

BEN KÜÇÜK BİR ÇOCUKKEN

ERICH KÄSTNER

Çeviren: Süheyla Kaya

Kapak Resmi: Manfred Limmroth

1. BASKI



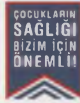
ERICH KÄSTNER
Çeviren: Süheyla Kaya
Kapak Resmi: Manfred Limmroth

BEN KÜÇÜK BİR ÇOCUKKEN

Erich Kästner'in çocukluğuna yolculuk...

"Bu kitapta çocuklara, çocukluğumdan bazı kesitler anlatmak istiyorum. Bütün çocukluğumu değil, sadece bazı kesitleri. Yoksa o hiç hoşlanmadığım tuğla gibi ağır kitaplardan biri olurdu bu kitap; oysa çalışma masam tuğla üretim yeri değil."

Erich Kästner



- Tüm hammaddeler laboratuvarında testten geçirilmiş ve sağlığa zararı herhangi bir maddeye rastlanmamıştır.

DBE Davranış Bilimleri Enstitüsü
psikolojik hizmetler, eğitim, araştırma, kurumsal danışmanlık

Bu kitap Davranış Bilimleri Enstitüsü'nün Çocuk ve Genç Danışmanlık Merkezi tarafından çocuk ruh sağlığı ve gelişimi açısından uygun bulunmuştur.

KDV İÇİNDEDİR 19.00 TL

ISBN 978-975-07-1506-8



9 789750 715068





**BEN
KÜÇÜK BİR
ÇOCUKKEN**

ERICH KÄSTNER

Çeviren: Süheyla Kaya

İç Resimler: Horst Lemke



1. Basım: 2000 adet, Ağustos 2012
ISBN: 978-975-07-1506-8
Als ich ein kleiner Junge war..., Erich Kästner
© Atıfım Verlag, Zürich, 1957
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2012
Bu eserin Türkçe yayını aracılığıyla
Akcağ Telif Hakları Ajansı tarafından
salınmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak
kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni
olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayın Koordinatörü: **İpek Gür**
Editör: **Ebru Akkaş Kuseyri**
Kapak ve İç Tasarım: **Gözde Bitir**
Uygulama ve Dizgi: **Güldal Yurtoğlu**
Baskı ve Cilt: **Ekosan Matbaası**

Can Sanat Yayınları Yapım, Dağıtım, Ticaret, ve Sanayi LTD. ŞTİ.
Hayriye Cad. No:2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 66 75 - 252 59 89 • Faks: 252 72 33
www.cancocuk.com • cancocuk@cancocuk.com

**Davranış Bilimleri Enstitüsü uzmanlarından Klinik Psikolog
Cemre Soysal tarafından 12 yaş ve üstü çocuklar için uygun bulunmuştur.**

Handwritten text, likely a title or header, mostly illegible due to blurring.

Handwritten text, likely a subtitle or introductory line, mostly illegible.

Handwritten text, likely a line of content, mostly illegible.

Handwritten text, likely a line of content, mostly illegible.

Handwritten text, likely a line of content, mostly illegible.

Bu kitabın sahibi:

Handwritten text, likely a line of content, mostly illegible.

Handwritten text, likely a line of content, mostly illegible.

Handwritten text, likely a line of content, mostly illegible.

Handwritten text, likely a line of content, mostly illegible.

Handwritten text, likely a line of content, mostly illegible.

Handwritten text, likely a line of content, mostly illegible.



İçindekiler

- Önsözsüz Kitap Olmaz, 7
Kästnerler ve Augustinler, 19
Küçük İda ile Erkek Kardeşleri, 30
Annemle Babam Tanışıyor, 46
Bavullar, Bel Kuşakları ve Sarışın Lüleler, 59
Königsbrücker Caddesi ve Ben, 72
Öğretmen, Öğretmen, Her Yer Öğretmen, 86
Jimnastik ve Şeker Külahı, 100
Yaklaşık Sekiz Yaşındaki Çocuğun Bir Günü
Yaklaşık Böyle Geçiyordu, 116
Hayatın Çarpım Tablosu Hakkında, 132
Tehlikeli Sonuçlar Doğurabilecek İki Düğün, 146
Dertli Bir Çocuk, 158
Franz Dayım Milyoner Oluyor, 177
Albert Meydanı'ndaki Villa, 195
İki Farklı Bay Lehmann, 213
Annem, Suda ve Karada, 226
1914 Yılı, 243
Sonsöz, 255



ÖNSÖZSÜZ KİTAP OLMAZ

Sevgili çocuklar ve çocuk olmayanlar!

Arkadaşlarım uzun süredir benimle dalga geçiyorlar; önsözsüz yayımlanan tek bir kitabım bile yokmuş. Evet, ben iki, hatta üç önsözlü kitaplar bile yazdım! Konu önsözse yorulmak nedir bilmem. Bu, kötü bir alışkanlık olsa da vazgeçebileceğimi sanmıyorum. Birincisi, kötü alışkanlıklardan kurtulmak çok zordur. İkincisi, bunu kötü bir alışkanlık olarak görmüyorum.

Kitap için önsöz, evlerimizin ön bahçeleri kadar önemli ve güzeldir. Elbette ki önünde küçük de olsa bahçesi olmayan evler ve önsözcüğü, pardon önsözü olmayan kitaplar da var. Ama ben ön bahçesi, hıyır önsözü olan kitapları yeğliyorum; konukların çat kapı evin içine dalmalarından yana değilim. Böyle bir giriş ne konuklar ne ev ne de kapı için iyidir.



Rengârenk hercai menekşelerle dolu çiçek tarhlarıyla çevrili kısa bir yoldan geçip üç basamaklı merdiveni çıkararak eve ulaştığınızı düşünün. Böyle bir ön bahçe neden kötü alışkanlık olsun? Apartman blokları, hatta yetmiş katlı gökdelenler, zamanla gerekli hale geldi. Elbette tuğla ağırlığında kalın kitaplar da. Ama ben, eskiden olduğu gibi bugün de ön bahçesinde hercai menekşelerin ve yıldızçiçeklerinin açtığı küçük, huzurlu evleri seviyorum. Tabii önsözlü, ince, kullanışlı kitapları da.

Belki de bunun nedeni apartman bloklarında, ön bahçesiz evlerde büyümüş olmamdır. Benim ön bah-





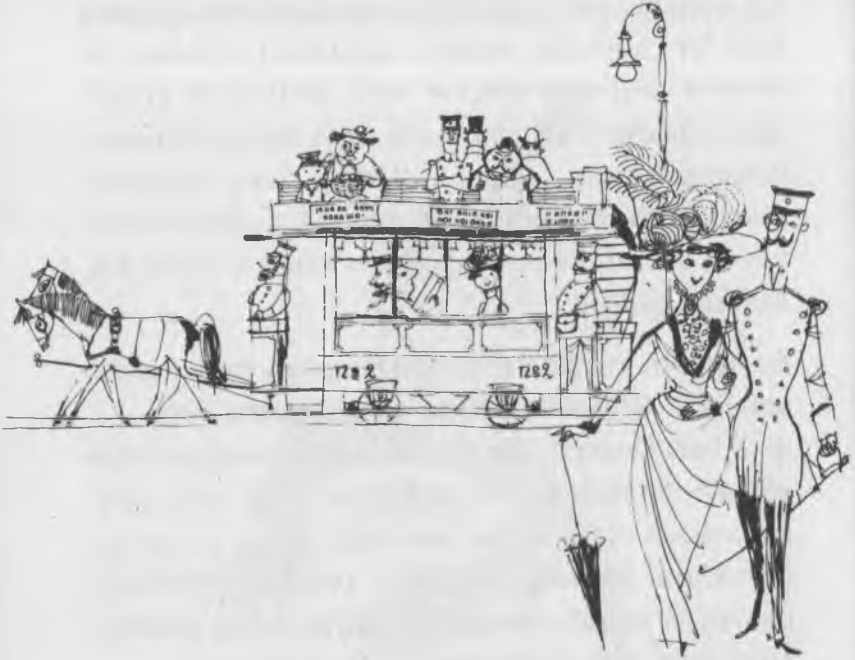
çem arka avluydu, ıhlamur ağacımsa halı asma demiri. Bugün bunun için gözyaşı dökmemiz gerekmiyor elbette, o zaman da gerekmiyordu. Avlular da, halı asma demirleri de aslında güzeldir. Zaten ben de çocukken az ağlar, çok gülerdim. Ama leylaklar ve mürver ağaçları başka türlü güzeldir, daha güzel şekilde güzeldir. Ben küçük bir çocukken bile biliyordum bunu. Bugünse çok daha iyi biliyorum. Çünkü artık bir ön bahçeye ve evimin arkasında güller, menekşeler, laleler, kardelenler, nergisler, düğünçiçekleri, lobelyalar, çançiçekleri, unutmabeniler ve yaz rüzgârının okşadığı metre yüksekliğinde çiçeklenmiş otlarla kaplı bir çimenliğe sahibim. Akdikenler, leylaklar, iki kocaman dişbudak ağacı ve yaşlı, çürümüş bir gürgen ağacı süslüyor bahçemi. Hatta mavi baştankaralarım, baştankaralarım, keten kuşlarım, sıvacı kuşlarım, şakrakkuşlarım, karatavuklarım, alaca ağaçkakanlarım ve saksaganlarım var. Bazen kendi kendimi kıskanasım geliyor!

Bu kitapta çocuklara çocukluğumdan bazı kesitler anlatmak istiyorum. Bütün çocukluğumu değil, sadece bazı kesitleri. Yoksa o hiç hoşlanmadığım tuğla gibi ağır kitaplardan biri olurdu bu kitap; oysa çalışma masam tuğla üretim yeri değil. Ayrıca şu da var: Çocukların yaşadığı her şeyin çocuklar tarafından okunması uygun olmayabilir! Biraz tuhaf gelebilir. Ama doğru. Ben inanıyorum doğru olduğuna.



Çocukluk yıllarımdan üzerinden elli yıl geçti; elli yıl, ne de olsa yarım yüzyıl demektir. (Umarım hesap hatası yapmamışımdır!) Ve günlerden güzel bir gün, yarım yüzyıl önce küçük bir çocuğun nasıl yaşadığı ilginizi çekebilir diye düşündüm. (Umarım bu konuda da hesap hatası yapmamışımdır.)

O zamanlar birçok şey bugünkünden farklıydı! Örneğin ben, atlı tramvaylara bindim. Rayların üzerinde hareket eden vagonu bir at çekiyordu. Aynı zamanda arabacı olan kondoktör, ara sıra kırbacını şaklatırdı





havada. "Elektrikli" tramvay hayatımıza girdiğinde, alt tarafı çok dar etekler moda olmuştu. Çok uzun, çok dar etekler giyen kadınlar, küçük adımlar atarak yürüyebiliyorlardı. Tramvaya binmeleri olanaksızdı; kondüktörler ve diğer güçlü kuvvetli erkekler tarafından, kahkahalar arasında çıkarılırlardı platforma. Bu arada başlarını yana yatırmak zorundalardı çünkü üzerinde kocaman tüyler, upuzun iğneler ve polisin zorunlu kıldığı şapka iğnesi koruyucuları bulunan araba tekerleği büyüklüğünde şapkalar takıyorlardı.

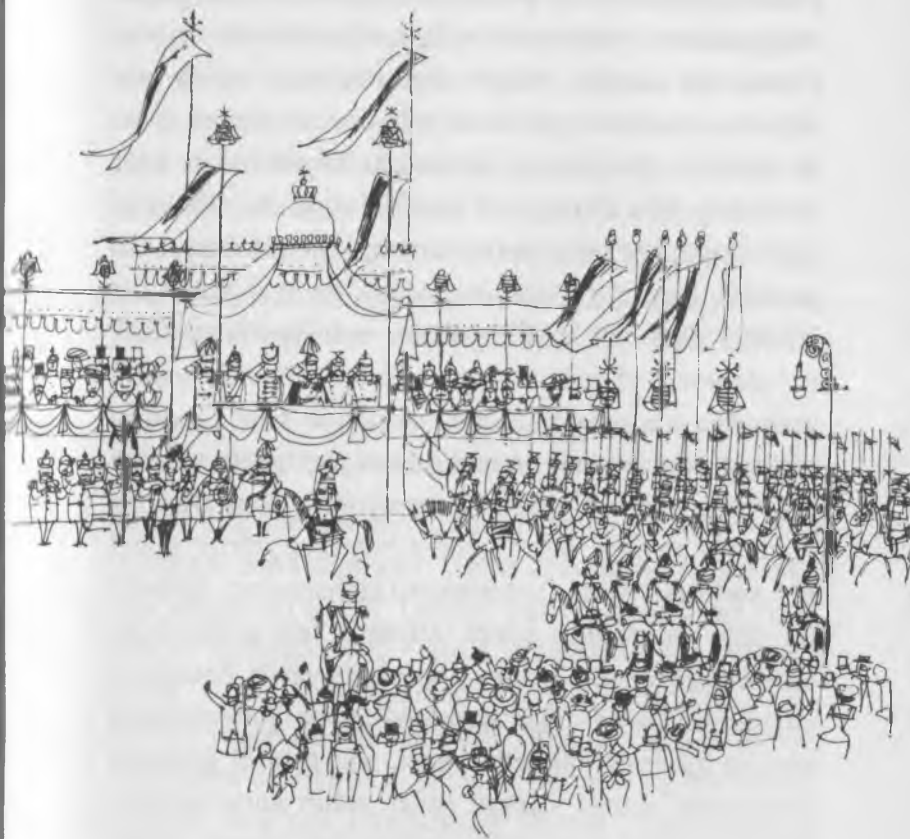
O yıllarda Almanya hâlâ imparator tarafından yönetiliyordu. Yüzünün ortasında, yukarı doğru kıvrılmış bıyığı olan biriydi imparator. Berlinli saray kuaförü, gazete ve dergilere, imparatorun tercih ettiği bıyık bandajının reklamını vermişti. Bu yüzden Alman erkekleri, sabahları tıraştan sonra, ağızlarının üstüne geniş bir bıyık bandajı bağlarlardı. Bu halleriyle aptal gibi görünmeleri bir yana, yarım saat boyunca da ağızlarını açamazlardı.

Saksonya'da da bir kralımız vardı. İmparatorun onuruna her yıl askeri manevra ve kralın doğum günü nedeniyle de resmi geçit yapılırdı. Bombacı birliklerle piyade erlerinin ama özellikle de süvari alaylarının rengârenk üniformaları harikaydı. Dresden'in Alaun Meydanı'nda, muhafız alayı süvarileri zırhlı kaskla-

rıyla, hafif süvariler şeritlerle süslü üniformaları ve kahverengi kürk başlıklarıyla, mızraklı süvariler özel üniforma ve şapkalarıyla, atlı avcılar at sırtında, kılıçlarını çekmiş, mızraklarını havaya kaldırmış olarak kraliyet tribününün önünden geçerken herkes coşku içinde, "Yaşa!" diye bağırır, trompetler öter, ziller hiç durmadan çalardı. Davulcular, tokmaklarını kocaman davullarına vurarak yeri göğü inletirlerdi. Bu resmi geçitler hayatımda gördüğüm en görkemli, en pahalı revüler ve operetlerdi.

Doğum günü böylesine renkli ve gürültülü kutlanan son Saksonya kralının adı, Friedrich August'tu. O günlerde, son kral olduğunu kendi de bilmiyordu elbette. Bazen çocuklarını yanına alıp kentte arabayla dolaştığı görülürdü; başında pırıl pırıl parlayan tüylü şapkasıyla koruma görevlisi, arabacının yanında kollarını kavuşturmuş otururdu. Küçük prenslerle prensesler, açık arabadan biz çocuklara el sallarlardı. Kral da elini sallar, dostça gülümserdi. Biz de el sallayarak karşılık verirken ona birazcık acırdık. Çünkü karısının yani Saksonya kraliçesinin onu bırakıp kaçtığını bütün dünya gibi biz de biliyorduk. İtalyan kemancı Signore Toselli'yle kaçıyordu kraliçe! Böylece kral, komik duruma düşmüş, prenseslerle prensler de annesiz kalmışlardı.

Noel zamanı, bazen diğer subaylar gibi paltosunun





yakasını kaldırarak akşamları pırl pırl parlayan Prag Caddesi'nde tek başına dolaşan kral, ışıltılı vitrinlerin önünde dururdu; hep düşünceli bir hali vardı. En çok çocuk giysileri ve oyuncaklarla ilgilenirdi. Kar yağar, mağazaların içinde Noel ağaçları parıldardı. Yayalar birbirlerini dürtüp, "Kral!" diye fısıldaşır, sonra onu rahatsız etmemek için hızla yollarına devam ederlerdi. Yalnızdı. Çocuklarını seviyordu. O yüzden de halk onu seviyordu. Örneğin et ürünleri satan bir dükkâna girip tezgâhtar kadınlardan birine, "Bir çift sosis, bol hardallı, hemen yemek için!" dese, eminim kadın diz çöküp, "Bu bizim için büyük bir onurdur, Majesteleri!" demez, "Ekmek arası mı olsun?" diye sormakla yetinirdi. Hepimiz bu arada annemle ben de onun iştahını kaçırmamak için başımızı öte tarafa çevirdik. Ama sanırım cesaret edemiyordu. Herhangi bir dükkâna girmez, See Caddesi boyunca yürür, güzel bir şarküteri olan Lehmann&Leichsenring önünde bir süre durduktan sonra Altmarkt'tan geçer, Schloss Caddesi'nden aşağı yavaş yavaş yürür, Zeuner'in vitrininde savaş formasyonuna göre yerleştirilmiş kurşun askerleri dikkatle süzer, sonra Noel gezintisi sonlanmış olurdu! Çünkü saray yolun karşı tarafındaydı. Geldiği fark edilir, nöbetçiler hemen dışarı fırlar, komutlar duyulur, silahlı askerler selam dururlardı. Saksonya'nın son kralı, elini kasketine götürür, fazlasıyla büyük evine girip gözden kaybolurdu.

Evet, yarım yüzyıl uzun bir süre. Ama bazen bana sanki dünmüş gibi geliyor. O zamandan bu yana neler olmadı ki! Savaşlar ve elektrik ışığı, devrimler ve enflasyonlar, güdümlü zeplinler ve Milletler Cemiyeti, çivi yazısının deşifre edilmesi ve seston hızlı uçaklar! Mevsimler ve ev ödevlerine gelince onlar her zaman vardı, bugün de var. O zamanlar annem, anne babasına, "siz" demek zorundaydı ama anne babalarla çocuklar arasındaki sevgi hiç değişmedi. Babamın okul yıllarında ekmek ve kapı gibi bazı sözcükler bugünkünden farklı yazılıyordu. Ama nasıl yazılırsa yazılsın, ekmek her zaman sevilen bir gıda maddeydi, şimdi de öyle. Ve kapı olmadan eve o zaman da girilemiyordu, bugün de girilemiyor. Hemen hemen her şey değişti ve hemen hemen her şey aynı kaldı.

Tüten gaz lambasının altında aritmetik ödevlerimi yaptığım daha dün gibi, yoksa aradan gerçekten yarım yüzyıl mı geçti? Lamba şişesinin hafif bir "çıt" sesiyle çatlamasının, elimizi yakmasının diye çatlayan şişeyi bezle tutup yenisiyle değiştirmemizin üzerinden yarım yüzyıl mı geçti? Bugün sigorta atıyor, karanlıkta kibrit çakıp yenisini buluyor ve takıyoruz. Aradaki fark çok mu büyük? Eh evet, ışık bugün o zamankinden daha parlak ve elektrik akımını, gaz bidonuyla satın almak gerekmiyor. Bazı şeyler daha rahat hale geldi. Ama daha mı güzel oldu? Tam olarak bilemiyorum. Belki. Belki de değil.

Ben küçük bir çocukken sabahları okuldan önce, bir koşu Grenadier Caddesi'ndeki Tüketici Kooperatifi'ne giderdim. "Bir buçuk litre gaz ve iki kiloluk taze ekmek, ikinci kalite," derdim satıcı kadına. Sonra para üstünü ve indirim kuponlarını cebime koyar, bir elimde ekmek, öteki elimde çalkalanan bidonla koşmaya devam ederdim. Sokaklarda, göz kırpan gaz fenerlerinin önünde kar tanecikleri dans ederdi. Şiddetli soğuk ince iğne darbeleriyle kapardı burun deliklerimi. Kiesling'in kasap dükkânına geçerdim sonra. "Yüz yirmi beş gram ev yapımı kan sosisi ve ezme karaciğer sosisi, lütfen yarı yarıya olsun!" Oradan da manav Bayan Kletsch'e, "Bir parça tereyağıyla üç kilo patates. Annemin selamı var, son aldığım patateslerin don yemiş olduğunu söyledi!" Şimdi eve! Ekmek, gaz, sosis, tereyağı ve patates! Nefesim ağızımdan, Elbe nehri üzerindeki buharlı gemilerin dumanı gibi fışkırıyor; bembeyaz. Koltuğumun altındaki iki kiloluk ekmek kayıyor, bozuk paralar şingirdiyor cebimde, bidonun içinde gaz çalkalanıyor, patates filesi dizime çarpıyor durmaksızın. Gıcırdayan sokak kapısı... Merdiven basamaklarını üçer üçer çıkıyorum. Üçüncü kattayım; iki elim de dolu olduğu için zili çalamıyorum. Ayakkabımın ucuyla vuruyorum kapıya. Kapı açılıyor.

"Zili çalamaz mısınız?" diyor annem.



"Hayır, anneciğim, nasıl çalayım?" diye yanıtlıyorum. Annem gülüyor.

"Bir şey unutmadın, değil mi?" sorusuna yanıtlım hazır, "Elbette unutmadım!"

"Öyleyse masaya yaklaşın, genç adam!"

Mutfak masasının üstünde Karlsbad inciri katkılı bir fincan malt kahvesiyle üzerine taze tereyağı sürülmüş kenar ekmekler olurdu. Çoktan hazırlayıp koridora bıraktığım sırt çantam, ayak değiştirirdi sabırsızlıkla.

"O zamandan bu yana elli yıldan fazla geçti," diyor, adına "takvim" dediğimiz, tarihin bürosuna çöreklenip yılları sayan, elinde kalem cetvel, artık yılların altını maviyle, her yüzyıl başlangıcınının altını kırmızıyla çizen bu yaşlı mı yaşlı kel muhasebeci. "Hayır!" diye haykırıyor bellek, buktelelerini sallayarak. "Daha düdü!" ve gülümseyerek ekliyor yavaşça, "Ya da olsa olsa evvelsi gün."

Haksız olan kim?

İkisi de haklı. İki türlü zaman vardır. Bir tanesi arşınla, kompasla, sekstantla ölçülebilir; yolların ve arsaların ölçüldüğü gibi. Oysa belleğimizin, metreyle, ayla, on yıllarla ve hektarla işi olmaz. Onun için unuttulan şey eskidir. Bir şey unutulmamışsa dün olmuştur. Ölçüt saat değil, değerlidir. En değerli olansa ister



neşeli ister hüzünlü olsun, çocukluktur. Unutulmaz olanı unutmayın! Bu öğüt, sanıyorum, ne kadar erken verilirse o kadar iyi.

Giriş böylece sona erdi. İlk bölüm bir sonraki sayfada başlıyor. Olması gereken budur. "Önsözsüz kitap olmaz" cümlesinin belirli bir geçerliliği olsa da esas doğru olan tersidir yani:

Kitap olmaksızın önsöz olmaz!

KÄSTNERLER VE AUGUSTİNLER

Kendini anlatmaya başlayan biri, çoğunlukla çok farklı insanları anlatmakla başlar işe; asla görmediği, asla görmüş olamayacağı insanları, asla karşılaşmadığı, asla karşılaşmayacağı insanları, çoktan ölmüş ve haklarında neredeyse hiçbir şey bilmediği insanları. Kendini anlatmak isteyen biri, çoğunlukla atalarını anlatmakla başlar işe.

Bu anlaşılır bir şey. Çünkü atalar olmaksızın zaman okyanusunun içinde, minik ve ıssız bir adaya düşmüş kazazede gibi hissederdi insan kendini; tek başına. Yapayalnız. Yapyapayalnız. Bizler, atalarımız aracılığıyla geçmişle akrabalık ilişkisi kurarız, yüzlerce yıldır geçmişle onlar sayesinde kardeş ve hısım oluruz. Bizler de günün birinde, bugün henüz doğmamış ama şimdiden akrabamız olan insanların atası olacağız.

Çok eski zamanlarda Çinliler, evlerinde ataları için

sunaklar kurmuşlar. Bu sunakların önünde diz çöküp geçmişle aralarındaki bağı anımsıyorlardı. İmparator, devlet memuru, tüccar, yamak, her biri kendisinin sadece bir imparator ya da yamak değil, aynı zamanda kopmaz bir zincirin tek tek halkaları olduğunu ve hatta öldükten sonra da öyle kalacağını anımsıyordu. Zincir ister altından, ister inciden, ister sadece camdan olsun, atalar ister Çin hükümdarlarına o çağlarda denildiği gibi "gögün oğlu" ister şövalye, ister sadece kapı nöbetçisi olsun, hiç kimse yalnız değildi. Hiç kimse o kadar gururlu ya da o kadar yoksul değildi.

Ama bunca törenselliğe gerek yok. Hoşumuza gitse de gitmese de biz Çinli değiliz. O yüzden atalarım evde sunak kuracak değilim, sadece onlardan biraz söz etmek istiyorum.

Babamın atalarından "biraz" söz etmek hiç zor değil. Çünkü onlar hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Hemen hemen hiçbir şey. Evlilik ve ölüm yıllarının, adları ve doğum tarihlerinin Protestan papazlar tarafından Saksonya'nın kilise defterlerine özenle kaydedildiğini, çok çocuklu olduklarını, zanaatkârlık yapan erkeklerin, genellikle çocuk doğururken ölen karılarından uzun yaşadıklarını söyleyebilirim. Yeni doğan bebeklerin çoğu da anneleriyle birlikte ölüyordu. Bu sadece Kästnerlerin değil, bütün Avrupa ve Amerika'nın kaderiydi. Ancak Doktor Ignaz Philipp Sem-

melweis'in doğum sonrası enfeksiyonların kökünü kazımasıyla bu durum düzeldi.

Yaklaşık yüzyıl önceydi. Doktor Semmelweis'a "annelerin kurtarıcısı" deniyordu ama o hayranlık içinde heykellerinin dikilmesi unutuldu. Şimdi bu konunun sırası değil elbette.

Babamın babası, marangoz ustası Christian Gottlieb Kästner, Saksonya'da, Mulde adında küçük bir ırmağın kenarında bulunan Penig kasabasında yaşıyordu. Kızlık soyadı Eidam olan karısıyla birlikte, beşi yürümeye başlamadan önce ölen on bir çocuğu vardı. Oğullarından ikisi babaları gibi marangozluk mesleğini seçti. Bir başkası, amcam Karl, nalbant oldu. Babam Emil Kästner ise saraçlık ve döşemecilik zanaatını öğrendi.

Belki de ben, mesleğimi yaparken uyguladığım zanaatkar titizliğini onlardan ve onların atalarından miras almışımdır. Belki de -zamanla paslanan- jimnastik yeteneğimi, yetmiş beş yaşındayken bile Penig Jimnastik Kulübünün yaşlı erkekler takımının başında bulunan Hermann amcaya borçluyumdur. Ama Kästnerlerin bana, bütün arkadaşlarımı her defasında şaşırtan ve sık sık da kızdıran bir aile özelliğini miras bıraktıkları kesin: Gerçekten ve değiştirilemez biçimde seyahat etmekten hoşlanmama.

Biz Kästnerler dünyayı pek o kadar merak etmeyiz. Bizim özlemimiz uzaklara değil yuvamızadır. Baden Württemberg eyaletindeki Kara Ormanlar'a ya da Orta Himalayalar'da bir doruk olan Gauri Sankar'a ya da Londra'daki Trafalgar Meydanı'na niye gidelim ki? Evin önündeki kestane ağacı, Dresden'deki Kurt Tepesi ve Altmarkt Meydanı yeter de artar bile. Yatağımızla oturma odasının pencerelerini yanımıza alabilecek olsak belki düşünürdük! Ama gurbete gitmek ve yuvayı evde bırakmak! Hayır, hiçbir dağ bize gidip görelim dedirtecek kadar yüksek, hiçbir vaha o kadar gizemli, hiçbir liman öylesine serüven dolu, hiçbir Niyagara o kadar gürültülü olamaz! Evde uykuya dalıp Buenos Aires'te uyansak olabilirdi belki! Orada olmak geçici olarak katlanılabilirdi ama ya oraya ulaşmak? Asla! Biz, maalesef, alışkanlığın ve rahatlığın aile dostlarıyız. Ve bu kuşkulu özelliklerin yanı sıra bir de erdemimiz var: Biz can sıkıntısı nedir bilmeyiz. Pencere camına konmuş bir uğurböceği bizi bütün gün meşgul eder. Çölde bir aslan peşinde koşmamız gerekmez.

Buna rağmen saygıdeğer atalarımın da, babamın da hayatları boyunca en az bir kez seyahat etmiş olmaları gerekir. Hem de ceplerine kalfalık belgesini koyup yürüyerek gitmiş olmalılar kent dışına. Bu seyahatleri gönüllü yapmadıkları açık; esnaf birliklerinin talebiydi bu. Başka kentlerde, yabancı ustaların yanında ça-

lışamamış olanların, usta olmalarına izin verilmiyordu. Kendi kentinde usta olmak isteyen birinin, gurbette kalfalık yapmış olması şarttı. İster marangoz, demirci, terzi, ister sobacı ya da saraç, Kästnerlerin tek hedefi seçtikleri meslekte usta olmaktı! O nedenle de hemen hepsinin bir kez kent dışına seyahat yapmış olması gerekir. Çoğunlukla bu yolculuğun ilk ve tek seyahatleri olarak kaldığı da kesin. Usta olduktan sonra artık seyahat etmiyorlardı çünkü.

Geçen ağustos ayında Münih'teki evimin önünde, Dresden'den gelen bir otomobil durdu. İçinden, biraz oflaya pufloya ve yorgun -çünkü ne de olsa doksan yaşında- inen babamın geliş nedeni, sadece nasıl yaşadığımı görmek ve pencereden dışarıya bakarak yeşilliği seyretmektir. Benim için kaygı duyuyor olmasaydı Dresden'deki penceresinin önünden onu on at bile ayıramazdı. Orada da evinin penceresinden yeşilliği seyrediyor. Orada da bahçede baştankaralar, karatavuklar ve saksaganlar var. Üstelik serçelerin sayısı Bavyera'dakinden çok daha fazla! O halde, ben olmasam neden seyahat etsin?

Oysa ben, babama ve atalaramıza kıyasla birazcık daha fazla dolaştım dünyayı. Şimdiye kadar Kopenhag, Stokholm, Moskova, Petersburg, Paris, Londra, Viyana, Cenevre, Edinburg, Nizza, Prag, Venedik, Dublin. Amsterdam, Radebeul, Lugano, Belfast ve Garmis-

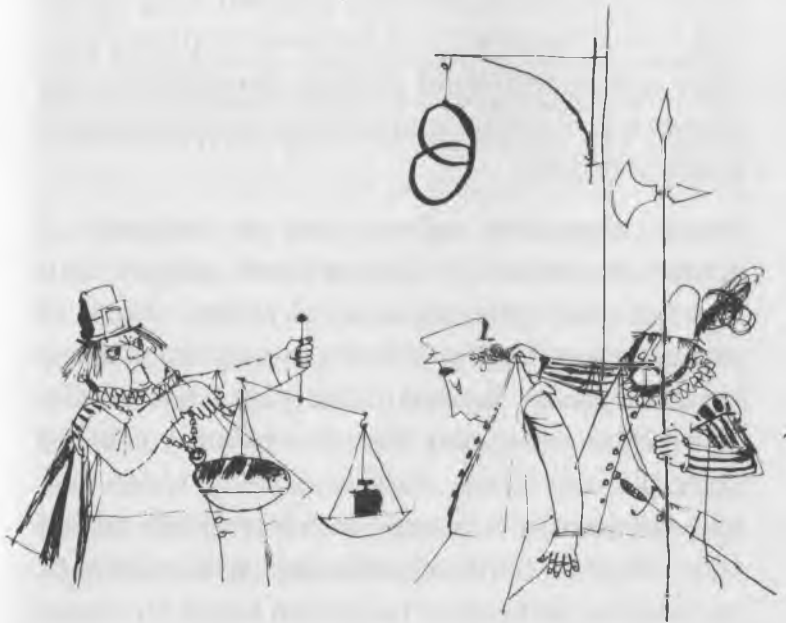
ch-Partenkirchen'de bulundum. Aslında severek seyahat ettiğimi söyleyemem. Ama benim mesleğimde de aynı şey geçerli: Eğer usta bir yazar olmak istiyorsan dünyayı biraz dolaşmış olmalısın. Ve ben, usta olmayı çok istiyorum. Ama şu an konumuz bu değil.

Annem, İda Amalia Kästner, soyadı Augustin olan Saksonyalı bir aileden geliyor. 16. yüzyıldaki kayıtlarda Augsten, Augstin ve Augusten diye geçiyor ailenin adı. Augustin adına ancak 1650 yıllarında Döbeln kilise cemaati kütük defterlerinde ve belediye haznedarlığının yıllık hesaplarında rastlanıyor.

Bunu nereden mi biliyorum? Bir "Augustin Aile Kroniği" var; bu kronik 1568 yılına kadar geri gidiyor. İlginç bir yıldır 1568! İngiltere Kraliçesi Elisabeth, İskoç Kraliçesi Maria Stuart'ı, İspanya Kralı Philipp de oğlu Don Carlos'u hapse attırdı. Alba Dükü, Brüksel'de Kont Egmont'la, Kont Horn'u idam ettirdi. Pieter Brueghel *Köy Düğünü* tablosunu çizdi. Ve atalarım-dan Hans Augustin ekmekleri çok küçük yaptığı için Döbeln belediye haznedarları tarafından para cezasına çarptırıldı. Sırf bu para cezası nedeniyle belediyenin yıllık hesaplarına, dolayısıyla da Maria Stuart, Don Carlos, Kont Egmont ve Pieter Brueghel'in yanı sıra tarih kitabına girdi. Eğer o zamanlar yakayı ele vermemiş olsaydı onun hakkında hiçbir şey bilmeye-

cektik. En azından 1577 yılına kadar. Çünkü o tarihte yine gramajı eksik ekmek ve sandviç ürettiği için yakayı ele vermiş, cezalandırılmış ve kaydedilmiş! 1578'de, 1580'de, 1587'de ve son kez 1605'te aynı nedenle para cezasına çarptırılmış. Yani eğer ünlü olmak isteyen varsa eksik gramajlı ekmek üretip yakalansın! Ya da tersine yani gramajı fazla ekmek üretsın! Ama böyle bir şeyi henüz hiç kimse yapmadı. En azından ben ne duydum ne de okudum.

Onun oğlu, Caspar Augustin'in adı, benim kroniğimde I. Caspar olarak yer alıyor. O da fırıncıydı.



Döbel'in yıllıklarında adı üç kere geçiyor: 1613, 1621 ve 1629. Peki, neden? Tahmin etmişsinizdir sanırım. I. Caspar'ın sandviçleri de eksik gramajlıydı! Evet, Augustinler yürekli bir aileydi! Ama gözüpeklik işlerine pek yaramadı; tahıl ambarları, bahçeler, çayırılar satın almalarına, şerbetçi otu yetiştirmelerine ve sadece ekmek yapmakla kalmayıp bira da yapmalarına rağmen işleri rast gitmedi. Önce kentin üstüne çöken veba ailenin yarısını yok etti. Sonra Saksonya'daki bu kasabayı, 1636'da Hırvatlar, 1645'de ise İsveçliler yağmaladılar. O yıllarda Otuz Yıl Savaşları sürüyordu. Askerler I. Caspar'ın davarlarını kestiler, ürüne el koyup hayvanlarına yedirdiler, yatakları, bakır kapkaçağı Caspar Augustin'in at arabasına yükleyip yanlarında götüremediklerini yaktılar. Ganimetlerini alıp çalmanın gizli zevkini yaşayarak bir sonraki kasabaya doğru ilerlediler.

Caspar Augustin'in oğlunun adı da Caspar'dı. O yüzden kronikte adı II. Caspar olarak geçiyor. O da fırıncıydı. 1652 yılına kadar aileyi yönetti. Danzig'de yaşayan erkek kardeşi Johann, savaşın sonunda çıkagelip mirastan kendine düşen payı isteyince ölümüne öfkelenmişti çünkü İsveçliler varına yoğuna el koymuşlardı! Johann, savaş sırasında yolculuk yapmak istememişti o yüzden önemli miktarda faiz de talep ediyordu. Görülen dava uzlaşmayla sonuçlandı. Bu uzlaşma haznedarlık tarafından büyük bir özenle

kaydedildiği için atalarım tarih sayfasına geçtiler. Bu kez eksik gramajlı ekmekler nedeniyle değil, aile içi bir anlaşmazlık nedeniyle. Eh, kardeş kavgasıyla da insan içine çıkılabilir yani!

Eğer daha fazla uzatmadan bu kitabın esas konusuna yani kendime gelmek istiyorsam yavaş yavaş daha kısa kesmem gerektiğini görüyorum. O halde kısa kesiyorum. Öyle büyük büyük anlatacak ne var ki zaten? Augustinler kendilerini tekrar topladılar ve hepsi –Wolfgang Augustin, I. Johann Georg, II. Johann Georg, III. Johann Georg- fırıncı ustası oldu. 1730'da kent yandı. Döbeln'in durumunun tekrar düzeldiği Yedi Yıl Savaşı'nda, bu kez Prusyalılar geldi. Kent Prusyalıların kışlalarından biri haline dönüştü. Çünkü o çağlarda savaflara kışın ara veriliyordu. Büyük Friedrich bile bunu değiştiremezdi. Yani düşman kentlere ve köylere rahatça yerleşen askeri birlikler, buraları barut ve kurşun yerine iştahlarıyla mahvettiler. İnsanlar tam kendilerini biraz toparlamışlardı ki Büyük Ordu'suyla gelen Napolyon, Leipzig Savaşı'nda yenilince Augustinler bir kez daha dibe vurdu. Çünkü birincisi Döbeln, Leipzig'e oldukça yakındı. İkincisi, Saksonya Kralı Napolyon'un müttefikiydi yani savaşı yitirenler arasındaydı. Elbette halkı -Döbeln'in sakinleri de dahil- yenilginin acısını Saksonya Kralı'ndan daha fazla hissediyordu.



Ama Augustinler pes etmedi. Tekrar refaha kavuştular. Fırıncılığa devam ediyor, bira yapıp satıyorlardı. Üç yüz yıldır fırıncılık yapıyorlardı; vebaya, yangına ve savaşlara rağmen. Ancak 1847 yılında büyük, belirleyici bir dönüşüm yaşandı: Fırıncı Johann Carl Friedrich Augustin bir taşımacılık şirketi kurdu! Bu tarihi andan sonra annemin atalarının işi hep atlarla ilgili oldu. Ve atın, bu harika hayvanın, atla birlikte de taşımacıların ve at tüccarlarının soyunun tükenmek üzere oluşu, onların suçu değil.

Johann Friedrich Augustin'in üçüncü çocuğunun adını Carl Friedrich Louis koydular. Kendisi daha sonra Döbeln'e bağlı Kleinpelsen'de nalbant ve at tüccarı oldu. Oğullarından yedisi de at ticaretini sürdürdü. İçlerinden ikisi milyoner olmayı başardı. Düşük gramajlı da olsa sandviç ve ekmekten, at ticaretinden kazandıkları kadar para kazanamazlardı. Üstelik atları alıp satsanız üzerlerinden kâr sağlasanız da atları sevebilirsiniz. Sandviçler söz konusu olduğunda bu çok çok daha zor. Augustinler gerçek mesleklerini nihayet bulmuşlardı!

Kleinpelsenli nalbant, daha sonra benim büyükbabam oldu. At ticareti yapan oğulları dayılarım, kızı İda Amalia ise annem. Ama şu an konumuz bu değil. Çünkü annemi apayrı bir bölümde anlatacağım.

KÜÇÜK İDA İLE ERKEK KARDEŞLERİ

Annem 9 Nisan 1871'de Kleinpelsen köyünde dünyaya geldi. Tam o sıralarda, hayatta sık sık olduğu gibi yine savaş vardı. O nedenle annemin doğum yeri, aynı yıllarda Fransızların imparatoru III. Napolyon'un gözetiminde tutulduğu Kassel'daki Wilhelms-höhe ya da Prusya Kralı Wilhelm'in Alman İmparatorluğuna atandığı Paris'teki Versailles'in yarısı kadar bile ünlenemedi.

Fransız imparatoru bir Alman şatosuna hapsedilmiş, Alman kralın imparatorluğu ise bir Fransız şatosunda ilan edilmişti. Aslında tersi çok daha kolay ve çok daha ucuz olurdu! Ama dünya tarihi için maliyet ne kadar yüksek olursa o kadar iyi! Bir bakkal küçük dükkânında, koca koca ülkelerde devlet adamları ve generallerin yaptıkları kadar çok aptallık yapacak olsa en geç dört hafta içinde iflas ederdi. Ve tabii ta-

rih kitaplarının altın sayfalarına değil kodese girerdi. Fakat şu an konumuz bu değil.

ileride annem olacak küçük İda Augustin'in çocukluğunu geçirdiği çiftlik evi, samanlık, menekşeler ve yıldızçiçekleriyle dolu küçük bir ön bahçe, tavukların dolaştığı bir avlu, kiraz ve erik ağaçlarının boy verdiği eski bir meyve bahçesi, bir at tavalasından oluşuyordu. Annemin bir sürü kardeşi, yapacak bir sürü işi ve komşu köydeki okula gitmek için yürümek zorunda olduğu uzun bir yolu vardı. Komşu köydeki okulda öğrenebileceğiniz pek fazla bir şey olduğu da söylenemezdi; çünkü sadece bir öğretmeni ve iki sınıfı vardı bu okulun. Bir sınıfta yedi yaşından on yaşına kadar çocuklar ders görüyordu. Diğer sınıf, on bir yaşından konfirmasyona kadar çocuklar için ayrılmıştı. Okuma, yazma ve aritmetik dışında hiçbir şey öğretilmiyordu; zeki çocuklar için çok sıkıcıydı! Dört yıl hep aynı sınıfta; umutsuz bir durum!

O zamanlar yazlar bugünkünden daha sıcak, kışlar daha soğuk geçerdi. Neden böyleydi bilmiyorum. Bildiğini iddia edenler var. Ama ben onların böbürlendiklerinden kuşkulaniyorum.

Kışın kar öyle çok yağardı ki insanlar evlerinin kapısını açamazlardı! Augustin ailesinin kendi isteğiyle ya da büyükbabamın zoruyla okula gitmek için hazırlanan çocukları, pencereye tırmanıp öyle dışarı

çıkarlardı! Eğer kapı kara rağmen açılıyorsa önce küreklerle, çocukların içinden sürünerek geçebilecekleri bir tünel kazılıyordu! Çocuklar için eğlenceydi ama eğlence uzun sürmüyordu. Çünkü buz gibi rüzgâr tarlaların üzerinde ısıklık çalar, belinize kadar kara gömülür, el ve ayak parmaklarınız, kulaklarınız öyle üşürdü ki acısından gözleriniz yaşarırdı. Sonunda sıırıslıklam, yarı donmuş ve gecikmiş olarak okula ulaşırdınız, oysa okulda öğrenebileceğiniz doğru düzgün ve ilginç hiçbir şey yoktu!



Bütün bunlar küçük İda'yı bezdirmedi. Pencereden tırmandı. Kar tünelinin içinden sürünerek geçti. Okul yolunda üşüyüp için için ağladı ama yılmadı. Çünkü bilgiye susamıştı, bilgiye açtı. Yaşlı öğretmenin bildiği her şeyi öğrenmek istiyordu. Öğretmen pek fazla şey bilmesede küçük İda'dan daha bilgili olduğu kesindi!

Ağabeyleri –özellikle Franz, Robert ve Paul– okul ve öğretmen konusunda farklı düşünüyor, sınıfta oturup durmayı zaman kaybı olarak görüyorlardı. Daha sonra işlerine yarayacak biraz okuma yazmayı çabucak öğrenmişlerdi. Ya aritmetik? Sanırım bu üç oğlan daha beşikteyken “anne” ve “baba” sözcüklerini söyleyemeden önce hesap yapabiliyorlardı. Doğuştan biliyorlardı bunu. Nefes almak, duymak ve görmek gibi.

Bu yüzden okul yolu evden uzaklaşmak için işlerine yarıyor ama çoğunlukla okula değil başka yerlere gidiyorlardı! Nerede dolanıyordu bu oğlancıklar ve ne haltlar karıştırıyorlardı? Uzak bir çayırdaki top mu oynuyorlardı? Pencere camları mı kırıyorlardı? Zincirini çekiştiren azgın bir bekçi köpeğini mi kızdırıyorlardı? Bu tür şeylerden elbette ki her zaman kaçınılamazdı. Ama köy okulunda oturup durmak yerine esas olarak yaptıkları tek bir şey vardı: Tavşan ticareti!

Elbette o zaman da at ticareti yapmayı yeğlerlerdi! Fakat atlar ilgi isteyen hayvanlardır ve tahta kutularda saklanamayacak kadar da büyük! Ayrıca bilindiği



üzere tavşanlar, "tavşan gibi" ürer; sürekli yavrular. Sevimli hayvancıkların karınlarının doyması ve mükemmel yeni nesillerin ortaya çıkması için sadece birkaç pancar, havuç ve marula ihtiyaç vardır.

Üç erkek kardeş gerekli yemi bulmuşlardı. Tahmini me göre bunun için para bile vermediler. Ucuza alan ucuza satar. İşleri büyüyordu. Augustin kardeşler, Kleinpelsen ve çevresine, şirketin ünü büyükbabamın kulağına gidene kadar, bol bol tavşan temin ettiler. Büyükbabam, beklenenin aksine, oğullarıyla gurur falan duymamıştı. Babaları tarafından sorguya çekilen oğlanların ağzından tek sözcük bile çıkmadı. Babalarından adamın kolları acıyana kadar dayak yediklerinde de suskunluklarını sürdürdüler. Bunun üzerine büyükbabam Küçük İda'yı sorguya çekti. Küçük kız babasına bildiklerini anlattı; oldukça fazla şey bildiği kesin.

Robert, Franz ve Paul bu durumdan hiç hoşlanmamıştı. O nedenle, İda babasına bildiklerini anlattıktan sonra kız kardeşleriyle görüştüler. Küçük kız, bu görüşmeden sonra uzun süre vücudunda morluklarla dolaştı; bu morluklar önce yeşil sonra sarı renk aldı, en sonunda da kayboldu.

Mor lekeleri bir yana bırakırsak aslında görüşme sonuçsuz kalmıştı; aynı uluslararası konferanslar gibi. Kız kardeşleri ağabeylerine, babasının gerçeği bilmek



istediğini ve gerçeğin her koşul altında söylenmesi gerektiğini açıkladı; evde de, okulda da ona bunu öğretmişlerdi çünkü. Oysa ağabeyleri, evde ve okulda pek bulunmadıkları için bu görüşü paylaşmıyordu. Onlara göre İda kendilerini gammazlamıştı. Dolayısıyla da iyi bir arkadaş, iyi bir kız kardeş değildi. Ona utanmasını söylediler.

Kimin haklı olduğunu söylemek zor; iki görüş arasındaki kavga Augustinlerden çok önce başladı ve halen de sürüyor. Dünya kadar eski bir kavga bu! İnsan, kardeşleri için anne babasına yalan söyleyebilir mi? Veya anne babası için kardeşlerini gammazlayabilir mi?

Eğer büyükbabam, yaramaz oğullarıyla daha fazla ilgilenseydi küçük İda'yı sorguya çekmesi gerekmezdi. Fakat büyükbabam at satın almak veya satmak için sık sık seyahate çıkıyordu. Peki, bu onun hatası mıydı?

Eğer üç erkek çocuk, akıllı uslu, örnek çocuklar olsalardı İda onları gammazlamak zorunda kalmazdı. Fakat ticaret ruhu onların kanlarında vardı. Babaları at ticareti yapıyordu. Onlar da okula gitmek yerine tavşan alıp sattılar. Bu, onların hatası mıydı?

Aralarında vicdan azabı çeken tek kişi küçük İda'ydı! Peki, neden? Okuluna gidiyor, masal cüceleri gibi ev işlerine yardımcı oluyor, kendisinden küçük kız kar-

deşiyle ilgileniyor ve kendisine bir şey sorulup gerçeği söylemesi istendiğinde gerçeği söylüyordu. Bu, onun hatası mıydı?

Sevgili çocuklar, bu satırları göz ucuyla öylesine okuyup geçmeyin! Konu belki de 1870-1871 Alman-Fransız Savaşı veya izinsiz tavşan ticareti kadar ilginç değil fakat ikisinden de daha önemli! O nedenle üç noktayı bir kez daha yineliyorum!

Birincisi, ailesini geçindirmek amacıyla para kazanmak için uğraşırken onlarla ilgilenecek yeterince zaman bulamayan bir baba, on iki çocuğundan üçünü yakalar ve bir güzel pataklar. Böylece onun açısından her şey yoluna girmiştir. İkincisi, üç çocuk okulu asar ve bunun için babalarından dayak yer. Bunun üzerine onlar da küçük kız kardeşlerini pataklarlar. Böylece onlar açısından her şey yoluna girmiştir. Üçüncüsü, annesini, babasını ve kardeşlerini seven altın kalpli bir kızdaki gerçeği söylemesi istenir, o da gerçeği söyler. Onun açısından her şey yoluna girmiştir!

Aynen böyle oldu ama bu çok kötü. Annem ömrü boyunca -kendisi seksen yaşındadır- henüz küçük İda'yken gerçeği söylediği için acı çekti! İhanet değil miydi yaptığı? Peki, yalan mı söylemeliydi? Babası neden ondan öğrenmek istemişti gerçeği? Soru üstüne soru!



Çok, çok sonraları küçük tavşan yetiştiricisi Franz, villa, araba ve şoför sahibi çok zengin at tüccarı Bay Augustin oldu. Ama uzun yıllar önce yaşanan bu olayı hiç unutmadı. Aynı annem gibi. Noel'de, Noel ağacının altında, sıcak şarap ve Dresden usulü üzümlü kek eşliğinde sessiz sakin otururken... Neyse henüz bunu anlatmanın sırası değil.

Kleinpelsen'de hayat kendi akışında sürüyordu. Annemin annesi ölmüştü. Eve gelen üvey anne, at tüccarı Carl Friedrich Louis Augustin'e üç çocuk daha verdi ve kocasının ilk evliliğinden olan çocuklarını, kendi çocukları kadar sevdi. İyi kalpli nazik bir kadındı. Onu ben de tanıdım. Kızı, annemin üvey kız kardeşi Alma'nın, ben küçük bir çocukken Döbeln'de, İstasyon Caddesi'nde puro dükkânı vardı.

Dükkânın kapısı açılıp çingirak sesi duyulduğunda, saçlarına ak düşmüş yaşlı kadın arka taraftaki rahat koltuğundan kalkar, dimdik yürüyerek ön tarafa yürür ve müşteriye hizmet ederdi. Bir paket tütün; Bremen tütünü, kıvırcık kesim. Beş adeti 10 Mark. Bir rulo çiğneme tütünü. Hemen içmek için on adet sigara. Dükkân harika kokuyordu. Tezgâhın arkasında yanında durduğum yaşlı kadın bir hanımefendiydi. Sanki Maria Theresia, Döbeln'de çiğneme tütünü satıyordu! Neyse şimdi bunu anlatmanın sırası değil.

Henüz Kleinpelsen'deyiz! Bu arada biraz daha büyü-

müş olan küçük İda'nın büyük kız kardeşleri ve erkek kardeşleri, okulu bitirip evden ayrılmışlardı. Lina ve Emma, o zamanlar söylendiği gibi "işe" girmişler yani hizmetçi olmuşlardı. İkisi de işlerini iyi yapıyordu. Evde öğrenmişlerdi bu işleri.

Peki, ya ağabeyleri, açığa çıkarılan tavşan tüccarları gizli örgütü? Peki, onlar hangi mesleği seçmiş olabilirler? At ticareti mi? Bunun için atlar hakkında çok bilgili olmak ve sermaye gerekiyordu. Atlardan kesinlikle anlıyorlardı! Çünkü başka çocuklar nasıl çocuk yuvalarında ve kilise korolarında büyüdülerse onlar da at ahırlarında büyümüşlerdi. Fakat ihtiyaçları olan para, babalarında yani benim büyükbabamda yoktu. Büyükbabamın bir at satın alması veya satması onun için ve ailesi için büyük olaydı. Ahırdaki bir atın ruam hastalığına yakalanması veya kolikten ölmesi ise büyük felaket!

O zamanlar biri, büyükbabamın karşısına geçip oğulları Robert ve Franz'ın, günün birinde, Holstein, Danimarka, Hollanda ve Belçika'da kurulan at pazarlarında, bir defada yüzlerce at satın alacaklarını söyleseydi... Tepinip duran atlarla dolu yük trenlerinin, hayvanları, ünlü Augustin şirketinin Dresden ve Döbeln'deki ahırlarına taşıyacağını söyleseydi... Robert ve Franz yeni aldıkları atları Döbeln ve Dresden'de görücüye çıkardıklarında süvari komutanlarının ve



bir fabrikalarının genel müdürlerinin, hayvanları görmek için birbirlerinin ayaklarına basacaklarını söyleseydi...

Eğer o zamanlar birileri büyükbabama bunları söyleseydi artık astımı başlamış olmasına rağmen kahkahayla gülerdi. Yine o zamanlar artık zengin olmuş bu oğullarının, kendi yoksullaşıp ölüm döşeğinde can çekişirken onu neredeyse tamamen unutacaklarını söyleseydi tek kelimesine inanmazdı. Fakat bunu anlatmanın sırası değil. Henüz değil.

Büyükbabam iki oğlunun kasap olmasını istiyordu, onlar da uygun gördüler. Dedeleri üç yüz yıldan bu yana fırıncıydı. Torunları kasap oldu. Neden olmasın? Gerçi öküzler ve domuzlar, at değildir ama olsun, sonuçta onların da dört ayağı var. Uzun yıllar boyunca domuzları, koyunları, öküzleri boğazlayıp pizola ve ezme karaciğer sucuğu yapmış biri, günün birinde belki de bir at alabilir! Gerçek, büyük, canlı bir at; beraberinde de saman ve yulaf tabii ki!

Ve epeyce ucuza alınan ilk at, iyi beslenmiş, iyi kaşığılanmış, iyi bakılmış ve oldukça uygun fiyata satılmışsa iki at almak ve bu atlara daha özenle baktıktan



sonra daha büyük bir kârla satmak pek zor olmasa gerek. Şans, beceri ve çalışkanlık da yardımcı olmuştu. Üç at. Dört at. Beş at. Önceleri bu atları başka ahırlarda barındırıyorlardı. Sonra arka bahçelerden birinde ilk ahırlarını kurdular! Artık kendilerine ait bokslar, yem kutuları ve başlık takımları vardı!

Ayrıca kasaplığı da sürdürüyorlardı! Sabahları saat beşte mezbahadaki soğuk hava deposuna, sonra taze sucuk ve sosis yapmak, salamura fiçisine domuz eti yatırmak için kesimhaneye, sonra bembeyaz önlük ve iyice taranmış saçlarıyla dükkâna... Kadın müşterilere gülümsenecek, et tartarken başparmak gizlice terazinin bir kefesine konulacak... Sonra ahırları dolaşıp atlarla ilgilenilecek, sonra bir fabrika kantininin işletmecisiyle mal teslimatı sözleşmesi yapabilmek için meyhaneye gidilecek, sonra ucuza bir posta yulaf alınacak, sonra altı yaşında bir at, üç yaşında olduğu söylenerek satılacak, sonra on adet sucuk hazırlanacak... Yeniden dükkâna dönüş... Et kesme tahtasının başına geçilecek, sonra dükkân kapandıktan sonra kasa hesaplanacak, sonra ahırlara uğranacak, sonra bir taşıma şirketinin işletmecisine yağ çekmek için yeniden meyhaneye gidilecek. Nihayet yatak... Rüyada bile hesap, kitap ve at satışı... Sabah beşte mezbahadaki soğuk hava deposuna... Böyle devam ediyor. Yıllar boyu. Öyle çok çalışıyorlardı ki neredeyse yorgunluktan öleceklerdi. Genç kadın Augustin'in

durumu da aynıydı. Atlarla uğraşmıyor ama sabahın köründen geç saatlere kadar kasap dükkânında ayakta duruyor, durmadan gülümsüyordu. Ayrıca iki, üç çocuğu da olmuştu.

Günün birinde kasap dükkânını sattılar veya kiralandılar. İşte asıl bundan sonra iyice patladı at ticareti.

Annemin üç ağabeyi köşeyi böyle dönmüştü. Üç tavşan tüccarı! Robert, Franz ve Paul. Araba ve yarış atları üzerine uzmanlaşan Paul'ün kendi de Dresdner Caddesi'nde kontlar gibi, tek atlı bir arabayla dolaşır-
dı. Robert ve Franz daha kaba sabalardı ama Paul'den daha başarılı oldular.

Diğer ağabeyleri de -Bruno, Reinhold, Arno ve Hugo- at ticareti yapmayı denediler. Onlarda kasap olarak başlamış, daha sonra iki üç at sahibi olabilmişlerdi. Ama şansları yaver gitmedi veya güçleri yetmedi veya yeterince cesareleri yoktu. Kısaca söylendiğinde başarılı olamadılar.

Reinhold genç yaşında öldü. Arno lokantacılık yaptı. Bruno, ağabeyi Franz'ın yanında yönetici olarak çalışıyordu. Atlardan biri çenesinin altına bir çifte atmış, bir başkası bacağını sakatlamıştı. Ahırlar arasında aksayarak dolaşıyor, kardeşi ve şefinin bağırıp çağır-
malarına katlanıyor, o da işçilere bağırıp çağırıyordu.

Ben en çok Hugo dayımı severdim. Atlar dünyasına yaptığı ve büyük zararlarla son bulan kaçış denemelerinden sonra hayatının sonuna kadar kasap olarak kaldı.

Hugo dayımın oğulları da kasap oldu. Kızları kasaplarla evlendi. Torunları da kasap. Hepsi atları seviyor. Fakat atlar yok olmak üzere, dolayısıyla bu konu hakkındaki bilgilerinin artık Augustinlere yararı yok. Atın ardılı olan otomobil ticareti yapmak istemiyorlar. Çünkü otomobiller canlı değil. Sadece canlıymış gibi yapıyorlar.

Yeğenim Manfred, henüz çok gençken tamamen yeni bir şey denedi, profesyonel güreşçi oldu! Güreşçilerin





de işi canlılarla. Öküzlerle veya atlarla olmasa da sonuçta canlı varlıklarla. Fakat bir süre sonra bu iş hoşuna gitmemeye başladı. Oysa hiç de kötü bir güreşçi değildi! Onu Münih Krone Sirki'nde defalarca izledim. İzleyiciler, özellikle de kadın izleyiciler ondan hoşlanıyorlardı. Mengene veya makas yüzünden şuya da bu güreşi kaybettiğinde de sürüyordu bu sevgi.

Elbette yarım danayı kesim avluyu geçerek kasap dükkânına taşımak, yüz elli kiloluk "Bozkır Boğası"nı, yaklaşık yüz kiloyla mindere yapıştırmaktan çok daha kolaydır!

Yani Manfred de diplomalı kasap ustası olmuştu. Evet o da! Yeterince zamanım olduğunda ailemde kaç kasap olduğumu sayacağım. Düzinelerce kasap var ailede! Demirci, at tüccarı veya kasap... Aralarından sadece biri yazar oldu: Küçük İda'nın tek çocuğu olan küçük Erich...

Aile bir araya geldiği zamalar, hepsinin, bu duruma bugün bile biraz şaşırıldığını görüyorum. Aslına bakarsanız ben de biraz şaşkınım. Onlara değil, daha çok kendime şaşıyorum. Çünkü sucuk ve dana böbreği kızartmasından, kasap olmayan ortalama insanlardan bir parça daha fazla anlasam ve atlar hakkında bazı bilgilere sahip olsam da aslında üvey bir Augustinmişim gibi hissediyorum kendimi.

Öte yandan kitap yazmak da canlı şeylerle uğraşmak değil mi? Hatta yaşamdan bir meslek çıkarma; yaşamı, gulaş ve rulo jambon biçiminde işleme değil mi? Fakat değerli okur, burası gerçekten de bunun yeri değil.

ANNEMLE BABAM TANIŞIYOR

Küçük İda on altı yaşında genç ve güzel bir genç kız olduğunda, o da işe girdi. İda'dan küçük olan Martha ve Alma, annelerine yardımcı olacak kadar büyümüşlerdi. Eskisiyle kıyaslandığında ev neredeyse boşalmıştı. İda, annesini, babasını ve beş kardeşini bırakmıştı geride. Annesi de başka çocuk doğurmadı.

Hizmetçi olarak işe başlayan İda, Leisnig yakınlarında büyük bir çiftlikte çalışıyordu.

Yemek servisiyle ilgileniyor, kaliteli giysileri ütülüyor, mutfak işlerine yardımcı oluyor, masa örtüleri ve mendillere monogramlar işliyordu. İda işinden memnundu, ev sahipleri de ondan. Ta ki bir akşam, filinta gibi bir süvari subayı olan çiftlik sahibi ondan hoşlandığını fazlasıyla göstermeye kalkışınca kadar! Süvari subayı duygularını pratiğe dökmeye kalkınca İda'nın ödü kopmuş, evden deli gibi çıkıp gitmiş,



karanlıkta insanı ürküten ormandan ve anızlıklardan koşarak geçmiş, gece yarısı, iki gözü iki çeşme baba evine ulaşmıştı. Bir gün sonra, at arabasıyla kızının eşyalarını almaya giden büyükbabamın gözüne şık süvari subayının görünmemesi şans olmuştu.

Bir süre sonra İda yeni bir iş buldu. Bu kez Döbeln'de yaşlı, felçli bir kadının yanında çalışmaya başlamıştı. Yaşlı kadına kitaplar okuyor, ona arkadaşlık ediyor ve hastabakıcılık yapıyordu. İda'dan hoşlanabilecek süvari subayları da yoktu yakında. Buna karşılık ab-laları Lina ve Emma yakındaydı! İkisi de geçen süre içinde evlenmiş, Döbeln'de yaşamaya başlamışlardı. Niedermühle'de aynı binada oturuyorlardı; büyük su çarkıyla çalışan gerçek bir değirmen vardı burada. Değirmenci köylülerin getirdiği buğday ve çavdarları öğütür, köylüler de elli kiloluk çuvallara doldurulan unu çevredeki fırın ve köylülere satarlardı.

Lina teyzem nakliye işi yapan bir kuzeniyle evlendiği için soyadı değişmemiş, Augustin olarak kalmıştı. Üst katında oturan Emma teyzemin soyadı ise artık Hans'dı. Meyve ticareti yapan kocası, kentin çevresinde bulunan ve köyleri birbirine bağlayan yolların iki tarafında bulunan çok sayıda erik ve kiraz ağacını kiralamıştı. Ağaçlar, olgunlaşmış kirazların yüküyle dallarını eğince bunları toplayacak bir sürü erkek ve kadın işçi çalıştırıyordu. Büyük hasır sepetlere yer-



leştirilen meyveler Döbeln'de kurulan haftalık pazarda satılıyordu.

Bazı yıllar ürün çok iyiydi. Bazı yıllar da kötü olurdu. Sıcak, yağmur ve dolu eniştemin düşmanıydı. Çoğunlukla ödediği kira, satıştan kazandığından daha fazla oluyordu. Böyle zamanlarda Hans enişte borç almak zorunda kalıyor ve aldığı borç paranın bir kısmını meyhanelerde dertten içkiye yatırıyor.

Böyle zamanlarda Emma teyzem, Lina teyzemle dertleşmek için alt kata inerdi. Taşımacılık işi de çok iyi gitmiyordu, Lina teyzem de kendi dertlerini anlatıyordu kız kardeşine. Böylece ikisi de kendi dertlerine yanıyorlardı. Odanın içinde emekleyip duran küçük çocuklar da kayıtsız kalmıyor, var güçleriyle hep bir ağızdan ağlamaya başlıyorlardı. O sırada ablalarını ziyarete gelen gelecekte annem olacak İda, bu hüznü konseri duyunca endişelenirdi. Gece yarlarına kadar aptal romanlar okumak zorunda olduğu felçli yaşlı kadının evine dönerken de kafasında endişeler dönüp dururdu. Bazı geceler yorgunluktan kitap okurken uyuyakalır ve ancak yaşlı kadın bastonuyla yere vurarak görevini ihmal ettiği için onu haşlayınca irkilerek uyanırdı!

Güzel ama yoksul bir genç kız için hangisi daha iyiydi? Subayların elinden kaçıp kurtulmak mı? Felçli kadınlara aptal kitaplar okumak ve bu arada uyuyakal-

mak mı? Yoksa evlenip şu anki sorunlar yerine başka sorunlarla ilgilenmek mi? Dolu fırtınası, sadece kiraz ve erik ağaçlarını değil, her yeri vururdu.

Günümüzde üniversiteye gitmek için yeterli parası olmayan genç ve çalışkan bir kız, sekreter, resepsiyonist, yardımcı sağlık görevlisi, buzdolabı veya bebek giysisi temsilcisi, banka memuru, tercüman,



manken, fotomodel, hatta bazen yıllar geçtikten sonra bir ayakkabı mağazasının yöneticisi veya Commerzbank'ın bir şubesinin imza atmaya yetkili ticari temsilcisi olabilir. Fakat o zamanlar bunların hiçbiri yoktu. Hele küçük bir kentte hiç yoktu. Bugün kadınların yapabilecekleri yüz seksen beş adet meslek var, bunu bir gazetede okumuştum. O zamanlar kadınlar ya hizmetçi olarak yaşlanırlardı ya da evlenirlerdi. Öyleyse başkalarının evinde, başkaları için çamaşır yıkamak, dikiş dikmek ve yemek yapmak yerine kendi evinde, kendi kocası için bunları yapmak daha iyi değil miydi?

İda'nın Niedermühle'de yaşayan ablaları bu konuyu düşünüp konuşup duruyorlardı. En sonunda insanın kendi dertlerinin, başkalarının derdinden biraz daha iyi olduğu kanısına vardılar. Böylece başlarındaki bütün dertlere, sıkıntılara rağmen onca işlerinin arasında ve çocuk bağırtılarının ortasında, bulabildikleri boş zamanlarında kız kardeşleri İda için bir damat aramaya başladılar.

İkisi birden ve büyük bir şevkle aradıkları için çok geçmeden onlara uygun gelen bir damat adayı bulmuşlardı. Damat adayı yirmi dört yaşındaydı, Döbeln'de bir saraç ustasının yanında çalışıyor, alt kiracı olarak yakınlarda bir yerde oturuyordu. Genç adam çalışkan ve dürüsttü, gereğinden fazla içmiyor,



kendi işini kurmak istediği için kazandığı her kuruşu biriktirmeye çalışıyordu. Penig an der Mulde'li olan bu genç adam, bir atölye, bir dükkân ve genç bir kadını arıyordu. Adı Emil Kästner'di.

Lina teyzem, genç adamı birkaç pazar kahve içmeye çağırdı, tabii kendi yaptığı pastayı da ikram etti. Emil Kästner, küçük kız kardeş İda'yla böyle tanışmış, ondan çok hoşlanmıştı. Birkaç kez İda'yı dansa bile götürdü fakat iyi dans edemediği için bu işi fazla uzatmadılar. Emil Kästner için bunun hiç önemi yoktu çünkü o dansçı değil, yaşamı paylaşacağı ve ileride kuracağı iş için becerikli bir kadını arıyordu! Damat adayı yirmi yaşındaki İda Augustin'in doğru insan olduğunu düşünüyordu.

Oysa İda için mesele bu kadar basit değildi. "Onu sevmiyorum ki!" demişti ablalarına. Lina ve Emma, romanlarda anlatılan aşka pek sıcak bakmıyorlardı. Genç bir kız, zaten aşk hakkında ne bilebilirdi ki? Ayrıca aşk, evlendikten sonra doğabilirdi. Olmazsa da zararı yoktu çünkü evlilik çalışma, tasarruf, yemek pişirme ve yemek yapmaktan ibaretti. Aşk en fazla pazar şapkası kadar önemliydi. Ve pazar günleri giyilen özel şapka olmadan da hayat güzelce devam ediyordu!

Böylece İda Augustin ve Emil Kästner 31 Temmuz 1892'de Börtewitz köyünde bulunan protestan kilise-

sinde evlendiler. Düğün Kleinpelsen'deki baba evinde yapılmıştı. Gelinin anne babası ve bütün kardeşleriyle damadın anne babası ve bütün kardeşleri gelmişti. Güzel bir düğün oldu. Damadın babası para harcamaktan kaçınmamıştı. Domuz kızartması, köfte, şarap, ev yapımı elmalı kek, peynirli kek ve gerçek kahve sunulmuştu misafirlere! Genç çifte mutluluk dileğini ifade eden birçok konuşma yapılmıştı; hayatta başarı, çok para ve sağlıklı çocuklar dileniyordu bol bol. Şarap kadehleri tokuşturuluyordu. Bu tür davetlerde olduğu gibi herkes oldukça duygulanmıştı.



İnsanın günün birinde beşikte yatıp ciyak ciyak ciyaklamasının ve “kendi olması”nın hangi raslantılara bağlı olduğunu düşünsenize! Eğer Penigli genç saraç Döbeln’e değil de Leipzig veya Chemnitz’e taşınmış olsaydı ya da hizmetçi kız İda onunla değil de muslukçu Schanze veya muhasebeci Pietsch’le evlenmiş olsaydı dünyaya hiç gelmemiş olacaktım! Bu durumda da şu an kâğıdın başına oturmuş sizlere çocukluğunu anlatmak isteyen bir Erich Kästner olmayacaktı! Hiçbir zaman!

Aslına bakarsanız bu beni çok üzdi. Öte yandan eğer ben olmamış olsaydım dünyaya gelmediğim için aslında üzülemezdim! Ama şu an dünyadayım ve dünyaya geldiğim için de aslında çok memnunum. İnsan yaşadığı için sevinç duyar. Elbette bir sürü de sorunla boğuşur. Ama eğer yaşıyor olmasaydık ne olurdu? Sevinç olmayacaktı. Sorun bile olmayacaktı. Hiçbir şey olmayacaktı! Hiçbir şey! Bu durumda sorunlarla uğraşmayı yeğlerim.

Genç çift Döbeln’de, Ritter Caddesi’nde bir saraç dükkânı açtılar. Kızlık soyadı Augustin olan İda Kästner, dükkân kapısının açıldığını duyuran çingirak sesini duyunca dükkâna geçip cüzdan, çanta, okul çantası, evrak çantası ve köpekler için tasma kayışı satıyordu. Emil Kästner ise atölyede çalışıyordu. En

çok eyer, hamut, koşum malzemeleri, eyer torbaları, süvari çizmesi, kırbaç, binek, araba ve koşum atları için kullanılan her türlü deri malzeme yapmayı seviyordu.

Emil Kästner mükemmel bir zanaatçıydı. Alanında bir sanatçıydı adeta! Öte yandan geçen yüzyılın doksanlı yılları, genç bir saraç ustası için oldukça elverişli yıllardı. O yıllarda refah giderek arttığı için zenginlerin çoğunun atı ya da atlı arabası vardı. Bira imalathaneleri, fabrikalar, inşaat şirketleri, eşya taşımacılığı yapanlar, köylüler, büyük tüccarlar ve çiftlik sahipleri için atlar, atlar için de deri donanım olmazsa olmazdı! Küçük kentlerin dört bir yanında örneğin Borna'da, Grimma'da, Oschatz'daki garnizonlarda süvari alayları konuşlanmıştı. Macar süvari askerleri, Polonyalı hafif süvariler, atlı topçular, atlı avcılar! Hepsi at sırtındaydı! Teğmenler, binbaşılar, süvari bölük komutanları çok şık eyer takımlarıyla kendilerine ait atlara biniyorlardı! Her yerde at yarışları, binicilik turnuvaları ve sergileri yapılıyordu! Bugün kamyonlar, spor otomobiller, zırhlı araçlar var, o zamanlar sadece atlar, atlar, atlar vardı!

Gelecekteki babam, birinci sınıf zanaatkâr, evet bir deri sanatçısı fakat kötü bir tüccardı. Bu ikisi birbiriyile bağıntılıydı. Benim için 1906'da yaptığı okul çantası 1913'te konfirmasyon törenimde okula başladı-

ğım ilk günkü gibi yepyenyidi. Daha sonra bu çanta, akrabalarından birinin okula yeni başlayan çocuğuna verildi. O akraba da kendi çocuğu okulu bitirdiğinde başka bir çocuğa verdi çantayı. Güzel ve kaliteli kahverengi çantanın şu an nerede olduğunu bimiyorum. Fakat bugün de o çantanın okula giden küçük bir Kästner'in veya Augustin'in sırtında olması beni hiç şaşırtmaz! Fakat şimdi bunu anlatmanın sırası değil. Henüz 1892 yılındayız. (Dünyaya gelmem için daha yedi yıl beklememiz gerekecek!)

Sonuç olarak hiç eskimeyen okul çantaları yapan biri, büyük takdir toplar ama bu durum kendisi ve bağlı bulunduğu meslek örgütü için iyi değildir. Bir çocuğun okul yılları boyunca üç çanta eskitmesi, üç çocuğun bir çantayı kullanmasından çok daha fazla kazanç getirir. Birinci durumda üç çocuk, dokuz çantaya ihtiyaç duyacak, ikinci durumda ise sadece bir çanta satın alınacaktır. İşte iki durum arasında böylesine küçük bir fark var.

Saraç ustası Kästner dayanıklı okul çantaları, yırtılmayan evrak dosyaları, erkekler ve kadınlar için hiç eskimeyen eyerler imal ediyordu. Elbette babamın malları biraz daha pahalıydı. Çünkü derinin, keçenin, ipliğin en kalitelisini ve bütün yeteneğini kullanıyordu. Babamın yaptığı ürünler, fiyatlarından daha çok hoşuna gidiyordu müşterilerin; bazı müşteriler

fiyatları öğrendikten sonra almadan çıkıyorlardı dükkândan.

Hatta anlatıldığına göre bir gün bir hafif süvari yüzbaşısı, fiyatı oldukça yüksek olmasına rağmen çok güzel bir eyeri satın almak istemiş fakat aniden babamın eyeri satmayacağı tutmuş çünkü bu eyer onun da çok hoşuna gidiyormuş! Oysa babamın atı yoktu ve ata da binemiyordu. En iyi resmini satması gerekirken onu yabancı birine vermek yerine aç kalmayı yeğleyen bir ressam gibi! Zanaatçılar ve sanatçılar, görünüşe bakılırsa birbirleriyle akrabalar.

Demin anlattığım süvari yüzbaşısıyla ilgili bu hikâyeyi annem anlatmıştı. Bunu babama geçen yaz sorduğumda ise tek kelimesinin bile doğru olmadığını söyledi. Ben buna rağmen hikâyenin doğru olduğunu üzerine bahse girerim.

Kesinlikle doğru olansa babamın iyi bir saraç ve kötü bir tüccar olmasıydı, oysa başarılı olabilmek için iyi tüccar olmak zorunluymuştu. Dükkânda işler orta halliydi; ciro düşük, giderler yüksekti. Küçük borçlar giderek büyüyordu. Annem de parasını bankadan çekmesine rağmen bu para da uzun süre dayanmadı.

1895'te yirmi sekiz yaşındaki saraç Emil Kästner dükkânı zararına sattı, genç çift, bundan sonra ne yapacaklarını düşünmeye başladılar. O sırada Dres-

den'den bir mektup geldi! Babamın bir akrabasından. Herkes ona Riedel amca diyordu. Marangoz olan Riedel amca uzun süre inşaat alanında çalışmış ve sonunda aklına iyi bir fikir gelmişti. Gerçi palangayı o bulmamıştı fakat palanga sistemini bina yaparken yararlı biçimde kullanmayı o akıl etmişti. Riedel amca bir bakıma palanganın "geniş çaplı" kullanımını keşfetmişti. Küçük inşaat şirketlerine ve inşaatçılara, bir sürü palanga ve başka önemli aletler kiraliyordu. Bu yolla hatırı sayılır bir servete sahip olmuştu.

Palanganın ne olduğunu babanıza veya öğretmeninize anlattırın. Gerçi zorunda kalırsam ben de anlatabilirim ama bunun için bir sürü kâğıt harcayacak ve kafamı yormak zorunda kalacağım. Artık duvarcı ve marangozlar her tuğlayı ve kalası merdivenlerle yukarıya taşımak zorunda değildi. Tuğla ve kalaslar, yeni yapılan binaya makara sistemi aracılığıyla halatlarla yukarıya çekiliyor ve istenen katta durdurulup orada tuğla ve kalaslar boşaltılıyordu.

Riedel amca bu sistem sayesinde epeyce para kazanmıştı, daha sonraları bana da Noellerde veya doğum günlerimde on veya yirmi kron verdiği oldu! Ah evet, palanga sistemini bina yapımında kullanmayı akıl eden Riedel amca hoş ve vakur bir adamdı. Riedel teyze de öyle. Tabii Riedel teyze hoş bir adam değil, hoş bir kadındı. Oturma odasında sobanın yanında

porselen bir kaniş dururdu. Ayrıca salıncaklı koltukları da vardı.

Riedel amca yeğeni Emil'e, Saksonya'nın başkenti Dresden'e taşınmasını söylemişti.

Kendi işi ve büyük planları bozulmuştu fakat becerikli saraç ustaları için çok başka olanaklar vardı. Örneğin nakışlı seyahat çantaları ve şekilsiz hasır sepetler ömürlerini doldurmuştu. Gelecek ve belki de çalışkan yeğeni Emil'in geleceği deri bavulların olacaktı! Dresden'de şimdiden bavul fabrikaları kurulmuştu!

Böylece gelecekteki annem ve babam, tası tarağı toplayıp Saksonya'nın kraliyet merkezi ve başkenti Dresden'e taşındılar. Yani benim doğduğum kente. Fakat dünyaya gelmemeye daha dört yıl var.



BAVULLAR, BEL KUŞAKLARI VE SARIŞIN LÜLELER

Dresden sanat ve tarih dolu harika bir kentti ama altı yüz elli bin Dresdenlinin tesadüfen oturduğu bir müze değildi. Geçmiş ve gelecek tek sesli bir uyum içinde birlikte yaşıyordu. Aslında bu uyuma iki sesli demem gerekiyor; hatta manzarayla birlikte yani Elbe, köprüler, tepe yamaçları, ormanlar, ufukta görünen dağlarla birlikte, üç sesli bir uyum çıkıyordu ortaya. Tarih, sanat ve doğa, Meissner Kilisesi'nden Grosssedlitz Parkı'na kadar, kendi armonisinin büyü-süne kapılmış bir uyumla, kentin ve vadinin üzerinde süzülüyordu.

Bir yaz akşamı -ben henüz küçük bir çocukken-beni, çok sevdiğim kukla tiyatrosunu izlemek üzere ormandaki küçük kaleye götüren babam birdenbire durmuş, "Eskiden burada ismi çok tuhaf olan küçük bir lokanta vardı," demişti. Lokantanın adı "Sessiz Müzik"miş!

"Sessiz Müzik mi?" Babama şaşırarak bakmıştım. "Sessiz müzik!" öyle mi? Bu gerçekten komik bir isimdi! Öylesine gerçek ve öylesine eğlenceli duyuluyordu ki onu hiçbir zaman unutmadım. O zamanlar şöyle düşünmüştüm: Bir lokantada ya müzik olur ya da sessizlik. Ama sessiz müzik, olamaz.

Çok sonraları aynı yerde durup aşağıdaki kente, Wielisch'e, daha öteye, Babisnauer Pappel'e ve Elbe'den yukarı doğru Königstein Kalesi'ne baktığım zamanlarda, yıldan yıla, çoktan bu dünyadan ayrılmış, lokantası çoktan yok olmuş lokantacıyı çok daha iyi anladım. Daha o zaman bir filozofun, mimarlığı, kilise ve sarayları "donmuş müzik" olarak tanımladığını biliyordum. Bu Saksonyalı filozof aslında şairdi. Sözünü ettiğim lokantacıysa gümüş rengi ırmağa ve altın rengi Dresden'e bakıp lokantasına "Sessiz Müzik" adını koymuştu. Aslında benim Saksonyalı lokantacı da bir şair olmalıydı.

Eğer benim neyin kötü ve çirkin olduğunu bilmekle kalmayıp, neyin güzel olduğunu da bildiğim doğrusya bu yeteneğimi Dresden'de büyümüş olmaya borçluyum. Neyin güzel olduğunu önce kitaplardan öğrenmek zorunda kalmadım. Okulda veya üniversitede öğrenmedim. Güzelliği, ormancı bir ailenin çocuklarının orman havasını soludukları gibi soludum.



Kadınlar Kilisesi



Casal Sarayı



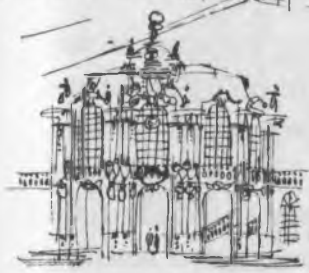
Saray Kilisesi



Zwinger Sarayı



Corradini'nin Uzağı Heykeli



Başka cepheden Zwinger Sarayı



Pillnitz Şatosu

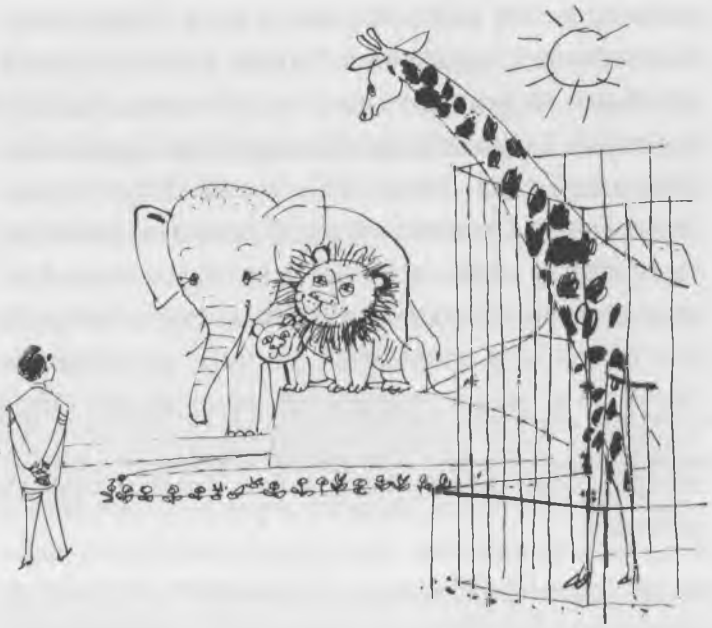
Katolik Hof Kilisesi, Georg Baehr'in Frauenkirche'si, Zwinger, Pillnitz Sarayı, Japon Sarayı, Yahudi Mezarlığı, Dinglingerhaus, barok binalarıyla Rampische Strasse, Schlosstrasse'de Renaissance-Erker, Cosel Sarayı, Büyük Bahçe'deki saray ve elbette Loschwitz Tepesi'nden bakıldığında görülen saygı uyandıran soylu kuleleriyle kent silüeti... Fakat bu güzelliği çarpım tablosu ezberler gibi ezberlemenin bir anlamı da yok zaten!

Bir sandalyeyi istediğiniz kadar bütün ayrıntılarıyla anlatın, marangoz Kunze'nin aynısını yapabilmesi olanaksız! Aynı suya yansıyan dört yuvarlak kuleyle Moritzburg Şatosu'nun anlatılamayacağı gibi! Ya da Cafe Pollender'in çapraz' karşısında İtalyan Corradini'nin vazosunun! Veya bir saray kompleksi olan Zwinger'de Taç Kapı'nın! Şimdiden görüyorum: Ressamdan bu bölüme bir dizi çizim yapmasını rica etmek zorundayım. Böylece sizler de doğduğum kent ne kadar güzel olduğunu, en azından biraz tahmin edebilir ve hissedebilirsiniz!

Hatta belki de ressama Büyük Bahçe'deki sarayın hemen yanındaki süvari evini çizmeye vakti olup olmadığını da sorabilirim. Genç bir adamken, "Bunlardan birinde," diye düşünürdüm hep, "ömrünün sonuna kadar yaşayabilirsin! Belki de günün birinde ünlü olursun. Boynunda altın bir zincirle gelen belediye

başkanı, kentin adına bu zinciri sana hediye eder." Bu durumda kütüphanemle birlikte taşınırdım oraya. Sabahları sarayın kafesinde kalvaltı eder, kuğuları beslerdim. Sonra eski caddelerde yürür, alpgülü fundalığından geçip Carola Gölü etrafında gezinirdim. Sonra hemen köşedeki hayvanat bahçesine giderdim. Ya da büyük çiçek sergisine veya Hijyen Müzesi'ne. Veya at yarışı izlemek için Reick'a. Gece olunca da pencereleri açıp mükemmel bir uyku çekerdim, bu büyük, eski parkta yaşayan tek insan olarak. Güçlü August'un, onun gözdesi kontes Aurora'nın ve güzel olduğu kadar mutsuz Kontes von Cosel'in hayalini kurardım.





Bu durumda ne zaman çalışacağımı mı soruyorsunuz? Ne kadar meraklısınız! Tabii ki masal cüceleri hallederlerdi bu işi ! Polonya Krallığı'nın, Kursaksonya'nın saray cüceleri! Son derece küçük, son derece çalışkan yaratıklardır bunlar! Onlara kısa bilgiler verdikten sonra minicik daktilolarının başına oturup şiirlerimi ve romanlarımı yazarlardı ve bu arada ben, en sevdiğim alaca kır atım Almansor'unumun sırtında, dörtnala at koşturuyor olurum Pikardie'ye kadar. Orada sevgili atım Almansor'la kahve içip elmalı kek

yerdik! Ancak şimdi şiir yazan cücelerle kek yiyen atları anlatmanın sırası değil.

Evet, Dresden harika bir kentti. Bana inanabilirsiniz! Fakat haklı olup olmadığımı görmek için trene binip Dresden'e gidemezsiniz; babanız ne kadar zengin olursa olsun hiçbiriniz yapamazsınız bunu. Çünkü Dresden kenti artık yok. Birkaç kalıntının dışında yok olup gitti. İkinci Dünya Savaşı, Dresden'i, tek bir gecede sadece bir el hareketiyle haritadan silip süpürdü. Kentin eşsiz güzellikleri yüzyıllar boyunca oluşmuştu ama her şeyi yerle bir etmeye sadece birkaç





saat yetti. 13 Şubat 1945'te yaşandı bu yıkım. Sekiz yüz uçak, yangın ve tahrip bombaları attı kentin üzerine. Bombardımandan geriye kocaman bir çöl kaldı. Birkaç devasa enkaz dışında hiçbir şey yoktu, enkazlar alabora olmuş okyanus gemilerine benziyordu.

İki yıl sonra bu sonsuz yıkıntı ortasında öylece dikiliyor, nerede olduğumu çıkarmaya çalışıyordum. Paramparça olmuş, toz haline gelmiş tuğlalar arasında caddenin adının yazılı olduğu bir tabela gördüm, "Prag Caddesi" yazısını okudum zar zor. Prag Caddesi'nde miydim şu an? Çocukluğumun en harika caddesi miydi bu? En güzel vitrinlerle dolu o cadde bu cadde miydi gerçekten? Noel günlerinin en olağanüstü caddesi miydi bu? Kilometrelerce uzun, kilometrelerce geniş bir boşlukta dikilip kalmıştım. Bir kiremit bozkırında. Hiçbir şeyin ortasında.

Büyük güçlerin hükümetleri, bugün hâlâ Dresden'i kimin katlettiğini tartışıyorlar. Bugün hâlâ bu hiçbir şeyin altında, elli bin mi, yüz bin mi, yoksa iki yüz bin mi ölü yattığı konusunda tartışma sürüyor. Herkes bunu yapanın kendisi olmadığını söylüyor. Herkes ötekinin suçlu olduğunu söylüyor. Ah, bu kavganın ne anlamı var? Bu tartışmayla Dresden'e yeniden can veremezsiniz. Güzellikleri ve ölüleri diriltemezsiniz! Hiç olmazsa gelecekte hükümetleri cezalandırın, halkları değil! Ve hükümetleri her şey olup bittikten

sonra değil, hemen cezalandırın! Bunu yapmak söylemek kadar kolay değil mi? Hayır, söylemekten daha kolay yapmak.

Annem ve babam, 1895 yılında eşyalarını toplayıp Dresden'e taşındılar. Aslında bağımsız bir usta olarak kalmak isteyen Emil Kästner kalifiye işçi olmuştu artık. Sanayileşme, zanaatın ve serbest çalışanların üzerinden panzer gibi geçiyordu. Ayakkabı fabrikaları ayakkabıcıları, mobilya fabrikaları marangozları, tekstil fabrikaları dokumacıları, porselen fabrikaları çömlekçileri, bavul fabrikaları saraçları yenilgiye uğratmıştı. Makineler hem daha hızlı hem de daha ucuza çalışıyordu. Ekmek fabrikaları, sosis fabrikaları, şapka fabrikaları, marmelat fabrikaları, kâğıt fabrikaları, sirke fabrikaları, düğme fabrikaları, salatalık turşusu fabrikaları, yapay çiçek fabrikaları çoktan her yeri sarmıştı. Zanaatkârlar, inatla direnerek geri çekiliyorlardı. Direniş bugün de sürüyor. Bu, hayran olunacak ama umutsuz bir mücadele.

Bu mücadele Amerika'da sonuçlandı bile. Amerika'da, titizlikle ölçü alarak iki ya da üç prova yaparak erkek giysisi diken terzilere, sadece birkaç milyoner gidiyor artık. Diğerleri çabucak bir mağazaya koşup eski giysilerini çıkarıyor, yenilerini giyiyor, tezgâha parayı bıraktıkları gibi aceleyle fırlıyorlar dışarıya.

Tuzlu simit yapmak gibi bir şey bu. Ama fırında değil, fabrikada.

Bu gelişimin yararları var elbette. İnsan hem zamandan hem de paradan tasarruf sağlıyor. Ama ben terziye gitmeyi tercih ediyorum. Terzim benim zevkimi biliyor, ben onun zevkini biliyorum. Kesimci Bay Schmitz ise ikimizin de zevkini biliyor. Aslında bu tarz, zahmetli, pahalı ve modası geçmiş bir tarz fakat üçümüze son derece uygun. Provalar esnasında gülüp eğleniyoruz. Daha evvelsi gün oradaydım. Açık mavi yazlık bir takım diktiriyorum, tüy gibi hafif kumaşın adı *fresko*. Ceket bol kesim ve sadece iki düğmeli olacak. Pantolon paçasının genişliği kırk dört santimetre... Hey! Provaya gitmem gerektiği şimdi aklıma geldi! Terziye gideceğime daktilonun başında oturuyorum. Aslında şu an burada olmamam gerekiyor!

Evet işte geldim. Güzel bir takım olacak. Üçümüz de çok memnunuz. Nerede kalmıştım? Doğru, gelecekteki babamda kalmıştım, Emil Kästner'in son bulan rüyasında. Eskiden kalan, "zanaat altın bileziktir" sözü gerçek değildi artık. Hemen evin bitişiğinde bulunan atölye varlığını sürdürmüyordu. Çıraklık ve açlık yılları, açlık ve göç yılları, üç ustanın yanında geçen yıllar ve keder yılları boşunaydı. Rüya sona

ermiştir. Para tükenmiştir. Borçların ödenmesi gerekiyordu. Makineler zafer kazanmıştır.

Sabahları altıda çalışıyordu saat. Genç adam, Albert Köprüsü'nü geçerek Trinitatis Caddesi'ne kadar yarım saat yürüyordu. Eski zanaatçılarla birlikte deri parçalarının bavul olarak dikilip perçinlendiği Lippold bavul fabrikasında çalışmaya başlamıştır, burada üretilen bütün bavullar yumurtalar gibi birbirine benziyordu. Akşam olunca yorgun argın karısının yanına eve dönüyordu. Cumartesi günleri maaş zarfını getiriyordu eve. Yeni ihtiyaçlara, eski borçlara, bu para kesinlikle yetmiyordu.

Bu nedenle kızlık soyadı Ausgustin olan İda Kästner de iş aramaya başladı, hapisaneye benzettiği fabrikalardan nefret ettiği için evde yapabileceği bir iş arıyordu. Kocasının fabrikada çalışması yeterince kötüydü zaten. Bu durumu değiştirmek olanaksızdı. Kocasını makinelerin boyunduruğuna girmek zorunda kalmıştır. Peki, o boyun eğecek miydi buna? Asla! Sekiz saat fabrikada çalışmak yerine on altı saat evde çalışmak zorunda kalsa da evi tercih ederdi ve ediyordu.

İda Kästner bir şirket için parça başı bel kuşağı dikmeye başladı. Şişman kadınlar için kaba, geniş, korseye benzeyen bel kuşaklarıydı bunlar. İçi önceden hazırlanmış parçalarla dolu ağır, biçimsiz paketleri

eve getiriyordu. Gece yaralarına kadar ayaklı dikiş makinesinin başındaydı. Bazen dikiş makinesinin motor kayışı yerinden çıkar, iğneler sık sık kırılırdı. Birkaç kuruş için çekilecek dert değildi aslında. Fakat yüz bel kuşağı birkaç mark demekti. Bu da bir gediği kapatıyordu. Hiç yoktan iyiydi yani.

1898 yılının sonbahar sonlarında İda Kästner bu işi ara verip bebek giysileri dikmeye başladı. Hep bir çocuğu olsun istemişti. Bir erkek çocuk dünyaya getireceğinden hiç şüphesi yoktu. Hayatı boyunca her zaman haklı olmayı sevdiği için bu kez de haklı çıkacaktı.

23 Şubat 1899'da, sabah dört sularında, neredeyse yedi yıllık evliliğinin ardından, Königsbrücker Cad-desi 66 numaralı evde, altın sarısı lüle saçlı bir oğlan çocuğu dünyaya getirdi. Gözüpek bir ebe olan Bayan Schröder, çocuğu ellerine alınca, "Ne kadar da güzel bir çocuk!" demişti.

Sarı lüleler fazla dayanmadı.

Sizlere o günlerden kalan bir fotoğraftan söz etmek istiyorum. Gelecekte bilinen ve sevilen kitapların yazarı, bir kutup ayısı postu üzerinde kısa bir gömlekle görünüyor; başında gerçekten de ipeksi, sapsarı lüleler var! Fotoğraflar yalan söylemeyeceğine göre,



bu kusursuz bir kanıt olmalı. Öte yandan istisnasız herkesin, fotoğraflarda gerçekte olduğundan daha büyük kulaklı görüldüğü sizlerin de dikkatinizi çekti mi? Kulaklar, geceleri insanların üstünü örtebilecek kadar büyük görünmüyor mu? Fotoğraflar da aldatıbilir mi yoksa?

Sarışın ya da esmer çok geçmeden, eski yapılardan biri olan Üç Kral Kilisesi'nde protestan olarak vaf-tiz edilerek EMIL ERICH adını aldım. 1913 yılında, Paskalya'dan önceki pazar günü, aynı kilisede, yine rahip Winter tarafından, resmen dini cemaate kabul edildim. Birkaç yıl sonra da pazar günleri öğle öncesi çocuk ayinine yardım etmeye başladım. Fakat şimdi bunu anlatmanın sırası değil.

KÖNIGSBRÜCKER CADDESİ VE BEN

Königsbrücker Caddesi, Prag Caddesi, Schloss Caddesi, Augustus Köprüsü, Haupt Caddesi ve Albert Meydanı ekseninin uzantısı olarak başlıyordu, sevecen ve tehlikesiz. Bir tarafta adı "Hollacks Festsalen" olan ön bahçeli eski bir lokanta, karşı tarafta "yüksek sınıfa mensup kızlar" için bir özel okul bulunuyordu. O zamanlar "yüksek sınıfa mensup kızlar" vardı! Babaları soylu olan ya da çok para kazanan kızlara denirdi böyle. Belki de burunları hep yüksekte olduğu için böyle adlandırılıyorlardı. Fakat daha "yüksek okullar" da vardı, yükseğin yükseği de üniversitelerdi.

İnsanların mütevazı olduğu pek söylenemezdi. Kibar evlerin kapılarında, "Sadece hanımefendiler ve beyefendiler girebilir," yazısı göze çarpardı hemen. Arka kapılardan ise "Tedarikçiler ve hizmetçiler," girip

çıklarlardı. Hanımefendiler ve beyfendiler yumuşak yollukların serili olduğu merdivenleri kullanırlardı. Hizmetçilerle tedarikçilerin arka merdivenlerden çıkmaları zorunluymuştu. Aksi halde kapıcıdan bir sürü azar işitir ve kapı dışarı edilirdiler. Lüks evlerin kapılarında, son derece lüks porselen levhaların üzerinde sert ve kararlı şu cümle yer alırdı, "Dilencilerin ve satıcıların girmesi yasaktır!" Üzerlerinde daha nazik yazıların bulunduğu başka levhalarda olurdu, örneğin, "Lütfen ayaklarınızı paspasa siliniz." Bunu hiç denediniz mi? Ben bugün bile, "ayak silmek" için ne yapılması gerektiğini bilmiyorum. Oysa gerektiğinde bu hanımefendi ve beyfendileri nasıl fırçalayacağımı çok iyi bildiğimi söylemeliyim! Öte yandan, hiçbir villa, görkemli kapısında ayaklarımı cilalayacak kadar muhteşem olamaz!

Bu gibi durumlarda babam şöyle der: "Bu dünyada olmayacak şeyler oluyor!"

Evet, bu tabelaların neredeyse tümü ortadan kalktı, kökleri kurudu. Merdiven girişlerinde, sipariş edilmiş ama alınmamış gibi çıplak ve çaresiz öylece duran bronz ve mermerden yapılmış tanrıça ve peri heykelleri de öyle. Fakat yüksek sınıfa mensup hanımefendiler ve beyfendiler bugün de varlıklarını sürdürüyor. Sadece artık adları aynı değil, tabelalarda yazılı değil adları.

Çocukluğumun geçtiği üç evde, mermerden tanrıçalar, brozdan periler ve yüksek sınıfa mensup hanımefendiler ve beyefendiler yoktu. Königsbrücker Caddesi Elbe'den uzaklaştıkça görkem ve gösterişinden sıyrılıyor, ön bahçeler seyrekleşip küçülürken binalar yükseliyordu. Çoğunlukla dört katlı bu binalarda kiralar daha ucuzdu. Sonra kamu yararına faaliyet gösteren "Volkswohl" geldi; halk mutfağı, halk kütüphanesi ve kışın puz pateni alanına dönüştürülen bir oyun alanıyla birlikte. Daha sonra tüketim kooperatifi, fırınlar, kasaplar, manavlar, küçük meyhaneler, bir bisiklet dükkânı, iki kâğıt dükkânı, bir saat dükkânı, bir ayakkabıcı ve Görlitz satın alma birliği sükün etti.

Çocukluğumun geçtiği üç ev bu mahalledeydi; 66, 48 ve 38 nolu evlerdi bunlar. 66 numaralı evin dördüncü katında dünyaya geldim. 48 numaralı evde üçüncü katta oturuyorduk, 38 numaralı evde ise ikinci kata taşınmıştık çünkü mali durumumuz giderek kötüleşiyordu. Ön bahçeleri olan evlere, onlara ulaşmadan yaklaşıyorduk.

Kentin dışına uzandıkça oturduğumuz caddenin çehresi daha fazla değişmişti. Kışlaların bulunduğu bir semtten geçiyordu cadde. Fazla yüksek olmayan tepelerde avcı taburu kışlası, iki havan taburu kışlası, 177. Piyade kışlası, atlı muhafız kışlası, ikmal birliği

kışlası ve iki topçu kışlası yer alıyordu. Königsbrücker Caddesi'nde ise istihkam kışlası, askeri fırın, askeri hapisane ve cephaneye depoları ve günün birinde havaya uçacak olan mühimmat deposu vardı.

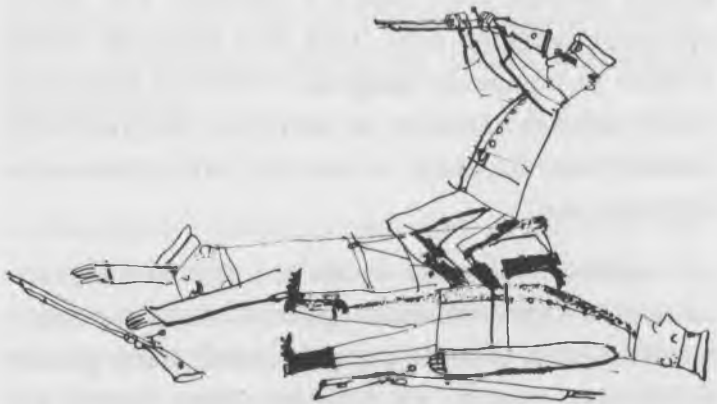
"Mühimmat deposu yanıyor!" bağırtıları bugün bile kulağımda. Alevler ve duman gökyüzünü kaplamıştı. Kentteki ve çevredeki bütün itfaiye, polis ve ambulanslar sıra sıra dizilmiş, alevlerin ve dumanların içine doğru yol alıyordu, arkalarında da soluk soluğa annemle ben yürüyorduk. Savaş yıllarıydı; babam ordunun işliklerinde çalışıyordu. Alevler giderek yayılıyor ve başka cephaneye depoları havaya uçuyordu. Bölgeye giriş çıkışlar yasaklanmıştı. Daha ileriye gitmemize izin vermediler. Nihayet akşam olunca babam, kurum içinde ama sağ salim eve dönebildi.

Aslında yanan ve havaya uçan mühimmat deposu bu kitabın konusu değil çünkü o zamanlar ben küçük bir çocuk değildim artık. Kısa süre sonra da askere alındım ve omzumda tüfeğimle istihkamacı kışlasında nöbet tutmaya başladım. Ve tabii yine Königsbrücker Caddesi'nde! Bu cadde ve ben bir türlü ayrılamadık birbirimizden!

Bu caddeyle yollarımız ancak ben Leipzig'e taşınınca ayrıldı. Oysa arkamdan gelseydi buna hiç şaşır-mazdım! Bana o kadar bağlıydı çünkü. Bana gelince ne olursam olayım, hep Königsbrücker Caddesi'nin

çocuğu olarak kaldım. Başlarda ön bahçeleri, ortada kiralık dairelerin bulunduğu binaları ve kentin çıkışında kışlaları, mühimmat deposu, kumlu eğitim sahasıyla bu üç bölümlü tuhaf caddenin çocuğuydum ben. Çocukken oynadığım yerlerde asker olunca ceza talimleri yaptım. Elinizde 98 model karabina tüfek olduğu halde iki yüz elli kez diz çökmeyi denediniz mi hiç? Hayır mı? Çok şanslısınız! Çünkü sonrasında hayatınızın sonuna kadar doğru dürüst nefes alamazdınız. Bazı arkadaşlar elli kez diz çöktükten sonra kendilerini kaybediyordu. Benden akıllı oldukları kesin.

Königsbrücker Caddesi 66 numaralı evi hatırlayamıyorum. Ne zaman o evin önünden geçsem, "Demek





sen burada dünyaya gözlerini açtın," diye düşünürdüm. Bazen binadan içeri girip merakla çevreme bakardım. Fakat bana hiçbir şey hatırlatmıyordu. Tamamen yabancı bir evdi burası. Oysa annem beni çocuk arabasıyla birlikte yüzlerce yüzlerce kez dördüncü kata çıkarıp aşağıya sürüklemişti! Bunu biliyordum. Ama çaresi yoktu, benim için yabancı bir bina olarak kaldı hep. Benzer kiralık dairelerin bulunduğu binlerce binadan biri.

Oysa 48 numaralı evi çok iyi hatırlıyorum; merdiven boşluğunu, kenarına oturup arka avluları seyrettiğim pencereleri, oynadığım merdiven basamaklarını... Merdivenler benim oyun alanımdı çünkü. Atış mazgalları, sivri kuleleri ve açılır kapanır köprüsü olan şövalye şatomu buraya kurardım. Fransız zırhlı süvariler, cesur bir çevirme manevrasıyla Holk'un iki basamak yukarıdaki avcılarına ve Wallenstein'in arkebüslerine burada arkadan saldırdılar. Kollarına kızıl haç işareti takmış sağlıkçılar, sedyeleriyle yaralıları taşımak için hazırlardı. Herkese yardım etmek istiyorlardı, hem on yedinci yüzyıldan İsveçlilere ve imparatora bağlı askerlere hem de on dokuzuncu yüzyıldan Fransız süvarilerine. Benim sağlıkçılarım için uluslar ve yüzyılların hiç önemi yoktu. Fakat önce ortaçağın iner kalkar köprüsü için yapılan şiddetli çarpışmanın sonuçlanması gerek.

Büyük kayıpların verildiği çarpışmalardı bunlar. Tek bir el hareketimle kocaman alayların işini bitiriyordum. Napolyon'un muhafız alayı son askerine kadar yok edilmiş ama teslim olmamıştı. İner kalkar köprü ele geçirildikten sonra bile iç avluda mücadele devam ediyordu. Nürnberg'in kurşun askerleri sert çocuklardı. Postacıyla dördüncü katta oturan ufak tefek Bayan Wilke, olası zafer ve yenilgiyi tehlikeye atmak için salatanın içinde dolaşan leylekler gibi dev adımlarla yürüyorlardı kurşun askerlerin arasından. Dost ve düşman birliklerin üzerinden büyük dikkatle atıyorlardı ama ben onları fark etmiyordum bile. Çünkü savaşın iki ordunun da hem komutanı hem genel kurmay başkanıydım; yüzyılların ve halkların kaderi bana bağlıydı. Bu durumda Dresden-Neustadtlı postacı ya da sadece biraz lahana, tuz ve şeker almak isteyen ufak tefek Bayan Wilke mi rahatsız edecek beni? Rahatsız edebilir mi?

Savaş sonuçlanır sonuçlanmaz, ölü, yaralı ve sağlıklı kurşun askerleri, kutuya, ince talaşların arasına yerleştiriyor, kendiyle gurur duyduğum şövalye şatomu söküp oyuncak dünyasını ve oyuncak dünya tarihini küçücük evimize taşıyordum.

Königsbrücker Caddesi 48, çocukluğumun geçtiği ikinci ev. Şu an Münih'te, deyim yerindeyse yaşlı bir

adam olarak gözlerimi kapayınca ayaklarımın altında merdiven basamaklarını ve popomda oturduğum basamakların kenarını hissediyorum. Oysa aradan elli yıldan fazla zaman geçti, popom aynı popo değil kesinlikle. Merdivenden yukarı çıkardığım ağzına kadar dolu alışveriş çantasını gözümün önüne getirince önce sol kolum, sonra sağ kolum çekiliyor hâlâ. Çünkü ikinci kata kadar çantayı, duvara çarpmamak için sol elimde taşıyor, sonra çantayı sağ elime alıyor, sol elimle de trabzanı tutuyordum sıkı sıkıya. Şu an bile çantayı kapımızın önünde yere bırakıp zile bastığım zaman duyduğum o rahatlama hissiyle dolup derin bir iç geçiriyorum.

Bellek ve anı iki gizemli güç. Fakat anı bellekten daha gizemli ve anlaşılmaz. Çünkü bellek sadece beynimizle ilgili. 15 kere 7 kaç eder diye sorarsınız? Küçük Paul hemen bağıırır, "105!" Çünkü bunu öğrenmiştir; beyin bu bilgiyi ya muhafaza eder ya da unuttur. Veya küçük Paul coşkuyla "115!" diye bağıırır. Paul'ün bu bilgisi yanlış mı ya da doğru mu? Ya da unuttuğu için yeniden hesaplamak mı zorunda? Bütün bunlar belleğimizin ne kadar iyi olduğuyla ilgili. Öğrendiğimiz her şey beynimizin çekmecelerinde duruyor; bence bunlar, dolap veya komodinin çekmecelerine benziyorlar; bazıları çekerken takılıyor, bazıları bomboş, bazılarının içinde ise yanlış şeyler var. Bazı çekmeceler hiç açılmıyor, o zaman çekmeceler ve biz "çivilenmiş"

gibi oluyoruz. Büyük ve küçük çekmeceli dolaplar var. Örneğin benim kafamdaki çekmeceli dolap oldukça küçük. Çekmeceler ancak yarı dolu ama bir ölçüde derlenip toplanmış. Ben küçük bir çocukken çok farklıydı. O zamanlar kafam, dolap odası gibiydi!

Anılar çekmecelerde, dolaplarda veya kafamızda değildir; bizim içimizde yaşar. Bazen uyuklar ama yaşar, nefes alıp verir, zaman zaman da gözlerini açar. Onlar her yeredir, her yerde yaşar, soluk alır ve uyuklar; avuç içlerimizde, tabanlarımızda, burnumuzda, kalbimizde ve popomuzda. Bir zamanlar yaşadığımız bir şey yıllar, on yıllar sonra aniden geri dönüp yüzümüze bakar. O an, bir zamanlar yaşadığımız o şeyin, aslında bizden hiç gitmemiş olduğunu hissederiz. Sadece uyuyordu. Anılarımızdan biri uykudan uyanıp gözlerini ovuşturduğunda, başka anıların da uyandığı olur. İşte o zaman sabahlarımız yatakhane gibi kalabalıklaşır.

En eski anılar çok özel bir konu. Neden üç yaşındaki bazı anıları hatırlarken dört ya da beş yaşındakileri hatırlamıyorum? Neden danışman Haenel'i, özenli hemşireleri ve özel kliniğin küçük bahçesini hatırlıyorum hâlâ? Yarılan bacağımı sarmışlardı, ateş gibi yanıyordu yaram. Yürümeyi çoktan öğrenmiştim ama annem beni kollarında taşımıştı eve. Hıçkıra hıçkıra

ağlıyordum. Annem avutmaya çalışıyordu. Bugün bile ne kadar ağır olduğumu, annemin ne kadar yorulduğunu hissedebiliyorum. Acı ve korkunun belleği iyidir.

Peki, o zaman Bay Patitz'i ve Bautzener Caddesi'ndeki "Sanatsal Portre Fotoğraf Atölyesi"ni hatırlamamın nedeni ne? Beyaz pike yakalı bahriyeli elbisesi, kaşındıran siyah çorap ve bağcıklı ayakkabı giymiştim. (Bugün kız çocukları pantolon giyiyorlar, o yıllarda erkek çocukları elbise giyiyorlardı!) Üzerinde rengârenk bir yelkenlinin durduğu alçak ve son derece süslü bir masanın başındaydım. Yüksek ayaklı fotoğraf makinesinin arkasına geçen Bay Patitz, sanatçılara özgü başını siyah bir bezin altına sokmuştu; bana gülmemi emretti. Emri yerine getirmedi. Adamcağız cebinden bir kukla çıkarıp havada sallamaya başladı, bu arada vahşi bir neşeyle, "Hu hu! Bak! Hu hu! Bak!" diye bağıırıyordu. Bay Patitz'i çok ahmak bulmuştum fakat yanımda duran annemin hatırına adamın dediğini yapmaya çalıştım; yüzüme utangaç bir gülümseme oturtmuştum. Sanat fotoğrafçısı, lastik balona



basıp içinden ağır ağır saydıktan sonra kutuyu kapatıp not aldı, "Portre formatında, 12 adet."

Bu fotoğraflardan biri hâlâ elimde. Fotoğrafın arkasında solmuş mürekkeple not düşülmüş; "Oğlum Erich, 3 yaşında." 1902 yılında yazmış annem bunu. Saçı özenle kesilip taranmış, dudaklarına utangaç bir gülümseme kondurmuş çocuğun yuvarlak yüzüne baktığımda bebeksi sol elini kararsızlık içinde beline koymuş, etekli bu küçük çocuğu baktığımda, dizlerimin arkasının hâlâ kaşındığını hissediyor, o gün giydiğim yün çorapları hatırlıyorum. Neden? Bunu neden unutmadım? "Sanatsal Portre Fotoğraf Atölyesi"ne ve Bay Patitz'e gidişimiz bu kadar önemli miydi? Üç yaşındaki bir çocuk için sansasyon muydu? Sanmıyorum, neden böyle olduğunu bilmiyorum. Peki, anılar? Anılar yaşıyor ve ölüyor, anılar da bizler de bunun nedenini bilemiyoruz.

Zaman zaman bu sorun hakkında tahminler yürütüyor, bazı kestirmeler yapıyor, perdeyi biraz kaldırmaya ve nedenleri bir parça anlamaya çalışıyoruz. Bilgi sahibi olanlar da olmayanlar da olup biteni anlamak için bu yönde çokça çaba sarf ediyorlar fakat bilmeceyi çözmek kolay değil. Biz de annemle bir kez böyle bir çaba içine girdik. Konumuz benimle aynı yaşta olan komşumuz Naumann'dı. Boyu benden bir kafa daha uzun olan Naumannların oğlu Richard hoş bir

çocuktuk ama benden hiç hoşlanmıyordu. Bu durumu kabul etmek zorundaydım ama çocuğun benden neden hoşlanmadığını bilmiyordum. Bu durum kafamı karıştırıyordu.

Annelerimiz, henüz biz bebek arabasındayken Elbe nehrinin kenarında bulunan Japon Sarayı'nın bahçesindeki banklarda oturup birlikte zaman geçiriyorlardı. Daha sonra Richard'la birlikte oyun bahçesinin kum havuzunda birlikte oynayıp kumdan pastalar yaptık. Birlikte Alaun Caddesindeki Neustadt ve Antonstadt Jimnastik Birliği'ne yazıldık. Okula da birlikte başlamıştık. Fakat Richard, her fırsatta bana





bir tane geçirmenin peşindeydi; arkamdan taş atıyor, çelme takıyor, beni itip düşürüyordu. Ben her şeyden habersiz yolda yürürken gizlice beni takip ediyor, evin kapısında yakalayıp pataklıyor, sonra çığlık çığlığa kaçıp gidiyordu. Arkasından koşuyor, onu yakalayabilirsem elimden geleni ardıma koymuyordum. Korkak bir çocuk değildim. Sadece onu anlayamıyordum. Bana neden saldırıyordu? Beni neden rahat bırakmıyordu? Ona hiçbir şey yapmamıştım. Onu seviyordum. Bana neden saldırıyordu?

Bir gün anneme bu konuyla ilgili bir şeyler anlatınca şöyle dedi:

“Bebek arabasında yattığınız zamanlarda bile tırmıklıyordu seni.”

“Peki, ama neden?” diye sormuştum şaşkınlık içinde. Bir süre düşünen annem, “Belki de herkes seni çok güzel bulduğu içindir,” dedi.

“Oturduğumuz bankın önünden geçen yaşlı kadınlar, bahçıvanlar ve çocuk bakıcıları eğilip ikinize de bakıyor ve seni ondan çok daha güzel buluyor, bu yargılarını yükses sesle de ifade ediyorlardı!”

“Yani onun söylenenleri anladığını mı söylemek istiyorsun? Daha bebekken?”

“Söylenen sözleri değil, anlamlarını. Ve tabii ses tonlarını.”

“Ve bunları hatırlıyor, öyle mi? Anlamamasına rağmen?”

“Belki de,” yanıtını verdi annem. “Tamam, hadi ev ödevlerini yap artık.”

“Ödevlerimi çoktan bitirdim, şimdi oynamaya gidiyorum.”

Kapıdan çıkar çıkmaz Richard’ın taktığı çelmeyle tökezledim. Arkasından koştum, yakalayıp bir tane patlattım. Bebekliğimizden beri benden nefret ediyor olabilirdi. Bunu hatırlayabilirdi. Aslında benim sandığım gibi bana saldırmıyor, sadece kendisini savunuyor olabilirdi. Ama bu nedenle ayağıma çelme takmasına göz yumucak da değildim.

ÖĞRETMEN, ÖĞRETMEN, HER YER ÖĞRETMEN

Beşikte yatıyor, büyüyordum. Bebek arabasında yatıyor büyüyordum. Yürümeyi öğrenmiş, yürüyor ve büyüyordum. Çocuk arabası satılmıştı. Beşik artık çamaşır sepeti olarak işlev görüyordu. Babam hâlâ Lippold bavul fabrikasında çalışıyor, annem de hâlâ bel kuşağı dikiyordu. Güvenlik nedeniyle ahşap parmaklıklarla çevrilmiş olan yatağımdan annemi izliyordum. Annem, gece yarılarını kadar dikiş dikiyordu, bazen dikiş makinesinin sesi uyandırırdu beni. Aslında benim hoşuma giderdi fakat annem bundan hiç hoşlanmazdı. Anne babalara göre, küçük çocukların en önemli görevi mümkün olduğunca uzun süre uymaktır. Radeberger Caddesi'ndeki sağlık danışmanı Doktor Zimmermann da aynı görüşte olduğu için bel kuşağı dikmekten vazgeçmişti annem. Singer dikiş

makinesinin parlak kapağını kapatıp bir an bile duraksamadan evin bir odasını kiraya verme kararı aldı.

Evimiz zaten küçüktü ama bütçemiz daha da küçüktü. Babama, ek gelir olmadan geçinemeyeceklerini söylemiş, o da her zamanki gibi annemi haklı bulmuştu. Eşyalar daha çok sıkıştırılıp boşaltılan oda bir güzel döşendi. Winter'in kâğıt dükkânından alınan bir kartona, "Bol güneş alan güzel bir oda, kahvaltı dahil, derhal kiralık. Ayrıntılı bilgi için 3. katta oturan Kästnerlere başvurunuz," yazıp dış kapıya astık.

İlk kiracımız Franke adlı bir ilkokul öğretmeni idi. Franke adının sonraki hayatımda özel bir yeri yok ama öğretmen olması benim için çok önemliydi. Annem ve babam bunu o zamanlar henüz bilemezdi. Sadece raslantıydı. Bol güneş alan güzel odayı bir muhasebeci de kiralayabilirdi ya da bir tezgâhtar. Ama evimize bir öğretmen taşınmıştı ve daha sonra ortaya çıktığı gibi oldukça da bilgiliydi. Genç, neşeli bir adam olan öğretmen Franke, odayı da kahvaltıyı da beğenmişti. Çok gülüyordu. Küçük Erich onu keyiflendiriyordu. Akşamları bizimle birlikte mutfakta oturur, okulunu anlatır, sınav kâğıtlarını okurdu. Zaman zaman genç öğretmen arkadaşları ziyarete gelir, oldukça eğlenceli saatler geçirir, dans ederlerdi. Babam bıyık altından gülererek sobanın yanında otururdu. Annem, "Emil sobayı tut," derdi babama.



Herkes son derece mutluydu. Bay Franke, ömrü boyunca buradan taşınmayacağını söylerdi hep. Fakat birkaç yıl sürekli böyle söyledikten sonra yanımızdan taşındı. Evlendiği için kendi evini kuracaktı. Taşınma gerekçesi hoştu ama hepimiz çok üzgündük. Trachenberge diye bir banliyöye taşınmış, giderken bavuluyla birlikte o coşkun gülüşünü de götürmüştü. Zaman zaman karısı ve gülüşüyle birlikte bizi ziyarete geliyordu. Binaya girdiği gibi duyardık kahkahasını. Giderlerken arkalarından el salladığımızda da kahkahası hâlâ kulaklarımızda yankılanırdı.

Yanımızdan taşınacağını bildirdiğinde annem kiralık yazılı tabelayı yeniden asmak istemiş ama Bay Franke, buna hiç gerek olmadığını, oda için kiracı bulacağını söylemişti. Gerçekten de buldu. Yerine bulduğu kiracı kadındı. Cenevreli bir Fransızca öğretmeni yeni kiracımız. Bay Franke'den çok çok az gülen Fransızca öğretmeni günün birinde bir çocuk doğurdu. Bu durum biraz patırdı yaratmıştı, öfke ve hoşnutsuzluk da. Fakat bunu anlatmanın sırası değil.

Fransızca öğretmeni Matmazel T., doğum yaptıktan kısa süre sonra bebeğiyle birlikte yanımızdan taşındı. Bunun üzerine annem Tracherberge'ye gidip Bay Franke'ye bol güneş alan güzel odamızın boş kaldığını söyledi. Kahkahayla gülen Bay Franke, bu kez kiracı bulurken daha dikkatli olacağı sözünü verdi.

Yeni kiracımız erkekti. Öğretmen miydi? Elbette öğretmendi! Aynı okulda çalışıyorlardı. Çok uzun boylu, çok sarışın, çok genç bir adamdı Bay Paul Schurig. Bay Schurig, ben liseyi bitirirken hâlâ kiracımızdı ve bu evden bizimle birlikte taşındı. Hatta uzun bir süre üç odalı evimizin iki odasını o kullandı, öyle ki biz üç Kästner için evde çok fazla yer kalmamıştı. Fakat ben, Bay Schurig'in oturma odası olarak kullandığı odada, o olmadığı zamanlar okuyup yazabiliyor, piyano çalışabiliyordum. Bay Schurig zamanla benim için bir tür amca yerini almıştı. İlk uzun yolculuğumu onunla yaptım. Okula başladığım ilk yıl yaz tatilinde memleketine, Leipzig yakınlarında Falkenhain köyüne giderken yanında beni de götürdü. Burada ailesinin bir tuhafiye dükkânı ve o zamana kadar gördüklerimin en güzeli olan bir meyve bahçesi vardı. Merdivene çıkıp onlarla birlikte elma toplamama izin vermişlerdi. Luis, Boskop, Gravenstein gibi çeşitli isimler almış olan soylu armut ve elmaları toplamıştık.

Sonbahar tatiliydi. Ormanda sırtımız ağrıyana kadar mantar topluyorduk. Bilindiği gibi budalaların memleketi olan Schilda'ya kadar gidiyorduk. Sıla hasreti nedeniyle ilk gözyaşı döktüğüm yer de burası olmuştu; tavan arasında benim için hazırladıkları odada ağlamış, hayatımın ilk kartını burada yazıp annemi teselli etmiştim. Benim için endişelenmesine gerek yoktu. Falkenhain'da tramvay değil, olsa olsa atın



çektığı bir tane gübre arabası vardı, ben de bu arabadan sakınabilirdim kendimi.

Daha önce de söylediğim gibi Paul öğretmeni yıllar içinde öz amcammış gibi benimsedim. Akraba olmamıza da ramak kalmıştı! Zira kuzenim Dora'yla evliliğin eşliğinden döndüler. Dora çok istiyordu. Paul öğretmen çok istiyordu. Ama Dora'nın babası evliliğin lafını bile ettirmedi. Dora'nın babası, bir zamanların tavşan tüccarı Franz Augustin, ilkokul öğretmenleri ve diğer "çulsuzlar"a metelik vermezdi. Reick'da kurulan büyük at panayırında, kayınpederi olmasını çok istediği, bir sürü altın ve gümüş madalya kazanan Franz amcaya, kendini, "Benim adım Schurig," diye tanıınca Franz amca kahverengi melon şapkasını alnından geriye iterek uzun boylu, yakışıklı ve sarışın damat adayını yukarıdan aşağıya süzüp, "Başka bir şey de olabilirdi. Bence bir sakıncası yok," dedikten sonra ona arkasını dönerek madalya kazanan atlarına yönelmişti.

Böylece evlilik planı yerle bir olmuştu. Franz amcama kimse karşı çıkamazdı. Bu evlilik planında annemin parmağının olduğu kuşkusunu duyduğu için anne demediğini bırakmamıştı. Franz amcam despotun tekiydi, bir tirandı, Napolyon'un atı gibiydi. Ve aslında muhteşem biriydi. Hiç kimsenin ona karşı gelmeyi göze alamamasının suçlusu o değildi bence. Belki de biri çıkıp ona gerçek düşüncesini söyleseydi çok mutlu olacaktı! Belki de hayatı boyunca bunu beklemişti. Ama bu beklentisi hiç gerçekleşmedi. O böğürünce herkes titriyordu. Şaka yaptığı zamanlar da titrerdi herkes. Hatta Noel ağacının altında Noel şarkısı söylerken bile titrerlerdi korkudan.

O, bu durumun keyfini çıkarıyor ama aynı zamanda yazıklanıyordu. Gözünüzden kaçmış olabileceğini düşünerek tekrar ediyorum: Ona kimsenin karşı çıkamamasının suçlusu o değildi. Artık Franz amcamı burada bırakıyor, altıncı bölümün asıl konusu olan öğrenmenlere dönüyorum. Franz amcamla bir kez daha karşılaşacağız, biraz daha ayrıntılı olacak bu kez çünkü o yardımcı rol oynayacak biri değil. Büyük adamlarla ortak yanı da bu olmalı. Alman imparatorluğunun kurucusu Bismarck'la örneğin.

Bismarck, uluslararası bir konferans toplamıştı. Gelen yabancı devlet adamlarıyla görüşmeler yapmak üzere masaya oturmak isteyince bütün katılımcılar



korkuya kapıldılar. Zira büyük masa yuvarlaktı! Ne yaparsanız yapın yuvarlak masalarda oturma düzeni ve hiyerarşi uygulamak olanaksızdır! Ancak Bismarck gülümsemiş, yerine oturmuş ve şöyle demişti, "Ben nerede oturuyorsam orası en üst mevkidir." Franz amcam da böyle söylerdi. Masada tek bir oturacak yerin olması da rahatsız etmezdi onu. O, kendine yer bulurdu.

Ben öğretmenlerle büyüdüm. Onlarla okula başlarken tanışmadım, evimizde her zaman öğretmenler oldu. Henüz yazmayı ve yanlışlar yapmayı öğrenmeden mavi okul defterleri ve kırmızı düzelti mürekkepleriyle tanıştım. İmla defterleri, matematik defterleri, kompozisyon defterlerinden oluşan mavi dağlar... Mikail Günü ve Paskalya'dan önce kahverengi not defterlerinden oluşan kahverengi dağlar... Her zaman ve hepsinin üstünde okuma kitapları, ders kitapları, öğretmenler için dergiler, pedagoji, psikoloji, yerel tarih ve Saksonya tarihiyle ilgili yayınlar... Bay Schurig evde olmadığı zamanlar onun odasına kapanıyor, yeşil kanepeye oturup hem korkarak hem de hayranlıkla ama gözlerimi kırpmadan basılı ve yazılı kâğıtlardan oluşan çevreyi izliyordum. Sık sık yaptıkları gibi, "Büyüyünce ne olacaksınız?" diye sorduklarında da büyük bir içtenlikle, "Öğretmen!" diye bağırıyordum.



Henüz okuma yazma bilmiyordum ama daha şimdiden öğretmen olmak istiyordum. Başka bir meslekte gözüm yoktu. Ama bu bir yanlış anlamaydı. Evet bu benim hayatımın en büyük yanılması oldu. Yanıldığımı anladığımda çok geçti artık. Benden daha önceki mezunların hepsi cephelerde olduğu için henüz on yedi yaşında stajyer öğretmen olarak bir sınıfın önüne çıkınca anlamıştım bunu. Pedagojik gözlemci olarak beni izleyen profesörler, meslek seçiminde yanıldığımı, bu yanılığı tam da o anda fark ettiğimi ve kalbimin neredeyse duracak gibi olduğunu anlamamışlardı. Fakat benim gibi sıralarda oturan çocuklar da kesinlikle hissettiler durumu. Bana şaşkınlık içinde bakıyor, akıllı uslu yanıtlar veriyor, parmak kaldırıyor, ayağa kalkıyor, yerlerine oturuyorlardı. Her şey olması gerektiği gibi oluyor, profesörler hoşnutlukla başlarını sallıyorlardı. Fakat her şey yanlıştı. Çocuklar biliyorlardı bunu. "Kürsüdeki delikanlı," diye geçiriyorlardı akıllarından, "öğretmen değil ve hiçbir zaman gerçek bir öğretmen olmayacak." Haklılardı.



Ben öğreten değil, öğrenendim; öğretmek değil, öğrenmek istiyordum. Aslında uzun süre öğrenci kalabilmek için öğretmen olmak istemiştim, amacım eskiden öğrendiklerimi başkalarına öğretmek değil, hep yeni bir şey öğrenmekti. Ben aç olandım, fırıncı değil. Ben bilgiye susayandım, su dağıtan değil. Sabırsız ve huzursuzdum, geleceğin eğiticisi olamazdım çünkü öğretmenler ve eğitmenler sakin ve sabırlı olmak zorundalar. Kendilerini değil, çocukları düşünmeleri gerekir. Öğretmenler sabırla rahatlığı birbirine karıştırmamalıdır. Rahatlığı esas alan öğretmenler yeterince çok... Oysa gerçek, yetenekli, doğuştan öğretmenlere, kahramanlar ve azizler kadar az rastlanıyor.

Birkaç yıl önce, ünlü bir uzman olan Basel Üniversitesi profesörlerinden biriyle karşılaştım. Kısa süre önce emekliye ayrılmıştı. Ona şimdi ne yaptığını sordum. Mutluluktan gözleri ışıldayarak şöyle bağırdı: "Öğreniyorum! Nihayet bunun için zaman bulabildim!" Yetmiş yaşında amfilerde oturup her gün yeni bir şey öğreniyordu. Derslerini dinlediği doçentlerin babası yaşındaydı, aralarında oturduğu öğrencilerin ise büyükbabası. Birçok akademinin üyesiydi. Adı bütün dünyada saygıyla anılıyordu. Hayatı boyunca bütün bildiklerini öğretmişti, nihayet bilmedikleri-

ni öğrenebilecekti. Mutluluktan uçuyordu. Bazıları onun bu davranışlarını hafif bir gülümsemeyle karşılasa, bu duruma şaşırırsalar da ben onu, sanki ikiz kardeşimmiş gibi anlıyordum.

Ben bu yaşlı beyi, otuz yıl önce, daha Feldgrau'dayken, karşısına geçip sıkılarak ve suçluluk duyarak, "Ben öğretmen olamam!" dediğimde annemin beni anladığı gibi anlıyordum. Annem sıradan bir kadın ve mükemmel bir anneydi. Elli yaşındaydı. O zamana kadar öğretmen olabileyim diye gece gündüz çalışmış para biriktirmişti. Ve nihayet o an gelmişti. Sadece birkaç hafta içinde kolayca ve başarıyla verebileceğim bir sınavım kalmıştı. Artık annem rahat bir nefes alabilecekti. Ellerini kavuşturup oturabilirdi artık. Bundan sonra beni düşünmesi gerekmiyordu. Ama ben kalkıp, "Ben öğretmen olmak istemiyorum!" demiştim.

Büyük odada yani öğretmen Schurig'in kullandığı iki odadan birindeydik. Paul Schurig yeşil kanepede yerini almıştı, hiç konuşmuyordu. Babam, fayans sobaya yaslanmış susuyordu. Annem, boncuklu saçakları yeşil abajurun altında oturmaktaydı.

"Peki, ne yapmak istiyorsun?" diye sordu.

"Bir liseden mezun olup üniversiteye gitmek istiyoro-

rum," dedim. Bir an düşünen annem, gülümseyerek başını salladı:

"İyi öyleyse oğlum, üniversiteye git!"

Yine zaman tekerleğine, geleceğin belleğine müdahale ettim. Yine takvimin önünde koşmaya başladım. Yine *aslında bunu anlatmanın sırası değil*, demem gerekiyordu. Fakat bu doğru olmaz. İnsanın çocukken yaşadığı bazı şeyler, ancak yıllar sonra anlam kazanabiliyor. Daha sonra başımıza gelen birçok şey, eğer çocukluk anılarımız olmasa anlaşılamazdı. Yaşadığımız yıllar ve on yıllar iki elimizi birbirine kavuşturduğumuzda parmaklarımızın iç içe geçmesi gibi geçmiştir içi içe. Her şey birbiriyle bağıntılıdır.

İnsanın çocukluğunu anlatmayı denemesi, aslında bir oradan oraya sıçrama törenidir. İnsan bir öne bir arkaya sıçrayıp durur. Zavallı okurlar da yazarla birlikte sıçramak zorundalar. Bunu benim değiştirmem olanaksız. Yanlara küçük sıçramalar da kaçınılmaz. Evet. Şimdi iki adım geri sıçrayalım. Henüz okula gitmememe rağmen öğretmen olmak istediğim o yıllara.

O yıllarda, ne kadar akıllı olursa olsun bir çocuğun babası doktor, avukat, rahip, subay, tüccar ya da fabrika müdürü değil, zanaatçı, işçi veya memursa o çocuk liseye veya yüksek okula, daha sonra da üni-

versiteye gönderilmezdi; çünkü bunun için çok para gerekiyordu. Kafası çalışsan ama maddi olanakları kısıtlı çocuklar, öğretmen okuluna giderlerdi. Bu okullar daha ucuzdu. On altı yaşına kadar ilkokula devam eden çocuk öğretmen okulunun sınavına girer, eğer sınavı kazanamazsa babası gibi ya muhasebeci ya da memur olurdu. Giriş sınavını kazanırsa altı yıl sonra yardımcı öğretmen olarak maaş almaya başlar ve böylece ailesine yardım ederdi. Öğretmen okulundan mezun olmuş çocuklar “ömür boyu işi ve emekliliğini garanti etmiş” sayılırdı.

Annemin bir küçüğü, en sevdiğim teyzem Martha teyze de bu yolun izlenmesinden yanaydı. Puro fabrikasında ustabaşı olarak çalışan Richter’le –ve onun ilk evliliğinden olan iki kızıyla- evlenmiş, bir süre sonra da kendi çocukları olmuştu. Martha teyzemin bir hobi bahçesi, altı da tavuğu vardı; son derece neşeli bir kadındı. Dertsiz bir anı olmazdı ama keyfi her zaman yerindeydi. Üç kızından ikisi, birinci dünya savaşı bittikten sonraki yıl kötü beslenmenin neden olduğu tifodan öldü. Oysa akrabalarımız arasında bir sürü kasap vardı! Üvey kızlarından biriyle kendi kızı, sarışın Helene ölmüştü. Yine iki adım önden gidiyorum.

Martha teyzem de öğretmen olmamdan yanaydı. Şöyle diyordu, “Erich öğretmen olsun. Öğretmenlerin

durumu iyi. Kendiniz görüyorsunuz. Odanızda kiracı olarak kalan öğretmenlere bakın. Bay Franke ve Bay Schurig'e ve arkadaşları Tischendorflara!"

Öğretmen olan karıkoca Tischendorflar Schurig'in arkadaşlarıydı. Sık sık onu ziyarete gelir, bizim mutfakta oturur ya da odada haritaların üzerine eğilip yaz tatilinde nerelere gideceklerini konuşurlardı. Yılda dört hafta müthiş dağcılara dönüşüyorlardı. Çivili ayakkabıları, buz kazmaları, tırmanma demirleri, tırmanma halatları, ilk yardım malzemesi ve olağanüstü sırt çantalarıyla her yıl Alplere gidiyor, Cenis Dağı'na, Monte Rosa'ya, Marmolata'ya veya Wilden Kaiser'e çıkıyorlardı. Gittikleri yerlerden bize rengârenk harika kartlar atarlardı. Tatil bitip geri döndüklerinde sarışın zenciler gibi görünürlerdi; tenleri güneşten kapkara yanmış olurdu. Her defasında güçlü, coşkulu ve kurtlar gibi aç dönerlerdi. Çivili ayakkabılarının altında döşeme tahtaları bel verirdi. Sosis, meyve ve peynirle dolu tabakların ağırlığından masa çökecek sanırdık. Tırmanışlarını, mağara gezilerini ve buzul çatlaklarını anlatırken döşeme tahtaları eğilirdi.

"Ayrıca," diyordu Martha teyzem, "öğretmenlerin Noel, Paskalya ve güz tatilleri var. Diğer zamanlarda da birkaç saat derse girip hep aynı yaştaki çocuklara, hep aynı şeyleri anlatıyor, kırmızı kalemle otuz

defteri kontrol edip çocukları hayvanat bahçesine götürüyor, zürafaların uzun boyunlarından söz edip ay başında maaşlarını alıyor, rahat ve huzur içinde emekliliğe hazırlanıyorlar.”

Öğretmenlik mesleği kesinlikle böylesine rahat, böylesine kolay değil. O yıllarda da teyzemin söylediği kadar keyifli bir meslek değildi. Ama sadece Martha teyzem böyle düşünmüyordu, öğretmenlik mesleğine ilişkin genel kanı buydu. Öğretmenlerim de aynı düşüncededeydi. Her öğretmenden Pestalozzi gibi bir eğitim neferi olmasını bekleyemeyiz tabii.

Evet, öğretmen olmak istiyordum. Sadece bilgiye büyük bir iştah duyduğum için değil, iştahım genel olarak iyiydi zaten. Akşamları Bay Schurig için masayı hazırlayan anneme yardım ederken, pastırmalı veya sosisli sahanda yumurtayı masaya götürürken, “Öğretmenlerin durumu hiç de fena değil,” diye düşünüyordum.

Ama sarışın dev adam Schurig, akşam yemeğimi onunkiyle değiştirmeyi ne kadar çok istediğimin farkında değildi.

JİMNASTİK VE ŞEKER KÜLAHI

Ben de, kitabımız da epeyce ilerleme kaydettik. Dünyaya çoktan geldim. Asıl mesele bu. Annem ve babamla fotoğraf çektirdik ve başka bir eve taşındık; o zamandan beri de çevremde sürekli öğretmenler var. Henüz okula gitmiyorum ama evimiz öğretmen kaynıyor. Özel ders veren öğretmenler değil bunlar, bana çarpım tablosunu bile öğretmiyorlar. Artık bizim değil onların keyfini sürdüğü büyük odaya, ısıtılmış tabakların içinde cızır cızır kızarmış sahanda yumurta götürüyorum. Bir yandan da hep, "Büyüyünce," diye düşünüyorum, "öğretmen olacağım. Bütün kitapları okuyup bütün sahanda yumurtaları yiyeceğim!"

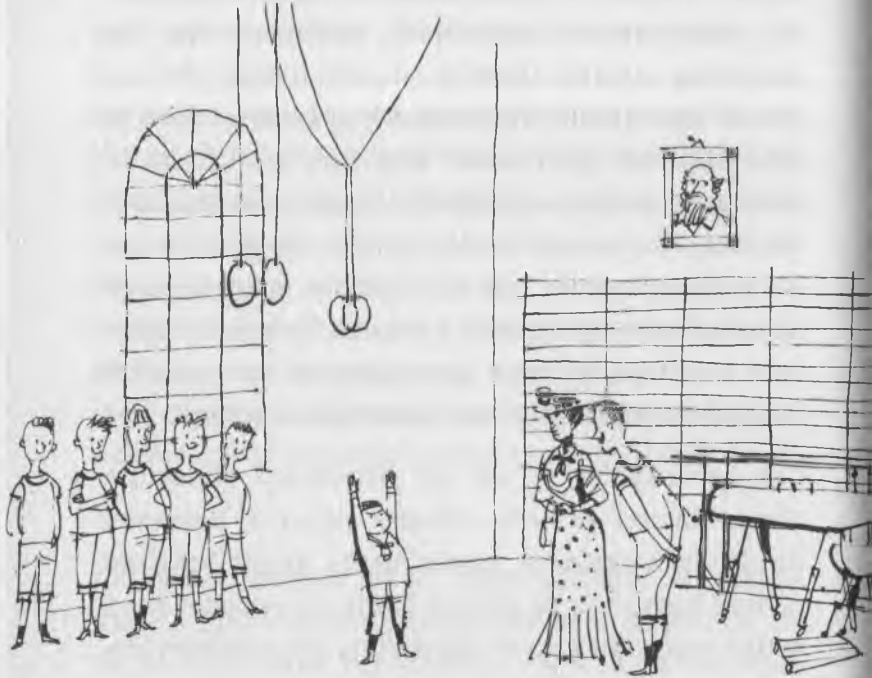
Okula başlamadan bir yıl önce, yaklaşık altı yaşındayken Neu-und Antonstadt Jimnastik Kulübü'ne en küçük üye olarak kaydedildim. Daha küçük olduğum-

mu söyleyerek jimnastiğe gitmeme karşı çıkan annemin başına ekşimiştim; baskı yapıyor, kuşatıyor, taciz edip aklını çelmeye çalışıyordum. “Yedi yaşına kadar beklemen gerekiyor,” diyordu her seferinde.

Ama sonunda başardım, iki jimnastik salonundan küçük olanında Bay Zacharias’ın karşısındaydık. Erkekler, serbest hareket çalışıyorlardı. Hoca, “Çocuk kaç yaşında?” diye sordu. “Altı yaşında,” diye yanıtladı annem. “Yedi yaşına kadar beklemelisin,” dedi hoca bana. Anında fırlayıp ona güzel bir jimnastik solosu sundum. Hoca gülüyordu. Oğlanlar gülüyordu. Salon neşeli kahkahalarla yankılanıyordu. Bay Zacharias şaşkına dönmüş anneme dönüp, “Peki, o zaman çocuğa bir çift jimnastik ayakkabısı alın! İlk ders çarşamba günü, üçte!” dedi. Çok mutluydum. En yakındaki ayakkabıcıya gittik. Akşam yeni jimnastik ayakkabımla yatmak istedim. Çarşamba günü bir saat önce salondaydım. Bay Zacharias’ın mesleği neydi sizce? Elbette öğretmendi, yardımcı öğretmen. Öğretmen okulunda da onun öğrencisiydim. Ne zaman ilk karşılaşmamızdan söz etse katıla katıla gülerdi.

Çok hevesliydim, iyi de bir jimnastikçi olmuşum. Demir dambıl ve tahta lobutla çalışıyor, tırmanma direğinde, halkalarda, paralel barda, kulplu beygirde, atlama kasasında ve yüksek barda öğrendiğim hareketleri yapmaya gayret ediyordum. En sevdiğim jim-

nastik aleti yüksek bardı. Bir süre sonra yüksek barda yapılan birçok hareketin keyfini çıkarmaya başlamıştım, çubuğu iki elle değişik biçimlerde tutarak ya da yön değiştirerek sallanmayı, barın üzerinden bacaklarımı geçirmeyi öğrenmiştim. Ritmik hamlelerle giderek hafifleyen vücudunuzun bütün ağırlığını kaybettiğini hissedersiniz... Ellerinizle tuttuğunuz esnek çubuğun etrafında dönersiniz... Harikaydı!



Oldukça iyi bir jimnastikçi olmuştum, gösterilerde parıldıyordum. Evet, baş jimnastikçiydim; fakat çok iyi bir jimnastikçi olamadım çünkü dev dalga dediğimiz, vücudun çubuğun etrafından son hızla döndüğü bir hareketten korkuyordum. Bir keresinde, bu hareketi yaparken çocuklardan birinin eli kaymış, zavalılık kafa üstü düşmüştü yere. Yardım için aşağıda duran arkadaşları tutamamışlardı onu. Çocuğu hemen hastaneye kaldırdılar. Bu olaydan sonra bu hareketle yollarımız hayat boyu ayrıldı. Aslında rezaletin dik alasıydı, kim rezil olmak ister? Ama yapacak bir şey yoktu. Korkumu bir türlü yenemedim. Kafamı kırmak yerine rezaleti yeğliyordum. Haksız mıydım? Haklıydım.

Jimnastik yapmak istiyordum, beni mutlu ettiği için istiyordum bunu. Kahraman değildim, olmaya da niyetim yoktu. Olmadım zaten; ne sahte kahraman ne de gerçek kahraman. İkisi arasındaki farkı biliyor musunuz? Sahte kahramanlar, hayal gücüne sahip olmadıkları için korkmazlar. Hem aptallardır hem de sinirleri yoktur. Gerçek kahramanlar ise korkar ama korkularını aşarlar. Ben hayatımda birçok kez korktum, bu anların tümünde korkumu aşabildiğimi söyleyemem. Aksi halde bugün gerçek ama ölü bir kahraman olurdu. Kendimi olduğumdan da kötü göstermenin âlemi yok. Çok cesur davrandığım zamanlar da oldu, o anlarda cesaret göstermek hiç de

kolay değildi. Fakat meslek olarak kahramanlık bana uygun değil.

Kaslarım, ayaklarım, ellerim, kollarım, bacaklarım ve göğsüm oynamak ve gelişmek istediği için jimnastik yapıyordum. Bedenim de aklım gibi gelişmek istiyordu. Bedenim ve aklım, aynı zamanda ve birlikte, uyum içinde büyümeyi, sağlıklı ikizler gibi aynı boyda, aynı güçte olmayı özlüyorlardı sabırsızlıkla. Severek bir şeyler öğrenen ama jimnastik yapmayı sevmeyen çocuklara acıyordum. Severek jimnastik yapan ama bir şeyler öğrenmeyi sevmeyen çocuklara da acıyordum. Hatta çocuklardan bazıları ne jimnastik yapmak ne de bir şeyler öğrenmek istiyorlardı! En çok da onlara acıyordum. Ben ikisini de yapmak arzusuyla yanıyor, okula başlayacağım günü dört gözle bekliyordum.

O gün geldi ve ben ağladım.

Elbe nehrinin yakınlarında Tieck Caddesi'ndeki 4. Bürgerschule, temiz ama kasvetli bir binaydı; erkekler ve kızlar için iki kapısı vardı. O zamanlar bütün okullar kasvetli görünüyordu, koyu kırmızı ya da koyu gri, sert, ürkütücü... Sanırım okulları askeri kışlaları yapan mimarlar tasarlamışlardı; çocuk kışlaları gibiydi. Okullar neden daha neşeli tasarlanmamış, bilmiyorum. Belki de binaların dışı, merdivenler ve koridorlar, aynı öğretmen kürsüsünün üzerinde duran sopa gibi saygı uyandırsın diye böyle yapılmıştı.

Sanırım çocukları korkutarak boyun eğen yurttaşlar olarak eğitmek istiyorlardı, endişe ve korkuyla... Bu yöntem elbette son derece yanlıştı.

Okul beni korkutmamıştı, zaten neşeli okul binaları görmemiştim hiç. Okul dediğin böyle olmalıydı. Son derece rahat bir karaktere sahip şişman öğretmenimiz Bay Bremser, annelere, babalara ve okula yeni başlayan çocuklara hoş geldiniz konuşması yaptı. Ondan hiç korkmamıştım. Öğretmenlerin de güldüklerini, sahanda yumurta yediklerini, yaz tatilini düşündüklerini ve öğleden sonra kısa süre uykuya yattıklarını, evden biliyordum. Bunun korkunç bir yanı yoktu.

Bizi boy sırasına göre sıralara oturtan Bay Bremser, isimlerimizi de not etmişti. Anneler sıkış tepiş duvarlara yaslanmış ya da koridorlarda bekliyor, başlarını sallayarak oğullarını yüreklendiriyor ve şeker külahlarının başında nöbet bekliyorlardı; onların esas görevi buydu. Ellerinde küçük, orta büyüklükte ve çok büyük şeker külahları tutuyorlar, külahları birbiriyle kıyaslayıp ya kıskanıyor ya da gurur duyuyorlardı. Benim şeker külahımı görmeliydiniz! Yüzlerce manzara kartı gibi rengârenk, kömür kovası kadar ağırdı ve burnuma kadar uzanıyordu! Sıramda keyifle oturuyor, anneme el sallıyor ve kendimi şeker külahı prensi gibi hissediyordum. Birkaç çocuk, heyecandan



yüreklere hoplayan annelerinin kucağına koşmuşlardı hıçkırıklara boğularak.

Fakat çok geçmeden her şey geçti. Bay Bremser hepimizi salıverdi; anneler, babalar, çocuklar ve şeker külahları sohbet ederek evlerinin yolunu tuttular. Şeker külahımı bayrak sopası gibi taşıyordum. Bazen oflayıp puflayarak külahı kaldırıma bırakıyordum, bazen annem alıyordu elimden. Mobilya taşıyıcıları gibi terlemiştik. Tatlı bir yük de yüküdür sonuçta.

Şeker külahını annemle nöbetleşe taşıyarak Glacis Caddesi'ni, Bautzener Caddesi'ni geçtik, Albert Mey-

danı'nı kat edip Königsbrücker Caddesi'ne saptık. Luisen Caddesi'nden beri külahı elimden bırakmamıştım. Bir zafer alayıydı bu. Yoldan gelip geçenler ve komşularımız şaşırıyorlardı. Çocuklar önce durup bize bakıyor, sonra peşimizden geliyorlardı. Balın etrafında dolanan arılar gibi sarıyorlardı çevremizi. "Şimdi Bayan Haubold'a gidelim!" dedim külahımın üzerinden bakarak.

Bayan Haubold, bizim binada kentin ünlü boyahanesi Maersch'in şubesini işletiyordu. Ben bu sessiz, temiz dükkânda saatler geçiriyordum. Burası temiz çamaşır, kimyasal maddeyle temizlenmiş güderi eldiven, kolalı gömlek kokuyordu. Bayan Haubold yaşlıca bir kadındı, birbirimizden çok hoşlanıyorduk. Şeker külahımı mutlaka görmeli ve bana hayran olmalıydı. Beni böyle görmeyi en çok o hak ediyordu. Çok doğaldı bu.

Annem kapıyı açmıştı. Ben, külahın tülü yüzümü kapamış olduğu halde dükkânın merdivenlerini çıkarırken, tül den ve kurdeladan bir şey göremediğim için tökezledim; külahın sivri ucu kırılıp koptu! Öylece bir direk gibi hareketsiz donup kalmıştım; şeker külahını kucaklamış bir direktim adeta. Bağcıklı çizmelerimin üzerine bir sürü şey düşüyor, akıyor, yağıyordu. Külahı kaldırabildiğim kadar yukarı kaldırdım. Hiç zorlanmamıştım çünkü külah giderek hafifliyordu. Sonunda ellerimin arasında kartondan rengârenk kesik bir koni

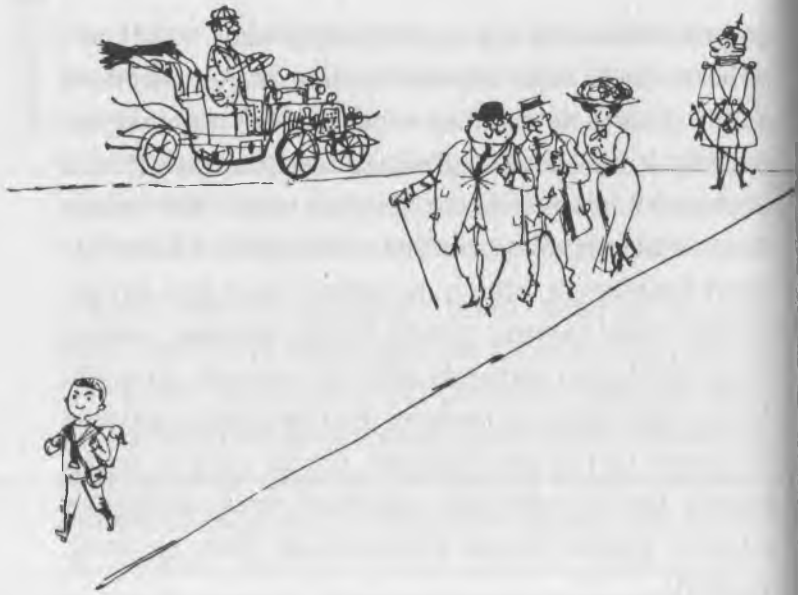
kalmıştı. İndirip gözlerimi yere diktim. Bileklerime kadar şeker, çikolata, hurma, paskalya tavşanı, incir, portakal, kurabiye, gofret ve altın mayısböceği yığını içindeydim. Çocuklar bağıışıyordu. Annem elleriyle yüzünü kapamıştı. Bayan Haubold tezgâha tutunmuştu. Nasıl bir bolluk! Tam ortasında duruyordum.

Çikolata için de ağlayabilir insan. Kendine ait olsa bile. Sanki bir deniz kazasından sonra karaya vurmuş gibi duran binbir çeşit şekerlemeyi ve ağaçtan düşmüş izlenimi veren meyveleri, güzel, yeni, kahverengi okul çantama tikiştirip dükkândan ve arka kapıdan sendeleyerek geçtik, merdivenlere yönelip yukarı çıktık. Evimize gelmiştik, küçük Erich'in gökyüzü göz yaşlarıyla karardı. Şeker külâhının içindekiler okul çantasını yapış yapış yapmış, iki hediye bire inmişti. Şeker külâhi ve içindekiler annemin hediyesiydi. Okul çantamı ise babam yapmıştı. Akşam eve gelince okul çantamı temizleyen babam, eline keskin saraç bıçağını alıp okul çantamı yaptığı dayanıklı deriden, uzun, ayarlanabilir askısı olan küçük bir çanta daha yaptı; beslenme içindi bu çanta.

Okul yolu okuldan daha zorlu bir işti. Çünkü sınıfta sadece tek bir yetişkin vardı; öğretmen Bremser. O sınıfta olabiliyordu çünkü orada olmak zorundaydı. Öğretmen olmadan harfleri, rakamları alfabeysi,

çarpım tablosunu öğrenmek olanaksızdı. Fakat annelerin çocukların elinden tutup okulun kapısına kadar götürmesi rahatsız ediciydi. Yedi yaşındaysanız küçük bir çocuk değilsinizdir artık! Yoksa tersini söyleyecek cesarete sahip olan var mıydı? Evet vardı; Bayan Kästner, cesur bir kadın olduğu için buna cesaret edebilmişti. Ama o da sadece sekiz gün sürdürebildi cesur tavrını. Çünkü Bayan Kästner, sadece cesur değil, aynı zamanda akıllı bir anneydi. Sonunda boyun eğdi oğlunun isteğine. Ben de böylece okul ve beslenme çantasıyla donanmış olarak gururla ve tek başına, tam bir erkek gibi, sabahları Tieck Caddesi'ne yürüyor, öğleleri de eve dönüyordum. Zafer benimdi, yaşasın!

Yıllar sonra annem, işin aslını anlattı. Ben evden çıkana kadar bekliyor, sonra çabucak şapkasını takıp gizlice peşime takılıyormuş. Bir yandan yolda başıma bir şey gelebileceğinden ödü kopuyor, öte yandan da ayaklarımın üzerinde durma isteğime engel olmak istemiyordu. Çare olarak okula giderken bana fark ettirmeden bana eşlik etme yöntemini bulmuştu. Arkamı döneceğimi düşündüğü zamanlar hemen bir binanın kapısından giriyor veya bir reklam panosunun arkasına saklanıyormuş. Bazen önünde yürüyen uzun boylu, şişman insanların arkasına siperlenip beni bir an bile gözden kaybetmiyormuş. Onu en çok endişelendiren tramvayların ve kamyonların geçtiği Albert



Meydanı'yımış. Ancak Kurfürsten Caddesi'nin köşesinden okula girdiğimi görünce tamamen rahatlıyor, derin bir nefes alıp şapkasını düzeltiyor, bu kez Kızılderili yöntemleriyle iz sürmeden güzelce yürüyerek dönüyormuş eve. Birkaç gün sonra, okula giderken yeterince dikkatli olamayacağım korkusunu tamamen üzerinden attığı için sabah manevralarını bırakmış.

Ama annemin başında küçük bir dert daha vardı: Beni zamanında yataktan kaldırmak! Bu hiç de kolay değildi, özellikle de havanın henüz karanlık olduğu kış aylarında. Beni uyandırmak için melodik bir kalk çağrısı bulmuştu. "Eerich- Aç gözünü- Okul zamanı



geldiii!" Bunu, ben homurdanarak ve gözlerimi ovuşturarak yataktan kalkıncaya kadar bıkmadan söylerdi. Gözlerimi kapadığımda önce neşeli, sonra giderek tehditkâr olan bu melodiyi hâlâ duyuyorum. Ayrıca bu uyandırma şarkısı hiçbir işe yaramadığını söylemeliyim. Bugün bile yataktan bir türlü çıkamıyorum.

Şu an, sabah erkenden kente gezintiye çıkmışken önümde yürüyen genç ve güzel kadının, ansızın bir reklam panosunun arkasına sıçradığını görsem, ne düşünürdüm acaba diye soruyorum kendime? Meraklanıp bu kadının arkasından gitsem ve kadının, bazen hızlı, bazen yavaş adımlarla şişman insanların arkasından yürüdüğünü, bina kapılarına saklandığını ve cadde köşelerinden kafasını çıkarıp baktığını görsem ne düşünürdüm? Aslında bu kadının, akıllı uslu, soluna sağına bakarak cadde ve meydanlardan geçen küçük bir çocuğu izlediğini fark etseydim ne düşünürdüm acaba? "Zavallı kadın delirmiş" mi derdim? Yoksa "Şu an bir trajedi izliyorum" diye mi düşünürdüm? Ya da "Burada film mi çevriliyor?" diye mi sorardım?

Sanırım neler olduğunu anlardım ben. Böyle şeyler günümüzde de oluyor mudur? Hiçbir fikrim yok. Çünkü sabahları erken kalkan biri değilim.

Okulda herhangi bir zorlukla karşılaşmıyordum. Tek bir şey hariç. Affedilemez biçimde dikkatsizdim. Her

şey çok yavaş gidiyordu. Canım sıkılıyordu. O nedenle yanımdaki, önümdeki, arkamdaki çocuklarla keyifli sohbetlere dalıyordum. Yedi yaşında delikanlıların, elbette birbirlerine anlatacakları çok şey vardır. Aslında son derece rahat bir adam olan Bay Bremser, yanımdakilerle sürekli konuşmamı kesinlikle rahatsız edici buluyordu. Yaklaşık otuz Dresdenliden yararlı okur yazar vatandaşlar yapma uğraşı, sınıfın üçte birinin okulla ilgisiz konuşmalar yapması nedeniyle engellenmekteydi ve bu işin başını da ben çekiyordum. Günün birinde sabrı taştı ve bana öfke içinde eğer tutumumu düzeltmezsem annem ve babama mektup yazacağını söyledi.

Öğlen eve gelince bu ilginç yeni haberdan anneme söz ettim. "Eğer durum değişmezse," dedim koridor da sırt çantamı çıkarırken, "size mektup yazacakmış. Sabrının sonuna gelmiş."

Verdiğim durum raporu ve anlatırkenki kayıtsızlığım annemi ürkütmüştü. Annem benimle vicdanıma seslenen ciddi bir konuşma yaptı. Ona kendimi düzelteceğim sözünü verdim. Fakat bugünden yarına ve her zaman dikkatli olacağım konusunda garanti veremiyordum ama diğer öğrencileri rahatsız etmeyecektim. Adil bir teklifti bu.

Bir sonraki gün annem gizlice Bay Bremser'i görme-ye gitmiş. Ona olanları anlatınca Bremser gülmüş:



"Olamaz, şu işe bak!" diye bağırmış öğretmen. "Kömik bir çocuk! Başkaları olsa mektup ailesine gidene kadar gikını çikarmadan beklerdi!"

"Benim oğlum, benden hiçbir şey saklamaz," yanıtını vermiş annem gururla. Bay Bremser başını sallayarak, "Demek öyle," demiş. Sonra da, "Büyüyünce ne olmak istediğini biliyor mu?" diye sormuş.

"Ah evet," demiş annem. "Öğretmen olmak istiyor!"

Bay Bremser başını onaylayarak sallamış, "Yeterince akıllı," demiş.

Öğretmenler odasında yapılan bu görüşmeden o zamanlar haberim olmadı tabii. Verdiğim sözü tuttum. Derslerde artık kimseyi rahatsız etmiyordum. Hatta bu konuda bağlayıcı sözler vermemiş olsam da derslere dikkatimi vermeye bile çalışıyordum. Bu alışkanlığım hâlâ sürüyor. Bol keseden söz vermeyi sevmiyor, verdiğim sözden fazlasını yerine getirmeyi tercih ediyorum. Annem şöyle derdi:

"Her insanın başka bir ahmak yanı vardır."

Bir çocuk okumayı öğrendiyse ve okumayı seviyorsa ikinci bir dünya keşfetmiş, ikinci bir dünya fethetmiş demektir; harflerin dünyasıdır bu. Okumanın ülkesi, gizemli ve sonsuz bir kara parçası gibi uzanır önünde. Matbaa mürekkebinin içinde, başka türlü



görülmesi olanaksız şeyler, insanlar, ruhlar, Tanrılar oluşur. Henüz okumayı öğrenmemiş olan biri sadece burnunun dibinde olanları, elle tutabileceklerini görür: Babasını, kapı tokmağını, sokak fenercisini, bisikleti, çiçek demetini ve belki de pencereden bakınca kilise kulesini. Okumayı bilenler, kitabın başına oturur ve anında *Kilimanjaro'yu*, *Büyük Karl'ı*, çalılıklarda *Huckleberry Finn'i*, sırtında güzel Avrupa'yı taşıyan bir boğa olarak *Zeus'u* görür. Okuyabilenler bir çift göz daha edinirler, ancak bunların ilk gözlerini bozmamalarına dikkat etmeleri gerekir.

Okuyordum ve okuyordum ve okuyordum. Elimden hiçbir harfin kurtuluşu yoktu. Kitap, broşür, dergi, duvar ilanları, şirket tabelaları, isim levhaları, prospektüsler, kullanım kılavuzları, mezar taşlarının üstündeki yazılar, hayvan koruma derneklerinin takvimleri, yemek menüleri, annemin yemek kitabı, kartpostallar, Paul Schurig'in öğretmenler için yayınlanan dergileri, "Saksonya'dan Renkli Resimler" ve üç adet göbekli salatayı sararak eve getirdiğim sırlıslık olmuş gazete parçaları... Ne bulursam okuyordum.

Soluk alıp verir gibi okuyordum. Okumazsam boğulacaktım gibi okuyordum. Neredeyse tehlikeli bir tutkuydu bu. Anladığım anlamadığım her şeyi okuyordum. "Bu sana uygun değil," diyordu annem,



"bunu anlamazsın!" Yine de okuyordum. "Yetişkinler her okuduklarını anlıyorlar mı?" diye soruyordum kendi kendime. Bugün artık ben de bir yetişkinim ve bu soruya yanıt verebilirim: Yetişkinler de okudukları her şeyi anlamıyorlar. Eğer sadece anladıkları şeyleri okusalardı gazete binalarında matbaalar ve matbaacıların çalışma saatlerinin iyice azalması gerekirdi.

YAKLAŞIK SEKİZ YAŞINDAKİ ÇOCUĞUN BİR GÜNÜ YAKLAŞIK BÖYLE GEÇİYORDU

Elli yıl önce de bir gün yirmi dört saatti ve bunun on saatini uyumak zorundaydım. Geriye kalan zaman, bir genel müdürün randevu defteri gibi doluydu. Ticeck Caddesi'ne koşup okula gidiyor, Alaun Caddesi'ne koşup jimnastik yapıyordum. Mutfakta ev ödevlerimi yaparken fazla pişmesin diye ocaktaki patatesleri kontrol ediyor, öğlenleri annemle birlikte, akşamları annem ve babamla birlikte yiyordum yemeği; sol elimde çatal, sağ elimde bıçak tutarak yemeği öğrenmem gerekiyordu. Bu benim için oldukça zordu çünkü solaktım ve hâlâ da öyleyim. Alışveriş yapıyordum ama sıra bana gelene kadar uzun süre beklemem gerekiyordu çünkü küçük bir çocuktum ve öne geçmeyi beceremiyordum. Kente giderken anneme eşlik ediyor, hiç ama hiç ilgimi çekmeyen vitrinlerin önünde durup sergilenenleri izliyordum. Försterlerin oğlu Fritz ve



Grosshenninglerin kızı Erna'yla arka avluların birinde oynuyor, açıklık alanın kenarında, çam ağaçlarının, kum ve fundalıkların arasında, Fritz, Erna ve Kiesslinglerin oğlu Gustav'la hırsız-polis veya avcı-Kızılde-rili oynuyordum. Bischof Meydanı'nda Königsbrücker Çetesi'ni, korku salmış Hecht Caddesi Çetesi'ne karşı destekliyordum; bunlar kavgacı kabadayılardı. Ve okuyordum. Ve okuyordum. Ve okuyordum.

Yetişkinler bu kadar işi bir arada yapamaz. Örneğin ben, kitap yazarken kitap okumaya zaman bulamıyorum. Kitap okumaya kalksam uykumdan vazgeçmek zorundayım. Uykumu almaya kalksam "Dört Mevsim" otelindeki randevuma yetişemiyorum. Böylece o günkü bütün randevularım kaydığı için sekreterim beni, acil mektupları yazdırmam için her zaman gittiğim kafede yarım saat beklemek zorunda kalıyor. Bütün bunları, en azından yarısını yerine getirdiğimde ya sinemaya gecikiyorum ya da gitmekten cayıyorum. Zamanı bir türlü ayarlayamıyorum; zaman, yıkanınca çeken bir yorgan gibi kısaldı.

Çocuklar, bir gün içinde daha çok şey yapmayı başarabiliyorlar. Bu arada büyümeyi de sürdürüyorlar! Bazı çocuklar kuşkonmaz gibi uzuyor. Ama ben bunlardan değildim. Derslerde, jimnastikte, alışverişte, patates soymakta gösterdiğim yetenek, büyümekte gösterdiğim yeteneği fersah fersah aşılıyordu. Son



olarak boyum ölçüldüğünde sıhhiye çavuşu, boyumu kaydedecek olan sıhhiye onbaşısına, "1.68!" demişti. Konuşmaya bile değmez. Ama Sezar'ın, Napolyon'un, Göthe'nin de kısaydı boyu. Büyük ressam Adolf Menzel onlardan bile kısaydı! Otururken ayağa kalktığını, ayaktayken oturduğunu sanıyorlardı. Uzun boylular arasında bir sürü küçük adam var, umutsuzluğa kapılmamak gerekir.

Okula severek gidiyordum, okul hayatım boyunca hiç gitmemezlik yapmadım. Hırsın zirvesiydi adeta. Sesim tamamen kısılmış olsa da bademciklerim, dişim, karnım ağrısı da veya kalçamda çıban çıksa da sabahları okul çantamı alıp yola koyulurdum. Bir şeyler öğrenmek istiyor, bir gün bile kaçırmamak için uğraşıyordum. Daha ciddi hastalıkları tatile erteliyordum. Sadece bir kez neredeyse teslim olacaktım. Nedeni de bir kazaydı. Kaza şöyle olmuştu.

Bir cumartesi günü jimnastik kulübünden çıkmış eve dönüyordum. Yolda minik Bayan Stannitz'ten çiçek almıştım. Binanın kapısından girdiğimde birkaç kat yukarıda merdivenlerin fırçalandığını duydum. Yönetmelik gereği merdivenleri bugün annemin fırçaladığını bildiğimden, merdivenleri üçer üçer çıkarken bir yandan da yüksek sesle ve neşeyle "Anne!" diye bağırdım. Tam o sırada ayağım kaydı, daha ağızımı

kapatmaya fırsat bulamadan çenemin üzerine düştüm. Merdiven basamakları granittendi, dilim değil.

Korkunç bir hikâyeydi. Dilimin iki kenarını ısırmıştım. Sevecen aile doktorumuz, uçları kalkık kalın bıyıklı Bay Zimmermann da daha fazlasını söyleyemiyordu çünkü iyice şişen dilim ağız boşluğumu kocaman bir köfte gibi doldurmuştu; çok acı veren ve tadı hiç de hoş olmayan bir köfte gibi! Doktorun söylediğine göre, belki de yarayı dikmek zorunda kalacaklardı çünkü dil, konuşmak, yemek, içmek için olmazsa olmaz kaslardan oluşmuş bir organdı. Dili dikmek! Annem, babam ve ben bayılacak gibi olmuştuk. Doktor Zimmermann da kendini kötü hissediyordu. Doğduğumdan beri beni tanıyan doktorun, benim dilim yerine kendi dilini iğne iplikle dikmeyi tercih edeceğinden eminim. İlk olarak yatağa yatıp papatya çayı içmemi buyurdu. O gece hiç de keyifli geçmedi. Ağzıma on damla papatya çayı anca sığıyordu. Hiçbir şey yutamıyordum. Uyumaktan söz bile etmiyorum. Pazar günü de aynı sıkıntılı durum sürdü.

Fakat pazartesi günü, annemin, babamın ve doktorun karşı çıkmasına rağmen sakat çenemle okula gittim! Beni kimse tutamazdı. Bana eşlik eden kaygılı ve bitkin annem, öğretmene olanları anlatıp bana göz kulak olmasını rica ettikten sonra şişmiş yüzüme son bir kez bakıp şaşkın bir halde sınıftan çıktı.

iyileşmem altı hafta sürdü. Üç hafta boyunca cam pipetle zar zor içebildiğim sütle beslendim. Üç hafta boyunca da içine sütün içine doğranmış bisküvi yedim. Tenefüslerde sınıfta tek başına oturuyor, yutkunurken yüzümü buruşturarak bahçeden sınıfa kadar gelen gürültü ve kahkahaları dinliyordum. Ders sırasında sessizdim. Bazen öğretmenin sorduğu bir soruyu kimse bilememişse yanıtı kâğıda yazıp öğretmene veriyordum.

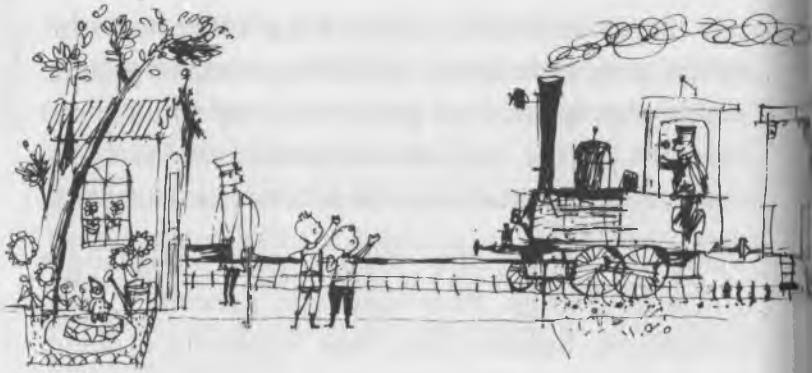
Neyse ki dili dikmek zorunda kalmadılar. Şişlik yavaş yavaş indi. Bir buçuk ay sonra nihayet yemek yiyebiliyor ve konuşabiliyordum. Sağda ve solda iki yara izi vardı, bu izleri bugün bile taşıyorum. Yara izleri zamanla küçülüp dil köküne doğru yaklaştı. Ama benden yara izlerimi göstermemi istemeyin! Okurlarıma kesinlikle dilimi çıkarmam.

Yaz aylarında bizim sürekli oyun oynadığımız Heller denen açıklık alana giden yol uzak değildi ama caddelerin karmaşıklığından çıkıp başka bir dünyaya açılıyordu adeta. Yabanmersini topluyorduk. Süpürgeotları harika kokuyordu. Çam ağaçlarının üst dalları sessizce hareket ediyor, yorgun rüzgâr, askeri fırının oradan sıcacık tayı kokusu taşıyordu. Bazen en küçük istasyonlarda bile durarak Dresden'in Klotzsche'ye giden dilenci treni geçerci rayların üzerin-

den. Bazen de dışarıda çalışmaya götürülmüş keyifsiz bir grup mahkûmun, silahlı iki askerin eşliğinde hapisaneye döndüğünü görürdük. Üzerlerinde çuval bezinden giysiler, başlarında kokardsız şapkalar olan mahkûmların postallarının altında kumlar gıcırdardı.

Demiryolu üst geçidinin oradan sapıp hapisaneye girişlerini izlerdik. Bazı hücrelerin pencereleri parmaklıklıydı, bazıları koyu renk kalaslarla çivilenip kapatılmıştı, öyle ki sadece yukarıdan birazcık gün ışığı girebiliyordu içeriye. Duyduğumuza göre pencereleri kapatılmış hücrelerde ağır suçlular kalıyordu. Güneşi, çam ağaçlarını, çiçeklenmiş otların arasında kızılderilcilik oynarken kan ter içinde kalmış biz çocukları da göremiyorlardı. Fakat küçük istasyonda trenin geldiğini bildiren sinyali, bizim gibi onlar da duyuyorlardı. Acaba ne suç işlemişlerdi? Bilmiyordum.

Çiçekleri küçük çanlara benzeyen süpürgeotu ve asker tayını kokardı ortalık. Tren düdüğünü duyardık. Biraz önce çiçeklerini sulamış olan demiryolu bekçisi, görev şapkasını takıp hazır ol vaziyetinde beklerdi. Soluk soluğa geçen tren virajı dönüp gözden kaybolana kadar el sallardık. Sonra evlere dağılırdık, kiralık dairelerin bulunduğu büyük apartmanlara. Anne babalarımız, Königsbrücker Caddesi ve akşam yemeği bizi beklerdi çünkü.



Heller'e gitmediğimiz zamanlar binaların arka avlularında oynar, halıların asılıp çırıldığı direklerde jimnastik hareketleri yapardık. Annelerimize seslenir, ikinci kahvaltılarımızı mutfak penceresinden atmalarını isterdik. Kâğıda sarılı ekmeklerin, havada dönerek kaldırıma düşmeleri masal gibiydi. Ciğer ezmesi ve domuz yağı sürülmüş ekmekler bize, gökten düşen kudret helvaları gibi gelirdi. Ah, nasıl da güzeldi tatları! Dünyanın hiçbir yerinde daha leziz bir şey yemedim; ne İsviçre'de Baur au Lac'da ne de Londra'da Ritz otelde. Aşçıbaşına mantarlı kaz ciğeri ezmesini, pencereden oteldeki odamın balkonuna atmasını istesem de çaresi yok. Aşçıbaşının dişe dokunur bir bahşiş karşılığında bunu yaptığını düşünsek bile domuz yağı sürülmüş ekmekle aynı tadı vermesi olanaksız.

Yağmurlu günlerde apartmanın merdiven boşluğunda ya da kasap Kiessling'in kıyılmış saman, kuru ot ve kepek kokan ahırının üst tarafında oynar ya da arabalardan birine tırmanır, kamçıyı şaklatıp kırlarda araba sürüyormuş gibi yapardık. Bazen ahırdaki atla sohbet ederdik. Gustav'ın babasını, kalfalarıyla birlikte, tahta tekneler, domuz işkembeleri ve sosis kazanları arasında çalıştığı kasap dükkânında ziyaret ettiğimiz de olurdu. Oraya cuma günleri gitmeyi tercih ederdik çünkü o gün kan sucuğu ve ciğer ezmesi sucuğu yapılıyordu. Bu konuda uzmanmışız gibi bizim de tatmamıza izin verilmişti. Bizim uzmanlığımız kuşku götürmezdi "sıcak sucuk" konusunda da.

Daktilomun başında otururken şimdi bile ağzım sula-
nıyor. Ama ne yapabilirim? Artık sıcak sucuk yapılmı-
yor, yok olup gitti. Saksonya'da da bulunmuyor artık.
Acaba çocukluğumun kasapları, sıcak sucuk tarifini,
redingotlarının cebinde mezara mı götürdüler? Bu
kültür dünyası için ağır bir kayıp olurdu.

Bir süre de bilardoya tutuldum. Okul arkadaşları-
mın birinin babasının, Dresden'in banliyölerinden
Johannstadt'ta, Elbe'nin kıyısında bir lokantası vardı.
Öğleden sonraları hiç müşteri olmadığı için arkadaşı-
mın babası üst kattaki evinde öğle uykusuna yatardı.
O saatlerde lokantada, belki de dili damağına yapış-

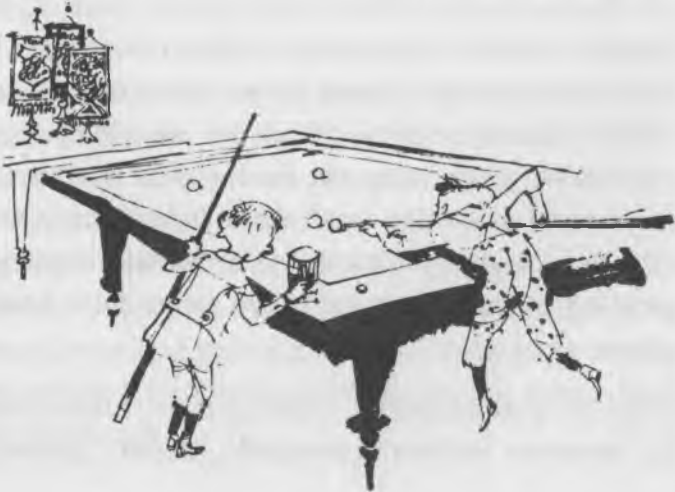
mış yolunu şaşırın bir yolcu kapıdan girer diye bir kadın garson bekliyordu tezgâhın arkasında; bardakları yıkıyor, bize tatlı bira veya ahududu birası hazırlıyor, karıştırmak için birer uzun tahta kaşık veriyordu. Bundan sonra kibarca kulüp odasına geçiyorduk. Burada bir bilardo masası vardı!

Ceketlerimizi -askıya boyumuz yetişmediği için- sandalyelerin arkasına asıp duvarda dizili ıstakaların en küçüklerini seçiyor, tebeşirlerken parmak uçlarımıza yükseliyorduk. Çünkü bilardo sopaları çok uzun, çok kalın ve ayrıca da çok ağırdı. Zorlanıyorduk; bilardo masası fazla yüksek, fazla genişti. Fildişinden bilardo toplarını doğru dürüst hareket ettiremiyorduk. Topa falso vermek için vuruş yaparken masaya karnımızla abandığımız için bacaklarımız havada oynuyordu. İyi sonuç almak isteyenler sandalyenin üzerine çıkmak zorundaydı. Devler ülkesinde Gulliver gibi zorlanıyorduk. Gülünecek halde olmamıza rağmen kesinlikle gülmüyor, Orta Almanya Bilordo Şampiyonası'nda yarışan yetişkin erkekler gibi ciddi ve ölçülü davranıyorduk. Bu ciddiyet bizi çok eğlendiriyordu.

Bilardo tutkusu, günün birinde bilardo masasının yeşil örtüsünde bir delik açana kadar sürdü! Bu talihsizlik kimin başına gelmişti, hatırlamıyorum; değerli örtüyü arkadaşım mı delmişti, yoksa deliğin sorumlusu ben miydim, unuttum. Oradan büyük bir

pişmanlık içinde uzaklaştığımı hatırlıyorum. Okul arkadaşım aynı akşam babasından beklenen dayağı yedi tabii. Böylece tatlı bira eşliğinde yaptığımız bilyardo turnuvaları da son bulmuş oldu. Lokantanın, caddenin ve hatta okul arkadaşımın adını unuttum. Okul arkadaşım belleğimin büyük, kaba eleğinden düşmüş. Nereye? İçine düşen bunca şeye rağmen hep boşluk olarak kalan boşluğa. Bellek adaletsizdir.

Çocuklar tiyatro oynamaya bayılırlar. Küçük kızlar, bebeklerinin altını temizler, onları azarlarlar. Küçük erkek çocuklar, alüminyum tencereleri başlarına geçirir, seslerini kalınlaştırır ve göz açıp kapayana kadar cesur şövalyelere ve güçlü krallara dönüşürler. Yetişkinler de kılık değiştirmeyi ve rol kesmeyi çok



sever. Özellikle şubatla. Şubat ayı gelince kendileri için kostümler satın alır veya kiralarlar. Cariye, Marslı, zenci, apaçi ve çingene kılığında dans ederler salonlarda ve gerçekte olduklarından çok çok farklı davranırlar.

Bu keyifli yetenek bende hiç yok. Ben, deyim yerindeyse, kendi dışına çıkamıyorum. Figürler bulabilirim ama onları canlandırmaktan hoşlanmıyorum. Tiyatroyu bütün kalbimle seviyorum ama sadece izleyici olarak. Karnaval zamanı, kimsenin keyfini kaçırmamak için yüzüme bir sakal yapıştırıp İmparator Wilhelm kılığına girince salonda püt gibi duruyor ya da oturuyorum. Oyunlara katılmıyor, sadece izliyorum. Çekingen biri miyim? Fazla mı kuruyum?

Gerçekten bilmiyorum.

Aslında izleyiciler tiyatronun olmazsa olmazıdır. İzleyici koltuklarında oturan kimse yoksa oyuncuların başlarına peruk veya taç gibi şeyler takıp kılık değiştirmelerine gerek kalmazdı. Bu durumda tiyatrocuların, makyaj ve kostüm sandıklarını elden çıkarıp kendilerine, izleyici gerektirmeyen meslekler seçmeleri gerekirdi. Sözün kısası, iyi ki ben varım, iyi ki benim gibiler var!

İzleyici olarak kariyerim, oldukça erken başladı hem de tamamen raslantı sonucunda. Annem, şapkacısı

Bayan Waehner'in dükkânında Bayan Gans'la tanışıp onunla arkadaş olduğunda, ben yedi ya da sekiz yaşındaydım. Bayan Gans muhteşem bir kadındı; kaz anlamına gelen soyadının aksine daha çok kuğuya veya tavuskuşuna benzerdi. İki küçük kız annesi olan Bayan Gans'ın erkek arkadaşı tiyatrocuydu. Kızlardan daha büyük olanı yumuşak ve ay parçası gibi güzeldi. Sürekli hasta olduğu için hep yatardı; zaten büyüymeden, yumuşak ve güzel öldü. Diğ erinin adı Hilde'ydi; ne yumuşak ne de güzeldi. Fakat öyle bir enerjisi vardı ki dev havai fişek gösterilerine benzerdi. Bu vahşi coşku, kızın bütün dikişlerini patlatıp dışarı taşıyordu. Dizginlenemez bu coşku, iki yanını çevirmiş yüksek duvarların arasından tek bir hedefe akıyor gibiydi: Tiyatro oynamak.

Küçük Hilde Gans için her yer tiyatro sahnesiydi. İzleyicisiz oynardı. İzleyiciye oynardı. Kurfürstendamm Caddesi'ndeki evlerine misafirliğe gittiğimiz zamanlar, annelerimiz, ben ve ablası olmak üzere dört kişilik izleyici kitlesine sunardı gösterisini. Oyun, önce Hilde'nin gişe görevlisi olup bize bilet satmasıyla başlardı. Yatak odasıyla oturma odasının arasındaki kapının önünde, başında başörtüsüyle oturur, para karşılığında bize gelişigüzel çiziktirilmiş kâğıt parçaları verirdi bilet niyetine. En ön sıra iki kuruş, arka sıra bir kuruşt u.

Aslında bilet fiyatlarındaki bu farklılığa hiç gerek yoktu. Çünkü zaten ablası yataktaydı. Üçümüz sahneyi çok rahat görebiliyorduk, birbirimizin görüş alanını ancak özel çaba sarf ederek kapatabilirdik. Ama olsun, düzen gerekliydi ve bu kez yer gösterici rolünü oynayan Hilde, bir kuruş ödeyenı mutlaka arkaya gönderirdi. Yer göstericiyi oynarken başörtüsünü çıkarır, beyaz bir fiyong takardı saçına.

Yerlerimize oturduğumuz gibi gösteri başlardı. Sadece sanatçı Hilde Gans'ın oynadığı tek kişilik bir gösteriydi bu. Ama hiç fark etmiyor, o bütün rolleri oynuyordu: Yaşlı, çocuk, kahraman, cadı, peri, katil, kibar hanımefendi. Seyircinin önünde kostüm değiştiriyor, farklı kişiliklere bürünüyor, şarkı söylüyor, dans ediyor, gülüyor, bağırıyor ve ağlıyordu, öyle ki odanın duvarları titriyordu. Biletler pahalı değildi! Değerli paramızın karşılığını fazlasıyla alıyorduk! Zaman zaman yatak odasından yumuşak, hasta ablanın öksürükle karışık hafif gülme sesini duyardık.

Küçük sanatçı Hilde'nin annesi Bayan Gans'ın o yıllarda önemli mevkide olan tiyatrocı arkadaşı, Dresden'deki "Volkswohl" kuruluşunun sahne yönetmeniydi. "Doğa Tiyatrosu" adlı sahnelerden biri, ormanın ortasında, açık havadaydı. Etrafı boyanmış yüksek kalaslarla çevrili bu sahnede, haftanın üç

günü öğleden sonra tiyatro oyunu sergileniyordu. Yarım ay şeklinde dizilen ilkel tahta sıralarda oturan izleyiciler, masalların, yöresel ağzın kullanıldığı güçlü halk tiyatrosu eserlerinin, güldürülerin ve kaba komedilerin keyfini çıkarırdı. Her yer çam kokuyordu. Çoraplarımın üzerinde, yukarıya doğru tırmanan karıncalar görürdüm. Çit niyetine alanı çevreleyen yüksek kalasların arasından neler olup bittiğini görmek için başını uzatanlar olurdu. Yaz, güneşin altında mırıldanırdı kedi gibi.

Bazı günler yukarıda kara bulutlar toplanır, başımızı kaldırıp kaygılı gözlerle bakardık gökyüzüne. Bazen gök gürler, sahnedeki oyuncular, giderek daha da gürültücü olan bu kötü rakip karşısında seslerini daha da yükseltirlerdi. Bazen yağmur bulutları patlar, şimşekler çakar ve son perdeyi yağmur damlaları dövmeye başlardı. O zaman seyirciler gibi oyuncular da kostümlerin zarar görmemesi için yağmurdan kaçıp bir yerlere sığınırlardı. Doğanın sanatı yenilgiye uğrattığı anlardı bu anlar.

Yağmurda, paltolarımızı başımıza geçirerek büyük ağaçların altına sokulurduk. Ağaç dalları fırtınada eğilip bükülürken ben anneme iyice sokulur, sinsi gökyüzü bize oyun oynadığı için öğrenemediğimiz oyunun sonunu tahmin etmeye çalışırdım. Ve ıslanır, ıslanırdık.

Diğer sahne, Trabanten Sokak'ta kapalı bir salonda. Buraya da sık sık giderdik. Burada da adam gibi tiyatro oynanıyordu. Küçük Hilde ilk kez burada sahneye çıktı! Wilhelm Hauff'un masalı "Cüce Burun"dan uyarlanmış bir oyunda başrolü oynuyordu! Sırtında kambur, kafasında kocaman kırmızı bir peruk vardı, yüzüne kocaman bir burun yapıştırılmıştı. Rolünü sesini incelterek ve öyle bir coşkuyla oynadı ki bütün izleyicileri kendisine hayran bıraktı! Deneyimli Hilde Gans izleyicileri olan annem ve ben de hayran kalmıştık! Anne Kaz'dan ay pardon kelime oyunu yaptım, Bayan Gans'tan söz bile etmiyorum tabii!

Bu başarıyla arkadaşım Hilde'nin kaderi belli olmuştu. Daha çocuk yaşta profesyonel oyuncu olmuş, şan dersleri almaya başlamıştı; operet ve komedilerde hafifmeşrep genç kadın veya oynak hizmetçi kız rollerine çıkıyordu. Şarkıcı için kaz anlamına gelen Gans soyadı çok uygun olmadığı için o zamandan beri adını Inge van der Straaten olarak değiştirmişti. Neden ünlü olmadığını bilmiyorum. Hayat, kendi kafasının dikine gider her zaman.

Çok geçmeden Dresden Tiyatrosu ikinci evim olmuştu. Annemle sık sık, çoğu kez ayakta, ilham perisi Thalia'ya saygılarımızı sunduğumuz için babam akşam yemeklerini tek başına yiyordu. Biz uzun arada, merdiven boşluklarında, doyuruyorduk karnımızı.

Sosisli sandviçlerimizi kâğıtlarından çıkarıyor, yağlı ekmeklerimizi sardığımız kâğıtları yeniden dürerek annemin kahverengi çantasına tikiyorduk.

Albert Tiyatrosu'na, Dresden Tiyatrosu'na ve operaya giderdik. Gişe açılır açılmaz en ucuz yerleri almak için saatlerce beklerdik kapıda. Başarılı olamadığımız zamanlar, sanki savaş kaybetmişiz gibi üzgün dönerdik eve. Ama çok seyrek olurdu bu. Ayaktaki yerlerimizi beceri ve sabırla geçiriyorduk ele. Büyük bir yüreklilikle dayanıyorduk yorgunluğa. *Faust*'u veya Richard Wagner'in operalarından birini baştan sona izlemiş olanlar, bizden takdirlerini esirgemeyeceklerdir. Annem sadece bir kez, sıcak bir yaz akşamı, Wagner'in *Nürnberg'in Usta Şarkıcıları* adlı operası sahnelenirken fenalaştı. Bundan dolayı merdivenlerin son basamağında oturacak bir yerimiz bile oldu ve töreni en azından dinleyebildik.

Tiyatroya duyduğum aşk yıldırım aşkıydı, ölene kadar da öyle kalacak. Zaman zaman tiyatro eleştirileri yazdım, zaman zaman da oyunlar; bu denemelerim hakkında değerlendirmeler farklı olabilir. Fakat şunun reddedilmesine izin vermem: İzleyici olarak üstüme tanımam.

HAYATIN ÇARPIM TABLOSU HAKKINDA

İlkokul yılları barış ve huzur içinde geçti. Öğretmen Bremser'in bizimle çok uğraşması gerekmiyordu. Biz de ondan memnunduk. Paskalya tatilinden önce karneler dağıtılırdı. Bu kez de anne babalarımız gelmişti. Onları sevindirmek için şarkılar söylüyor, okuma kitaplarından bağıra çağıra şiirler okuyorduk. Özel günlerde kadife takım elbise giydiğim ve güzel konuşmacı olarak yerim doldurulamaz gibi görüdüğü için yerimden kalkıp salonun ortasına doğru yürüdüğümde, yetişkinler başlarını sallar, birbirlerine gülümseyerek mırıldanırlardı:

"Yine kadife pantolonlu bücür çıktı!"

"Kadife pantolonlu bücür" bendim. Bayan Kästner ise gururdan koltukları kabarmış dimdik otururdu. Benim aksime, onda ne sahne korkusu vardı ne de söyleyeceklerimi unutup takılabileceğimden en ufak

bir kaygı duyardı. Bu tutumunda her zaman haklı çıktığı. Bu kez de hiç takılmamıştım. Notlarım her zamanki gibi mükemmeldi. Eve dönerken "Parseval" pastanesine uğradık; ballı çörek, bir tür elmalı pasta ve sıcak çikolatayla ağırlandım. (Elmalı pasta nedir biliyor musunuz? Hayır mı? Ah, yazık size!)

Öğretmen olmak istediğim, olmam gerektiği için hesaba katılması gereken çok şey vardı ve gerçekten de enine boyuna düşünmek lazımdı. Öğrenim para demektir. Yatılı okulda okumak para demektir. Okul parası, para demektir. Piyano dersi para demektir ve piyanonun kendisi de para demektir. Hâlâ hatırlıyorum, "Özel kişiden, kullanılmış," almıştık piyanoyu, fiyatı sekiz yüz Marktı. Bizim için bir servetti bu.

Babam çoktandır işten geldikten sonra evde komşular, akrabalar için çanta ve evrak dosyaları yapmaya, ayakkabı pençesi yenilemeye, sırt çantaları ve bavulları tamir etmeye, müşterilerin hayran kaldıkları yırtılması olanaksız cüzdan ve para çantaları yapmaya başlamıştı. Mutfak penceresinin yanında, dudaklarının arasında sigara, yorulmak bilmeden, çiviler, mıhlar, zımpara kâğıtları, ziftli iplikler, balmumu ve iğnelerin ortasında çekiç, bıçak, dizinin üstüne koyduğu kayış, gönye ve makasla uğraşıp duruyordu; şehriye çorbasının yanında, tencere içinde tutkal kaynıyordu. Fokur fokur kaynayan tutkalın nasıl koktuğunu

bilir misiniz? Hem de mutfakta? Bir saraç veya duvar kâğıdı ustası için gülsuyu gibi kokabilir fakat ocağın başında durmuş, yarınki öğle yemeğini akşamdan hazırlayan bir kadın için tutkalın kokusu bin yıkanmamış şeytan kokusu gibidir! Şehriye çorbası, dana eti, beyaz fasulye ve mercimek yani pişirdiği her şeyde tutkalın kokusunu ve tadını alır kadın. Artık bu işe bir son vermelidir!

Böylece babam mutfaktaki cennetinden sürülmüştü. Sürgüne gitti. O andan itibaren akşamları, bodrumda, kömür ve patateslerin arasına yerleştirdiği tahta perdenin arkasında, sırtında hırkası, ayağında terlikleri oturuyordu. Artık atölyesini buraya taşımıştı. Sigarasının dumanı burada kıvrılarak tütüyordu artık. Artık ispirto ocağının üzerinde baloncuklar çıkararak burada kaynıyordu tutkal. O zamanda bu yana tutkal ve babam daha mutlu hissediyorlardı kendilerini.

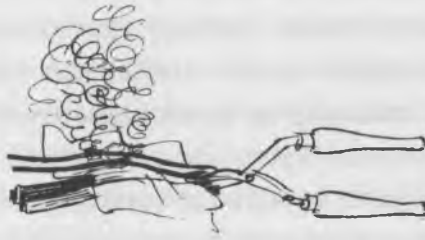
Babam, tencere tencere kaynattığı tutkalla, bu bodrumda, gerçek boyutlarda bir oyuncak at yaptı! Atın gözleri camdan, yelesiyle kuyruğu gerçektir. Eyeri ve



dizgini bina sakinleri tarafından büyük bir saygı ve hayretle karşılanmıştı. Babam, eyer örtüsünün altında iki omzunun arasına bağlanarak idare edilen lastik tekerlere sahip bu soylu hayvanın, bu gururlu yarışçının sırtında faşing alayına katılmak istiyordu. Fakat ne yazık ki bu hayali gerçekleşemedi; eyer örtüsünün altına gizlenerek atı ve binicisini itecek olan babamın bir arkadaşı -o da yetmiş yaşındaydı- grip olduğu için bu güzel plan suya düşmüştü. Ne var ki babam, yaşadığı düş kırıklığını da ona özgü sabırla karşıladı. Sabırla geçen ömründe sabrı pek seyrek taşardı. Her zaman bir zanaat ustası ve çoğu kez de gülümseme ustası olan babam, bugün de bu özelliklerini koruyor.

Ben küçük bir çocukken gerçek boyutlarda bir at yapacak zamanı yoktu babamın. Öğretmen olabilmem için mümkün olduğunca çok para kazanmak istiyordu, bunun için elinden ne geldiyse yaptı ama bir türlü yetmiyordu bu para.

O nedenle annem, meslek öğrenmeye karar verdi. Annem bir karar vermişse bu karara karşı çıkmayı hiç kimse göze alamazdı. Raslantılar da kader de böyle bir ukalalık yapamazdı anneme! Otuz beş yaşını arkada bırakmış İda Kästner, meslek öğrenmeye karar vermişti ve dediğini de yaptı. Ne o ne de kader gözünü bile kırpmamıştı. Bir insanın büyüklüğü etki



alanına bağılı değildir. Hayatın çarpım tablosundan çıkarılmış temel bir ilkedir bu. Okullarda bundan fazlaca söz edilmez.

Annem, yaşına rağmen çiraklıktan başlayarak kuaförlüğü öğrenmek ve bu mesleği yapmak istiyordu. Dükkân açması olanaksızdı tabii, bunun için çok para lazımdı. Onun amacı, perma yapma, saç yıkama, ve İsveç masajı dahil kuaförlük mesleğini evde yapma ruhsatı alabilmektir. Ziyaret ettiği Kuaförler Odası başkanı bir sürü itiraz ileri sürmüştü ama Bayan Kästner, itirazlara pabuç bırakma niyetinde değildi, gerçekten de itirazların hepsini çürüttü. Sonunda Kuaförler Odası onu, Strehlener Caddesi'nde ünlü bir kadın kuaförü olan Bay Schubert'e gönderdi. Bay Schubert'in dükkânında yeteneği ve gösterdiği büyük gayret sayesinde öğrenebileceği her şeyi öğrenmişti. Eve, haftalarca akşam saatlerinde kuaför kapandıktan sonra geldi. Yorgun ama mutluymuştu.

O sıralar ben de hep yalnızdım. Öğle yemeğini, elli kuruşa Volkswohl'de yiyordum. Selfservis olduğu için çatal bıçağımı hep yanımda, okul çantamda taşırdım. Eve gelince elimde annemin anahtarlığı, evin reisi rolüne soyunurdum; ev ödevlerimi yapar, evin ihtiyaçlarını alır, bodrumdan odun ve kömür çıkarır, sobaya kömür atar, yemek pişirir ve eğer evdeyse Bay Schurig ile kahve içerdim. Bay Schurig, yeşil kanepede öğlen uykusuna yatınca bahçeye çıkar, o gittikten sonra bulaşık yıkar, patates soyardım. Bu arada elimi kestiğim de oluyordu. İşlerimi bitirince akşam karanlığına kadar kitap okuyordum.

Bazen de yürüyerek annemi almaya Schubert'in dükkânına giderdim. Geç kalmaktan korktuğum için erken gittiğim zamanlar, saç maşasını kullanışını, bir parça pelür kâğıdında denedikten sonra müşterilerin saçında uygulayışını izliyordum. O yıllarda kadınların saçları uzundu, öyle ki bazılarınıninki dizlerine değiyordu! Parfüm ve huş ağacı kokusu sinmişti her yere. Müşteriler gözlerini ayırmadan karşılardaki aynaya bakıyor ve annemin becerikli ellerinde, bilyantin, toka ve firkete yardımıyla biçimlenen saçlarını denetliyorlardı. Schubert usta, zaman zaman, beyaz önlüğüyle öğrencisiyle kurbanının yanında duruyor, bazen öğrencisini övüyor, bazen de küçük katkılarda bulunuyordu. Haftalar geçtikçe Bay Schubert annemi daha çok beğenir olmuştu.

Sonunda Kuaförler Odası'na, stajyerin kendisinin yanında gerekli her şeyi öğrendiğini, bu meslek için gerekli beceri ve zevke sahip olduğunu, altın ve gümüş madalya sahibi bir usta olarak, başvuru sahibine bu mesleği yapması için gerekli iznin verilmesini uygun bulduğunu bildirdi. Bunun üzerine kızlık soyadı Augustin olan Bayan İda Kästner'e, Kuaförler Odası'ndan belge verildi. Belgede adı geçenin, serbest kuaför unvanını aldığı ve bu mesleği yapabileceği yazılıydı. Anneme bu belgenin verildiği günün akşamı, Jordan Caddesi'nin hemen köşesindeki "Sibyllenort" adlı restorandan iki litre düşük alkollü bira aldım, annemin zaferini büyük bir coşkuyla kutladık.

Evde başka yer olmadığı için yatak odasının ön bölümünün sol köşesi kuaför olarak düzenlenmişti. Duvar aynası, lamba, kuaför lavabosu, saç kurutma makinesi için priz, maşa ve bigudileri ısıtmak için duvara monte edilmiş bir düzenekle donatılmıştı bu köşe. Çok pahalıya mal olacağı için sıcak su tesisatı



döşenmemişti elbette. Saç yıkama için gerekli olan sıcak suyu ocağın üzerinde ısıtmak benim görevimdi. Sonraki yıllar binlerce kap sıcak suyu mutfaktan yatak odasına taşıdım.

Alınması gereken bir sürü şey vardı: Taraklar, fırçalar, kurulama havluları, el havluları, sıvı sabunlar, saç losyonları, bilyantin, firketeler, saç tokaları, saç fileleri, saç aksesuarları ve saç masajı için çeşitli yağlar. Ayrıca kartvizit basılacaktı. Sokak kapısına porselen bir levha asılmış, saç ve saç masajı yaptıracak müşteriler için abonman kartları basılmıştı. Ah, düşünülecek o kadar çok şey vardı ki!

Son olarak da Martha teyzem, birkaç gün başını annemin ellerine teslim etmek zorunda kaldı. Annem teyzemin saçlarını ondüle yapıyor, kesip farklı biçimlerde tarıyor, saçlarına masaj yapıyor ve iki kardeş, büyük bir gayret içinde, kahkahadan solukları kesilene kadar gülererek sürdürüyorlardı bu işi. Ablanın parmakları, kardeşin başı ağrıyordu. Fakat bu genel prova gerekliydi. Genel prova olmadan gala olmaz. Ancak genel provadan sonra açılır kapılar halka. Ve kuaförün kapısı halka açıldı.

Fırıncının karısı Bayan Wirt, diğer fırıncının karısı Bayan Ziesche, kasabın karısı Bayan Kiessling, manavın karısı Bayan Kletsch, tesisatçının, bisikletçinin, marangozun, çiçekcinin, eczacının, kırtasiyecinin

karıları, terzi Grosshenning'in karısı, tuhafiyeci Kühne'nin karısı, lokantacının, fotoğrafçının, alkollü içki satıcısının, kömürcünün, çamaşırhane sahibi Bauer'in, sütçünün karıları ve kızları, bayii yöneticisi kadınlar, tezgâhtar kadınlar akın ediyordu. Birincisi, müşterilerine güzel görünmek istiyorlardı. İkincisi, civarda fazla kadın kuaförü yoktu. Üçüncüsü biz de o dükkânların müşterisiydik. Dördüncüsü, Bayan Kästner hem çok becerikliydi hem de fiyatı ucuzdu.

Annem çok çalışıyor, iş giderek büyüyordu. Sık sık ocaktaki yemeğin tamamen yanmaması için ben ilgilenmek zorunda kalıyordum. "Erich, hep kendisi yer!" diye bağıırırdı yan odadan. Ama ben beklerdim. Ocağı kısığa alır, dumanı çıkan tencereye su katar, tavayı hazırlar, masayı kurar ve müşteriyle koridorda yaptıkları sohbet bitip de değerli kuaför kapıyı kapatana kadar, kitap okurdum.

Değerli kuaför evin dışında da çalışıyordu. Bir adrese çağrıldığında, ispirto ocağı dahil bütün aletlerini çantaya koyar, hızlı adımlarla, en uzak mahallelere bile giderdi. Bu hızlı yürüyüşleri özellikle "sabit abonman" kartı olan müşteriler için yapıyordu. İşin belki miğini bu müşteriler oluşturduğu için onlara özellikle dikkat etmesi gerekirdi. Bir defada on ya da yirmi saç veya masaj parası ödeyen abonelerin arasında zengin



bir kuyumcunun karısı da vardı, yoksul bir sokak satıcısı da; nedense onu çok iyi hatırlıyorum.

Turnerweg'de bir meyhanenin üst katında kasvetli bir odada yaşayan Bayan Jaenichen, sakat olduğu için saçını kendisi yapamıyordu. Elleri ve ayakları, hatta bütün vücudu tamamen çarpılmış, eğri büğrüydü. Bu talihsiz insanla kimse ilgilenmezdi. Biri kısa, biri biraz daha uzun iki değneyin desteğiyle topallayarak yürür, kamburunun üstünde koca bir sepetle dolaşır. Köylülerin kapılarını çalar her türden küçük ev eşyası satardı: Düğme, şerit, bağ, kilitli iğne, kurdele, ayakkabı bağı, önlük, bilek taşı, çakmak, ibrişim, örgü yünü, dantel altlık, çakı, kurşunkalem ve daha birçok şey. Bu kadar korkunç görüldüğü için de zalimlik, saçlarının iyi yapılmış olmasına çok önem verirdi.

Annem Bayan Jaenichen'e gitmek için sabah altı gibi çıkardı evden. Çoğu kez ona ben de eşlik ederdim, yanında olursam küf kokan odaya ve talihsiz kadının görüntüsüne dayanması daha kolay olur gibi gelirdi bana. Yarım saat sonra, geniş deri kayışları olan ağır sepeti sırtlamasına yardım ederdik. Sonra biri kısa, biri uzun iki değneyi koltuklarının altına alır, Neustadt istasyonuna doğru yola koyulurdu; aksayarak ve paytak paytak yürüyerek. Trenle köylere gider, satış yapardı. İki büklüm ve iki yana sallanarak, serin

sabahın içlerine doğru, demiryolu duvarı boyunca yürürdü. Arkasından gelip onu geçen insanlardan on kat daha fazla zaman alırdı hedefine varması. Bana, sanki kadıncağız yerinde topallıyor, yerinde sallanıyor gibi gelirdi.

İş açısından düğünler de çok önemliydi. Gelinin baba evinde on, on iki, bazen on beş kadının saçlarını yapmak gerekirdi: Gelinin nedimleri, annesi, kayınvalidesi, kız kardeşleri, teyzeleri, halaları, arkadaşları, büyükanneleri, yengeleri, görümceleri ve elbette ve öncelikle gelinin kendisi. Evler küçüktü. Telaş büyüktü. Tatlı şarap ikram edilirdi. Mutfakta peynirli pasta yanardı. Terzi gelinliği geç getirirdi. Gelin ağlardı. Damat çok erken gelirdi. Gelin daha çok ağlardı. Gelinin babası yaka düğmelerinin bulunduğu küçük kutuyu bulamadığı için kızardı. Tafta ve ipek giysiler giymiş olan kadınlar cırlayıp dururlardı. "Bayan Kästner!" diye bağırdı biri. "Bayan Kästner!" diye bağırdı bir başkası. O sırada Bayan Kästner duvağı takıyor oldu ve duvak çok uzun olduğundan, eline makası alır bir kısmını keserdi.

Evin önünde düğün arabaları dururdu. Damatla sağdıcı, ellerinde bira şişeleriyle merdivenden aşağı inerlerdi gürültüyle; beklerken sıkılmasınlar diye arabacılara ikram ederlerdi biraları. Gerçi bu da çare

olmazdı. Çünkü nikâhı kıyacak olan papaz, daha fazla beklemeye yanaşmazdı! Bugün sadece Müllерlerin düğünü yoktu; Schulzeler ve Grundmannlar da nikâh için kendisini bekliyorlardı... Peki, buketler ve gelinle damada çiçek atacak çocuklar nereye kayboldular? Elbette mutfaktalar ve üstleri başları kakao lekesi içinde! Leke çıkarıcı nerede? Silindir kutuyu nereye koyduk? Yakaya takılacak mersinçiçeği nerede? Dua kitapları nerede?

Nihayet kapı kapanırdı. Nihayet arabalar kiliseye



doğru yola koyulurdu. Nihayet düğün evi boşalırdı. Neredeyse boşalırdı! Fırında pişen yiyeceklerle ilgilenme sözü veren komşu kadın, masaları ve sandalyeleri yerleştirmeye, düğün sofrasını hazırlamaya başlar; şam işi masa örtüsünün üzerine soğan desenli Meissner porselen (ben "protzellan" diyordum) takımlarını, alpaka gümüşü çatal bıçakları ve "Romalı" denen rengârenk kristal bardakları yerleştirirdi. Şam işi örtünün üzerine ustaca çiçekler serpiştirilirdi.

Bu arada annem, yorgun ayakları ve ağrıyan elleriyle mutfak masasında oturmuş kahve içer, pastadan tadar, benim için de bir dilim pasta sarıp kocaman çantasına koyduktan sonra kazancını ve verilen bahşişleri sayardı. Bütün kemikleri sızlardı. Başı kazan gibiydi. Ama düğüne gelmesine değmişti. Piyanonun bu ay ödenecek taksidi ve piyano dersi için Bayan Kurzhals'in parası hazırды.

Bizden iki kat üstte anne babasıyla birlikte yaşayan Bayan Kurzhals, benden hiç hoşnut değildi ne yazık ki. Ve ne yazık ki haklıydı. Fakat altın süslemeli pahalı müzik aleti, öğretmen Schurig'in odasındaydı! O okuldayken ben de okulda oluyordum. Ben eve geldiğim zaman, çoğunlukla o da evde oluyordu. Ne zaman doğru dürüst çalışabilecektim ki? Öte yandan öğretmen olmak istediğim için gizemli siyah beyaz tuşlara dokunma sanatını öğrenmem gerekiyordu!



Umutsuzluğa kapıldığım anlarda avunduğum bir nokta vardı: Paul Schurig de çok kötü piyano çalıyor-
du. Buna rağmen öğretmen olabilmişti. Buyrun işte!

TEHLİKELİ SONUÇLAR DOĞURABİLECEK İKİ DÜĞÜN

Anımsadığım tuhaf düğün, hiç gerçekleşmediği için belleğime iyice kazınmış. Düğünün gerçekleşmemesinin nedeni, damadın nikâh masasında hayır demesi veya kiliseden kaçması değildi. Ortada damat yoktu! Sanırım hikâyeyi baştan anlatmam gerekiyor.

Günün birinde, Bayan Stempel diye biri kapımızı çaldı, yaşlıca bir kadındı. Gelecek cumartesi St. Pauli Kilise'sinde nikâhı kıyılacağını söyledi ve annemden sabah sekizde, saçını yapmak için evine gelmesini istedi. Oppel Caddesi, 27 numarada oturuyordu, iki kat çıkınca soldaki daireyeydi. On kişinin saçı yapılacak. Gelin arabasının dışında beş araba daha tutulmuştu. Yemeği Hotel Bellevue hazırlayacaktı. Menüde dondurmali tatlı da vardı. İkramı frak giymiş bir garson yapacaktı. Bayan Stempel'in gözleri parlıyor, kızarmış balık gibi baygın baygın bakıyordu. Mutlu-

luklar dileyerek kutladık. Kadın gittikten sonra da birbirimizi kutladık. Ne yazık ki erken davranmıştık.

Cumartesi günü öğle vakti okuldan döndüğümde annemi mutfakta otururken buldum; çok üzgündü, gözlerinden ağladığı anlaşılıyordu. Sabah saat tam sekizde, Oppel Caddesi 27'ye gidip iki merdiven çıktıktan sonra soldaki dairenin kapısını çalmış. Kapıyı açanlar annemi şaşırarak ve biraz da öfkelenerek karşılamışlar. Orada böyle biri oturmadığını, bu evin sakinlerinden hiç kimsenin öğle saatinde St. Pauli Kilisesi'nde evlenmeyi düşünmediğini söylemişler!

Annem önce numarada bir yanlışlık olduğunu düşünmüş. Yakındaki dükkânlara sormuş, komşu binalara girip soruşturmuş, bütün kapıları çalmış. Dediğine göre Oppel Caddesi'ni hallaç pamuğu gibi atmış. Bayan Stempel'i kimse tanıımıyormuş. Buralarda hiç kimsenin saçını yaptırmak, hele de öğlenleyin evlenmek niyetinde olmadığı anlaşılmış. Bilgi verenler arasında hoş insanlar da varmış ama birinin hiç de hoş olmadığı açıktı.

Mutfakta oturuyorduk, hayretler içindeydik. Aldatıldığımızı anlamıştık. Peki, kadın neden kandırmıştı bizi? Neden? Anneme zarar vermişti, iyi de bundan çıkarı neydi kadının?

Birkaç hafta sonra kadını yolda gördüm! Kiesslinglerin



oğlu Gustav'la okuldan geliyordum, beni tanımadan yanımızdan geçip gitti. Acelesi var gibiydi. Kaybedecek zaman yoktu! Şimdi ya da hiçbir zaman! Hemen okul çantamı sırtımdan indirip arkadaşşıma verdim, "Çantayı anneme götür ve bugün geç geleceğimi söyle," diye fısıldadım kulağına. Hiç vakit kaybetmeden kadının peşine düştüm. Arkamdan bakakalan Gustav'ın, omuzlarını silkip çantamı teslim etmek için yola koyulduğunu gördüm. Bizim eve varınca, "Erich, bugün geç gelecek," demiş. "Neden?" diye sormuş annem. "Hiçbir fikrim yok," yanıtını vermiş Gustav.

Bu arada ben dedektifçilik oynuyordum. Büyük ihtimalle adı Stempel olmayan Bayan Stempel, beni tanımadığı için işim kolaydı. Gizlenmeme gerek yoktu; sakal takmam gerekmiyordu. Zaten kısa sürede

takma sakal nereden bulacaktım? Yapmam gereken tek şey onu gözden kaçırmamaktı. Gerçi bu bile çok kolay olmadı çünkü Bayan Stempel ya da Bayan Stermpel olmayan bayanın, çok acelesi ve uzun bacakları vardı. Çok iyi ilerliyorduk.

Albert Meydanı, Haupt Caddesi, Neustaedter Markt, August Köprüsü, Schloss Meydanı, Georgentor, Schloss Caddesi... Yol bir türlü bitmiyordu. Ve sonra ansızın son buldu. Sola sapıp Altmarkt'a giren kadın, en şık kadın giyim mağazalarından biri olan Schlesinger&Co'nun, iki kanatlı cam kapısının arkasında kayboldu. Cesaretimi toplayıp arkasından girdim. Ne olacağını kesinlikle bilmiyordum. Mağaza müdürünün, reyon şefinin ve tezgâhtarların beni baştan ayağa süzmeleri hiç hoş değildi. Ama yapacak bir şey yoktu. Kadın, alt kattaki manto reyonundan geçti. Ben de. Merdivenleri çıktı, birinci kattaki elbise reyonundan geçip üst kata yöneldi. Ben de. İkinci katta yazlık elbiselerle on dört, on altı yaşında genç kız giysilerinin bulunduğu bölüme girip bir duvar aynasına doğru yürüdü, aynayı yana sürüp ortadan kayboldu! Onun arkasından ayna yine eski yerine gelmişti. İnsan burada kendisini, "Bin Bir Gece Masalları"ndaymış gibi hissediyordu.

Tezgâhların, aynaların, tekerlekli askıların ve aylak tezgâhtarların ortasında durmuş, bir yandan korku-

nun, bir yandan görev duygusunun baskısıyla yerimden kıpırdayamıyordum. Hiç olmazsa kıyafet deneyip satın alan müşteriler olsaydı! Ama öğle vaktiydi, bu saatte insanlar mağazalarda dolaşmaz, yemek yemek için evlerine çekilirlerdi! Tezgâhtarlar kikirdemeye başlamışlardı. Biri bana doğru gelip, "Şık bir yazlık elbise denemek istemez misiniz genç adam?" diye takıldı. "Depoda büyüleyici modellerimiz var. Denemeniz için sizi kabine alabilir miyim?" Diğer kızlar, ağzılarını elleriyle kapatarak gülüyorlardı.

Kaz kafalılar! Bayan Stempel olmayan bayan, neden aynanın arkasında kaybolmuştu? Şimdi neredeydi? Diken üstündeydim. Bazen bir dakika insana çok uzun gelebiliyor.

Yanıma yaklaşan o alçak kızlardan biri, askıdan rengârenk bir elbise alıp çenemin altına tuttu, sonra gözlerini sınıyormuş gibi kısarak, "Bu model harika vücudunuzu ortaya çıkarıyor!" dedi. Kızlar kahkaha-dan kırılıyorlardı. Kızarmış ve çok öfkelenmişim. Bu arada yaşlıca bir bayan görününce bütün kat suspus olmuştu. "Burada ne yapıyorsun?" diye sordu; ses tonu sertti. Daha iyi bir şey aklıma gelmediği için "Annemi arıyorum," yanıtını verdim. "Annesi kesinlikle bizden biri değil!" diye bağırdı kızlardan biri. Bir kahkaha daha koptu. Yaşlıca kadın bile yüzünü buruşturmuştu.

Tam o anda duvar aynası sessizce yana sürüldü ve Bayan Stempel olmayan bayan ortaya çıktı. Saçlarını düzelterip, "Herkes afiyet olsun!" dedikten sonra tezgâhlardan birinin arkasına geçti. Evet, bu mağazada ikinci katta tezgâhtar olarak çalışıyordu. Hemen merdivene koştum, mağaza müdürünü arıyordum. Şu an erkek erkeğe bir konuşma gerçekleşmek zorundaydı!

Anlattığım hikâyeyi dinledikten sonra, beklememi söyleyip ikinci kata çıkan müdür, beş dakika sonra Bayan Stempel olmayan bayanla birlikte döndü. Kadın mantosunu giymiş, şapkasını takmıştı. Sanki camdanmışım gibi içimden geçip gidiyordu bakışları. Müdür, "Şimdi beni iyi dinle!" dedi. "Bayan Nietzsche'yle birlikte eve gideceksiniz. Annenle bir anlaşma yapacak ve zararını taksitle ödeyecek. Bu kâğıtta Bayan Nietzsche'nin adresi yazılı, cebine koy ve annene ver! Gerektiğinde beni her zaman arayabilir. Hoşça kal!"

Cam kapılar açılıp kapandı. Adı Nietzsche olan Bayan Stempel ve ben Altmarkt'taydık. Bana göz ucuyla bile bakmadan Schloss Caddesi'ne sapsmıştı, ben de onu izliyordum. Korkunç bir yürüyüştü. Zafer benimdi ama kendimi çok kötü hissediyordum. Heller'de askeri tutukluların arkasında yürüyen silahlı askerlere benzetiyordum kendimi. Hem gururlu hem utanç

içindeydim. İki duyguyu da aynı anda yaşıyordum. Böyle şeyler oluyor.

Schloss Caddesi, Schloss Meydanı, Augustus Köprüsü Neustaedter Markt, Haupt Caddesi, Albert Meydanı, Königsbrücker Caddesi... Bütün yol boyunca önümde dimdik yürümüştü. Hep beş adım arkasından izlemiştim onu. Merdivende de. Evin kapısına gelince duvara dönmüştü yüzünü. Zile üç kez bastım. Koşarak kapıyı açan annem, beni görünce bağırmaya başladı, "Neden bu kadar geç geldiğini hemen öğrenmek istiyoy..." Tam o sırada yalnız olmadığımı, yanımda kimi getirdiğimi fark etti.

"İçeri gelin Bayan Stremmel," dedi annem.

"Bayan Nietzsche," diye düzelttim.

Anlaşma sağlandı, annemin zararını üç ay içinde taksitle ödeyecekti. Bayan Nietzsche çantasında annemin imzaladığı bir belge olduğu halde çalıştığı mağazaya geri döndü. Yüzünde hiç ifade yoktu. Kadın, bunun altından kalkabilirdi ama yine de büyük bir felaketti yaşadığı. Bunu zamanla öğrendik. Dört bir yandan alacaklılar akın etmişti kadının üzerine. Otel, şarap mağazası, düğün arabasını ve diğer arabalarını hazırlayan araba şirketi, çiçekci, çamaşırçı...

Hepsi zarara uğradıklarını söyleyerek zararlarının bir bölümünün taksitle ödenmesini talep ettiler. Bayan Nietzsche borçlarını ödemek zorunda kaldı, aylar boyunca.

Neyse ki Schlesinger mağazasındaki işinden kovulmamıştı. Çünkü kendisi iyi bir satıcıydı. Mağaza müdürü, benim o zaman henüz kavrayamadığım durumu kavramıştı. Kendisine koca bulamamış yaşı geçkin bir kadın, evlenmek istiyordu. Bu dileği yerine gelmediği için de kendi kendisine bu düğün yalanını uydurmuştu. Pahalı bir hayaldi. Boş bir hayaldi... Bu rüyadan uyanınca karşılığını aylık taksitlerle ödemek zorunda kalmış ve her taksitle bir yıl daha yaşlanmıştı. Bazen yolda karşılaşıyor, birbirimizin yüzüne bile bakmıyorduk. İkimiz de hem haklı hem de haksızdık. Yine de ben daha iyi durumdaydım. Çünkü o sona ermiş bir rüyanın taksitlerini ödüyordu, oysa ben daha küçük bir çocuktum.

Anımsadığım bir başka düğün, pahalıya mal olan bir hayal değil, olması gerektiği gibi gerçekleşen bir düğün olmasına rağmen başımıza daha büyük dertler açmıştı. Bu kez damat hayali değil, gerçektir. Damat vardı ve kaçma girişiminde de bulunmamıştı. Fakat gelinin evi ve kilise, uzaklarda, Elbe Vadisi'nde Niederpoyritz'deydi. Noelle yeni yıl arasındaki günlerde

kış çok sert, donducu soğuk ve acımasız geçiyordu.

Lokantada bekliyordum. Oturuyor, yiyor ve okuyordum; saatler geçmek bilmiyordu. Saatler, yorgun argın, kıpkırmızı kesilmiş yuvarlak döküm sobanın etrafına gizlice sokuluyordu. Pencerenin önündeki dünya gri-beyaz ve çıplaktı; rüzgâr, sarhoş bir uşak gibi süpürüyordu tarlaları. Rüzgâr, eski, buz tutmuş karı bir köşeden bir köşeye savuruyordu. Buz tutmuş karı, toz haline getirip hızla havada döndürüyor, uluyor, bağırıp çağırıyordu, öyle ki öfkesinden camlar çıtırdıyordu. Bazen dışarıya bakıyor, "Sibiry'a da hava böyle olmalı!" diye düşünüyordum. Oysa burası sadece Elbe kıyısında, Dresden yakınlarında Niederpoyritz'di.

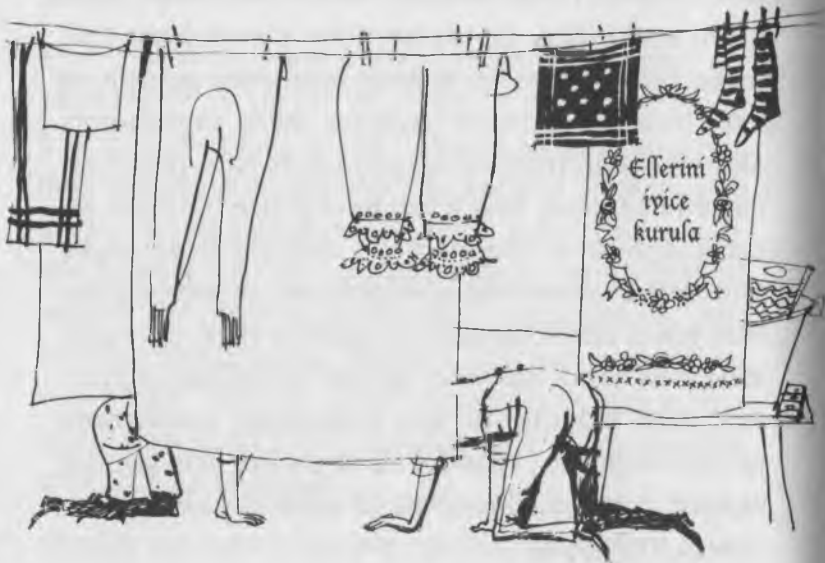
Beş saat sonra annem beni almaya geldiğinde, çalışmaktan öyle yorgun düşmüştü ki biraz dinlenmeyi bile göze alamadı. Israrla hemen kalkmak istiyordu. Tek istediği eve gitmekti. O nedenle hemen yola çıktık. Yolları olmayan bir yoldu. Işıksız bir gündü. Kar yığınlarının içine gömülüyorduk. Fırtına dört bir yandan saldırıyordu üzerimize, sendeliyorduk. Birbirimize tutunmuştuk sıkı sıkı. Hücrelerimize kadar üşüyorduk. Ellerimiz hissizleşmişti. Ayak yerine birer kütük taşıyorduk sanki. Burunlarımız ve kulaklarımız kireç gibi bembeyazdı.

Durağa varmak üzereyken tramvay geçip gitti; ses-

lendik, el ettik ama durmadı. Yirmi dakika sonra gelen tramvay ısıtılmamıştı, karla kaplıydı her tarafı. Uzun yol boyunca, yan yana hiç konuşmadan dimdik oturduk, dişlerimiz birbirine vuruyordu soğuktan. Eve gelince hemen yatan annem iki ay çıkamadı yataktan. Diz eklemlerinde dayanılmaz ağrılar vardı. Doktor Zimmermann mukoza kesecik iltihabından söz etmiş ve neredeyse kaynar suyla kompres yapmayı önermişti.

Haftalar boyunca hemşire rolünü üstlendim. Ellerimi yakıp patates ununa buladım. Aşçıydım; öğlenleri okuldan gelince sahanda yumurta, Alman bifteği, patates kızartması, dana etli pirinç ve şehriye çorbası, böbrek, köklü sebzeler, sosisli mercimek, hatta üzüm soslu dana eti yapıyordum. Garsondum; aşırı tuzlu, fazla pişmiş ve yanmış eserlerimi gururla ve beceriksizlikle annemin yatağına servis yapıyordum. Akşamları öğretmen Schurig'in soğuk büfe akşam yemeğini hazırlıyor, bazen kendime gizlice bir dilim salam kesiyordum. Kendimiz için Volkswohl'den büyük tencerelerle yemek alıp getiriyordum, akşam olup babam bavul fabrikasından eve gelince ısıtıp yiyorduk. Yemekten sonra babamla birlikte bulaşıkları yıkıyorduk, Paul Schurig de bize bulaşıkları kurulamada yardım ediyordu. Tabaklar ve fincanlar öyle gürültü yapıyor, öyle ses çıkarıyordu ki yatak odasında yatan annem irkiliyordu.

Bazen çamaşır bile yıkıyor, mutfağa boydan boya gerdiğimiz ipe asıyorduk. Sonra savaşmaya giden Kızılderililer gibi eğilerek ııslak mendillerin, gömleklerin, çarşafların, havluların ve iç çamaşırlarının arasında sürünüyor, on beş dakikada bir çamaşırların kuruyup kurumadıklarını kontrol ediyorduk. Fakat çamaşırların acelesi yoktu. Islak çamaşırlardan su damlıyor, leke bırakmasın diye yer muşambasının üzerindeki su birikintilerini silmek zorunda kalıyorduk



Bekâr evi gibiydi ev. Annem sadece diz eklemleri nedeniyle değil, bizim için de acı çekiyordu. Yemek takımlarının kırılabileceğinden kaygı duyuyordu. Aç kalabileceğimizden kaygı duyuyordu. Müşterilerin ona bağlı kalmayıp rakip kuaförlere gidebileceklerinden kaygı duyuyordu. Sonuncusunda haksız da sayılmazdı. Eschen Caddesi'nde yeni açılan bir bayan kuaförü çevredeki işyerlerine ilk ziyaretlerini yapmaya başlamıştı. Annemin acele etmesi gerekiyordu.

Doktor, hastanın henüz iyileşmediğini açıkladı. Hasta, iyileştiğini iddia etti. Elbette annemin dediği oldu. Annem yataktan kalktı, dişini sıkıp toparlandı, yürürken kimseye fark ettirmeden mobilyalara tutunmasına rağmen sağlığına kavuştuğunu söylüyordu. Ben de dükkân dükkân dolaşıp herkese bu sevinçli haberi verdim. Rakip püskürtülmüştü. Aile bütçemiz yine dengesini bulmuş, hayat eski seyrine kavuşmuştu.

DERTLİ BİR ÇOCUK

Dünyada bir sürü akıllı insan var, bu insanlar zaman zaman doğru şeyler söylüyorlar. Çocukların mutlaka kardeşleri olması gerektiğini, aksi halde yalnız büyüyeceklerini, şımartılacaklarını, hayatları boyunca başına buyruk kalacaklarını söylerken haklılar mı bilmiyorum. Akıllı insanlar da genellemelerden sakınmalı. İki kere iki, her yerde, Jakarta'da, Rügen Adası'nda, Kuzel Kutbu'nda bile dördttür, hatta I. Friedrich döneminde de bu sonuç doğruydu. Fakat bazı iddialarda durum farklıdır. İnsan matematik işlemi değildir çünkü. Küçük Fritz için doğru olan, küçük Karl için doğru olmayabilir.

Ben ailemin tek çocuğuydum ve bunu kabullenmiştim. Hiç şımartılmadım, kendimi yalnız da hissetmiyordum. Arkadaşlarım vardı çünkü! Erkek kardeşim olsaydı Kiesslinglerin oğlundan, kız kardeşim olsaydı



kuzenim Dora'dan daha mı çok sevecektim? İnsan arkadaşlarını kendi seçebilir, kardeşlerini seçmesi olanaksız. Arkadaşlarımızı özgür irademizle seçeriz ve eğer yanıldığımızı hissederseniz yollarımızı ayırabiliriz. Böyle bir kopuş canımızı acıtır çünkü acı hissetmemizi önleyecek herhangi bir narkoz yoktur. Ama ameliyat olanaklıdır, kalbimizde açtığı yaranın sağılması da.

Kardeşlerde durum farklıdır. İnsan kardeşlerini tercih edemez, onlar eve teslim gelirler. Ödemeli olarak eve teslim gelirler ve iade etmeniz olanaksızdır. Kader, kardeşlerinizi deneyerek edinmenize izin vermez. Neyse ki bazen kardeşlerimiz aynı zamanda dostlarımız olur. Ama çoğu kez kardeş olarak kalırlar. Bazen de düşmana dönüşürler. Hayat ve romanlar, bu konu hakkında güzel, etkileyici ama aynı zamanda hüznü ve korkunç hikâyelerle doludur. Ben, bu hikâyelerin bazıları okudum, bazılarını da duydum. Ama konu hakkında görüş bildiremem çünkü daha önce de söylediğim gibi ailemin tek çocuğuydum ve bunu kabullenmiştim.

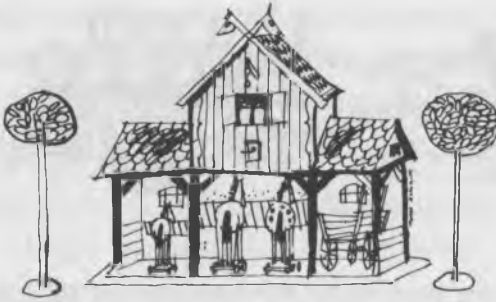
Yılda sadece bir kez kardeşlerimin olmasını istedim; Noelde! Sonraki gün geldikleri yere gidebilirlerdi, kaz kızartması, patates köftesi, kırmızı lahana ve kereviz salatası yedikten hemen sonra. Bu durumda porsiyon-

numdan vazgeçebilir, yerine kaz sakatatı yiyebilirdim; yeter ki 24 Aralık akşamı yalnız olmayayım! Onlara, bana alınan harika hediyelerin yarısını vermeye bile hazırdım.

Peki, neden tam da bu akşam, aslında çocukluk yıllarının en güzel akşamı olan bu akşam tek başına olmak istemiyordum, tek çocuk olmak istemiyordum? Korkuyordum çünkü. Noel hediyelerinin verildiği o andan korkuyordum! Korkuyordum ama korktuğumu göstermemem gerekiyordu. Ne dediğimi hemen anlamamanıza hiç şaşırıyorum. Aslında bu konuda konuşup konuşmamayı uzun süre düşündüm. Ama konuşmak istiyorum! Öyleyse size açıklamam gerekiyor.

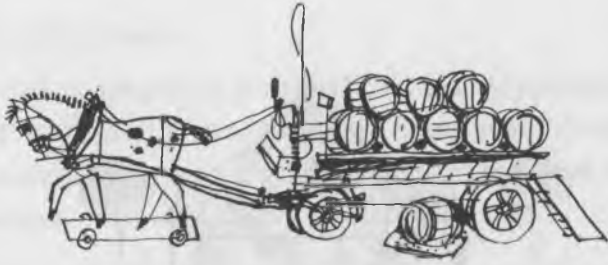
Annemle babamın bana duydukları sevgi, birbirlerini kıskanmalarına neden oluyordu. Bunu saklamaya çalışıyor, çoğu kez de başarılı oluyorlardı. Fakat yılın en güzel günü olan 24 Aralık'ta kıskançlık duygusu iyice açığa çıkıyor, diğer günler, beni düşünerek ilişkilerini ellerinden geldiğince dengede tutmalarına rağmen Noel akşamı kendilerini denetlemeyi başaramıyorlardı, güçlerini aşıyordu bu. Her şeyin farkında olan ben, üçümüz için hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi davranmak zorundaydım.

Bir keresinde babam, haftalar boyu gece yarısına kadar bodrumda oturup ahşaptan harika bir at tavlasi



yapmıştı. Ahşabı oymuş, çakmış, yapıştırmış, boyamış, fırçayla yazılar yazmış, minicik koşumlar kesip dikmiş, şeritlerden atlara yeşeller yapmış, yemlikleri samanla doldurmuştu. Bir türlü bitmiyordu; gaz lambasının altında hep yapacak bir şey daha buluyor, örneğin bir yere bir menteşe, bir yere demir parçası, bir yere çengel ekliyordu. Sonra dönüp bir daha bakıyor ve bu kez bir yere ahır süpürgesi ya da yulaf torbası yerleştiriyordu. Hoşnutlukla gülümseyene ve aklından, "Kimse bunun gibisini yapamaz!" geçene kadar sürmüştü.

Bir başka kez, bira fiçileri taşıyan, tekerlek yuvası ve demir çemberleri olan, portatif merdivenli tekerlekli bir at arabası yapmıştı; dingili ve oku değiştirilebilen sağlam bir taşıttı bu. Arabaya iki at mı, yoksa sadece bir at mı koşmak istediğime göre dingil ve tekerlek okunu değiştirebiliyordum. Bira fiçilerinin arabadan indirilmesi için deri minderler, kamçılar, arabacı



yerinde fren bile vardı. Bu oyuncak da kusursuz bir ustalık işiydi, bir sanat eseriymi!

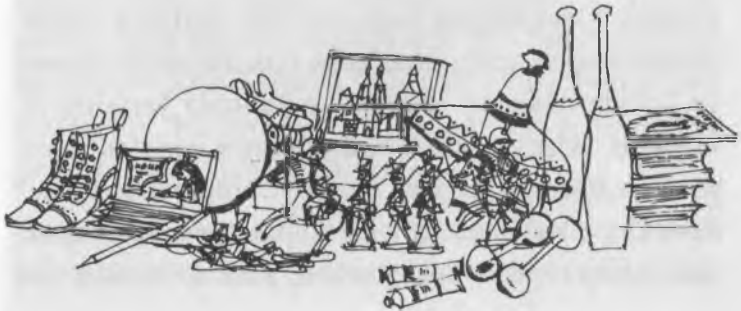
Bu hediyeleri görseler prenslerin bile şaşkınlıktan ağızları açık kalırdı. Ama babam yaptığı oyuncakları prenslere hediye etmezdi.

Annem, haftalar boyu, her gün, kenti dolaşıp bütün dükkânları gözden geçirmişti. Her yıl öyle hediyeler alırdı ki içine sakladığı küçük dolap yamulurdu. Tekerlekli paten, inşaat seti, boya kalemleri, tüp boyalar, resim defterleri, jimnastik kulübü için gülle ve lobut, bahçede oynamak için yumruk topu, buzda kaymak için paten, müzikli mucize topaç, yürüyüş ayakkabısı, Norveç kızıağı, hassas pergel seti, dükkân seti, sihir kutusu, kaleydoskop, kurşun askerler, matbaa harfleriyle birlikte küçük bir matbaa seti ve tabii Paul Schurig ve Saksonya Öğretmenler Derneği'nin tavsiyeleri üzerine çok sayıda iyi çocuk kitabı, aldığı hediyeler arasındaydı. Mendillerden, çoraplardan,

jimnastik şortundan, kızak şapkalarından, yün eldivenlerden, kazaklardan, bahriyeli ceketlerinden, mayolardan, gömleklerden ve benzeri faydalı şeylerden söz bile etmiyorum.

Annemle babamın arasında bana duydukları sevginin neden olduğu acımasız bir rekabet vardı. Oynanan üç kişilik dramının son perdesi, her yıl Noel akşamı sahnelenirdi. Başrolde küçük bir çocuk vardı. Oyunun, komedi mi yoksa trajedi mi olacağı, bu çocuğun doğaçlama yapma yeteneğine bağlıydı. Aklıma gelince bugün bile kalbim ağzımdan çıkacakmış gibi çarpıyor.

Mutfakta oturmuş, beni odaya, parıldayan Noel ağacının altına, hediyelerini vermek için çağırmalarını beklerdim. Benim vereceğim hediyeler hazırды. Babam için onluk, hatta bazen yirmi beşlik bir kutu puro, annem için bir şal, kendi yaptığım bir suluboya



resim ya da -bir kez cebimde altmış beş kuruşum kalınca almıştım- Kühne'nin dükkânında satılan, içinde yedi adet ihtiyaç maddesi olan mukavva bir kutu. Yedi adet ihtiyaç maddesi mi? Biri beyaz, biri siyah iki küçük makara, ipek iplik, bir tabaka toplu iğne, bir tabaka dikiş iğnesi, biri beyaz, biri siyah iki makara ipliği, bir düzine çıtçıt. Almış beş kuruş karşılığında yedi ihtiyaç maddesi! Bence bu bir rekordur! Eğer bu kadar korkmuyorsa olsaydım kendimle gurur duyardım.

Mutfak penceresinin önünde durmuş karşıdaki pencerelere bakıyordum. Bazı evlerde mumlar yakılıyordu. Dışarıda kar, sokak lambalarının ışığında parlıyordu. Noel şarkıları söylenmeye başlamıştı. Sobada ateş çıtırdıyor ama ben üşüyordum. Ortalık üzümlü Noel keki, vanilya şekeri, limon kabuğu şekerlemesi kokuyordu. Oysa ben kendimi çok kötü hissediyordum. Ağlamak istememe rağmen biraz sonra gülmek zorunda kalacaktım.

Sonra annemin sesini duydum, "Şimdi gelebilirsin!" Güzelce paketlediğim hediyeleri alıp koridora çıktım. Odanın kapısı açıktı. Noel ağacı parıldıyordu. Annem ve babam masanın sağında ve solunda yerlerini almışlardı; ikisi de kendi hediyelerinin yanında duruyordu, sanki oda şölende bile ikiye bölünmüştü. "Ah," dedim, "ne kadar güzel!" Her iki parçayı kastetmiştim. Hâlâ kapıya yakın duruyordum; amacım mutlulukla

gülümseme çabamın, yanlış anlamaya meydan vermeden her ikisi için de olduğunu göstermekti. Dudaklarının arasında sönmüş purosuyla babamın gözleri, pırl pırl verniklenmiş at tavlсындаydı, gülümsüyordu. Annem, sağındaki hediye dağına bakıyordu mu zaffer bir edayla. Üçümüz de gülümserken üçümüzün de hissettiği huzursuzluğu görmezden geliyorduk. Ama daha uzun süre kapıda duramazdım!

Çekinerek harika görünen ikiye ayrılmış masaya yaklaştım, attığım her adımla sorumluluğum, korkum ve son on beş dakikayı kurtarma iradem artıyordu. Ah, şu an yalnız olabilseydim keşke; şu an hediyelerimle, bunların bana, beni tutkuyla seven annemle babam tarafından alındığı nefis duygusuyla yalnız olabilseydim! Ne mutlu olurdu, ne mutlu bir çocuk olurdu! Ama Noel oyununun iyi sonuçlanması için rolümü oynamak zorundaydım. Bir diplomattım ben, annem ve babamdan daha yetişkindim. Noel ağacının altında gerçekleşen törensel üçlü konferansımızın başarısızlıkla sonuçlanmamasını sağlamam gerekiyordu. Daha beş altı yaşındayken bile Noel akşamlarının tören görevlisiydim, biraz daha büyüyünce iyice ustalaştım. Bu zor görevi büyük bir beceriyle yerine getiriyordum. Yüreğim titreyerek tabii.

Masanın başında dikilmiş mekik dokurmuş gibi sağa sola dönerek seviniyordum. Annem sevinisin diye sağa



dönüp seviniyordum. Masanın sol parçasına dönüyor at tavlmasına seviniyordum. Sonra yeniden sağa dönüyor el kızağına seviniyor, sonra sola dönüyor özellikle at tavlmasının deri malzemelerine seviniyordum. Sonra yine sağa dönüyordum, sonra yine sola dönüyordum. Ve iki tarafta da fazla kalmadan, iki tarafta da yarım yamalaklık hissi yaratmadan... Gerçekten sevinçliydim ama sevincimi parçalamak, rol yapmak zorundaydım. İkisinin yanağına birer öpücük kondurdum, önce annemi öpmüştüm. Hediyelerini vermeye geldi sıra; önce babamın purolarını verdim. Böylece babam puro kutusunu çakısıyla açıp puroları koklarken annemin yanında babamın yanında kaldığımdan biraz daha uzun kalabildim. Aldığım hediyeği yere göğey koyamayan annemi gizlice göğsüme bastırdım, sanki günah işliyormuşum gibi gizlice. Babam fark etmiş miydi acaba? Fark ettiyse eğer üzölmüş müydü?

Yan komşumuz Grüttnerler, Noel şarkısı söylüyorlardı, en bilinen Noel şarkılarından biriydi bu. Babam cebinden, bodrumda kesip diktiğı bir cüzdan çıkarıp, "Bunu vermeyi az daha unuttuyordum," diyerek anneme uzattı. Annem de masanın kendisine ait yarısını gösterdi, babam için çorap, sıcak tutan uzun don ve bir slip vardı. Bazen hediye faslını bitirip sosis ve patates salatası yemeye başladığımızda akıllarına gelirdi birbirlerine hediye vermeyi unuttukları. O zaman annem, "Acelesi yok yemekten sonra veririz," derdi.

Sonra Franz dayımlara giderdik. Kahve ve Noel keki ikram ederlerdi. Dora, aldığı hediyeleri gösterirdi bana. Lina yengem varislerinden yakınırdı biraz. Dayım, havana purosunu dolu kutuyu, "Al Emil! Bir kere de doğru dürüst puro iç!" diyerek babamın burnuna dayardı. Babam, biraz incinmiş, "Benim kendi purom var!" derdi. Franz dayım kızardı, "Hadi al bir tane! Bu purodan her zaman bulamazsın!" Babam da, "Eh izninle o zaman," diyerek alırdı puroyu.

Aileye çok bağlı olan evin bütün işlerinden sorumlu Frieda, üzümlü kek, zencefilli çörek, şarap veya o kış özellikle çok soğuksa sıcak panç taşır ve masaya bizimle birlikte otururdu. Dora ile beraber piyanoda çeşitli Noel şarkıları çalmaya çalışırdık. Sonra Franz dayım, annemle dalga geçmeye başlardı; yine dayımların babalarından habersiz tavşan ticareti yaptıkları o dönemi anlatır, kız kardeşinin kendilerini nasıl gammazladığının taklidini yapardı. Annem, elinden geldiğince savunurdu kendisini. Fakat Franz dayıma ve sesine karşı durmak olanaksızdı. "Dedikoducunun tekiydin sen!" diye bağırır ve babama dönüp, "Emil, senin karın çocukken de bizim için fazla kibardı!" derdi neşe içinde. Babam, hiç konuşmaz ama büyük bir keyifle gözlüğünün üzerinden göz kırpar, şarabından bir yudum alır, bıyığını siler ve son sözü söyleyenin annem olmamasının keyfini çıkarırdı gönlünce. Bu, babam için en büyük Noel hediyesiydi! Şarap

içtiği için yanakları al al olmuş annem, "Kötü, alçak, tembel arsız çocuklardiniz siz!" diye bağırırdı öfkeyle. Dayım annemi kızdırdığı için mutluydu. "Eee, bayan kontes," diye yanıtlardı annemi, "buna rağmen bir yerlere gelmeyi başardık!" Öyle bir sesle gülerdi ki Noel ağacının süsleri titrerdi.

Kare, daire değildir, insan da melek. Kareler yuvarlak olmadıklarını kabul etmiş görünüyor. En azından bugüne kadar aksini duyan olmadı. Olasılıkla dört dik açı ve dört eşit uzunlukta kenar sahibi olduklarını kabullenmiş olan kareler, düşünülebilecek en mükemmel dörtgenlerdir. Böylece karaların hırsı tatmin edilmiş olur.

İnsanlarda durum farklıdır, en azından kendisini aşmak isteyen insanlarda. Bu insanlar, mükemmel insan değil -asında güzel ve uygun bir hedeftir-melek olmayı amaçlarlar. Yanlış bir ideale ulaşmak için çabalarlar, çabalarlarsa tabii. Bayan Lehmann, mükemmel Bayan Lehmann değil, bir tür Kutsal Cacilie olmak niyetinde. İyi ki bu amacına ulaşamıyor, aksi halde Bay Lehmann ve çocuklar için hiç de iyi olmazdı. Çünkü onların bir azizeye, bir meleğe değil, mükemmel Bayan Lehmann'a ihtiyaçları var. Ama mükemmel Bayan Lehmann'ı ara ki bulasın çünkü Bayan Lehmann, mükemmel Bayan Lehmann olmak

istemiyor. Sonuçta Bayan Lehmann, aslında daire olmak isteyen eğri, çarpık çizilmiş bir kareye benziyor. Hiç de güzel bir görüntü değil.

Annem melek değildi, olmak da istemiyordu. Onun ideali elle tutulur bir idealdi. Hedefi uzaktaydı ama göklerde, bulutların üstünde değildi. Ulaşılabilir bir hedefti bu. Herkesten daha enerjik olduğu ve kimse-nin işine karışmasına izin vermediği için bu hedefine ulaştı. İda Kästner'in tek bir hedefi vardı: Oğluna mükemmel bir anne olmak. Ve hedefine ulaştı. Mükemmel bir anne olmak istediği için hiç kimseyi dikkate almadı, kendini bile! Mükemmel bir anne oldu. Bütün sevgisini, hayalini, bütün emeğini, her dakikasını, her düşüncesini, kısacası bütün varlığını, çılgın bir kumarbaz gibi tek bir karta yatırmıştı: Bana. Masaya sürdüğü kanıyla canıyla hayatıydı!

Bütün hayatını koyduğu kart bendim. O nedenle de kazanmak zorundaydım. Onu düş kırıklığına uğratmamam gerekiyordu. Hep en iyi öğrenci, en iyi oğul olmamın nedeni buydu. Oynadığı bu büyük oyunu kaybetmesine dayanamazdım. O, mükemmel anne olmak istediği için oyun kartı olan benim açımdan kuşku götürmüyordu: Ben mükemmel oğul olmak zorundaydım. Olabildim mi peki? En azından olmaya çalıştım. Onun yetenekleri bana da geçmişti: Azmi, hırsı ve zekâsı. Bunlarla bir şeylere başlamak olanak-



lıydı. Annemin sermayesi, kumarda ortaya sürdüğü para olan ben, sadece ve her zaman kazanmaktan yorulduğum zaman, devam edebilmek için hep şuna dayandım: Ben mükemmel anneyi seviyordum. Onu çok seviyordum.

Ulaşılabilir hedefler, bu hedeflere ulaşmak istediğimiz için özellikle bunun için özellikle yorucudur. Bize meydan okurlar, biz sağımıza solumuza bakmadan yola koyuluruz. Annem ne sağına ne soluna bakıyordu. Benden başka hiç kimseyi sevmiyordu. Bana karşı çok iyiydi; iyiliği bende tükeniyordu. Neşesinin tümünü bana veriyor, başkaları için bir damla bile kalmıyordu. Sadece beni düşünüyordu, başka bir düşüncesi yoktu. Her nefes alışta sadece benim için yaşıyordu.

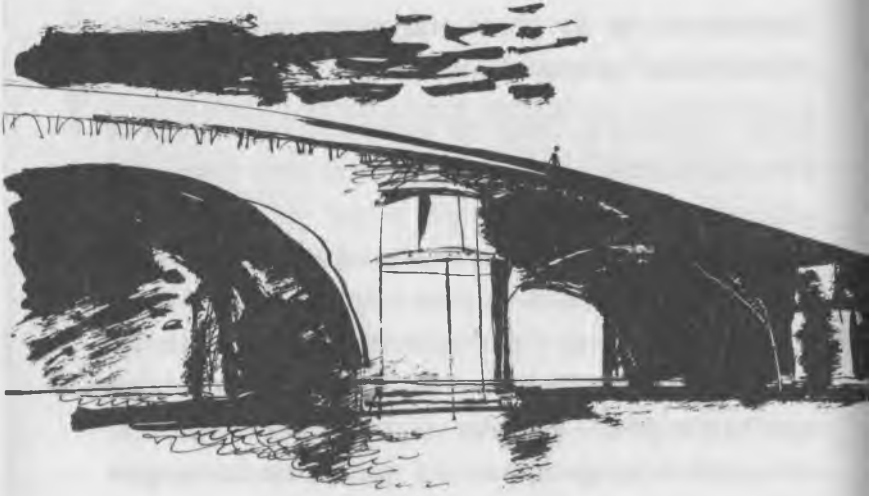
O nedenle soğuk, sert, kibirli, kendini beğenmiş, sabırsız ve bencil görünüyordu herkese. Kendini ve sahip olduğu her şeyi bana verdiği için başkalarının karşısında bomboş ellerle duruyordu; gururlu, dimdik ama zavallı bir ruh olarak. Bu onu çok üzüyor, sık sık umutsuzluğa kapılmasına neden oluyordu. Öylesine, laf olsun diye söylemiyorum. Ne dediğimi biliyorum. Ben küçük bir çocukken gözlerine karanlık çöktüğü o anlarda yanındaydım çünkü. Okuldan gelince aceleyle karalanmış pusulalar bulurdum! Mutfak masasının üzerinde dururlardı. "Artık dayanamıyorum!" yazardı



üzerlerinde. Ya da "Beni aramayın!" veya "Elveda, oğlum!" Evin içi boş ve ölü olurdu.

Böyle zamanlarda vahşi bir korkunun kovalaması ve kırbaçlamasıyla avaz avaz ağlayarak oluk oluk akan gözyaşlarım perdelediği için hiçbir şey görmeden, caddeleri geçer, Elbe üzerindeki taş köprülere doğru koşardım. Şakaklarım zonklar, başım uğuldar, kalbim duracak gibi atardı. Gelip geçenlere çarpar, onlar kızarken koşmaya devam ederdim. Soluk alamadığım için başım dönerdi; terler, üşür, yerlere düşer, zar zor yeniden ayağa kalkar, bir yerlerimin kanadığını fark etmeden koşmayı sürdürürdüm. Annem nerede olabilirdi! Onu bulabilecek miydim? Kendine bir şey yapmış mıydı? Kurtarılmış mıydı? Çok mu geçti artık? Hiç durmadan, "Annecim, annecim, annecim!" diye kekeler ve onun hayatı için koşardım. "Annecim, annecim, annecim!" Aklıma başka bir şey gelmezdi. Ölümle yaptığım bu yarışta hiç bitmeyen tek duam buydu benim.

Neredeyse hep bulurdum onu. Neredeyse hep köprülerden birinde. Hareketsiz, aşağıya suya bakarken görürdüm; balmumundan yapılmış gibi olurdu yüzü. "Anne! Anne! Anne!" Daha yüksek, daha yüksek sesle bağırırdım. Son gücümle kendimi ona doğru sürüklerdim. Onu tutar, çekiştirir, ona sarılır, bağırır, ağlar ve sanki kocaman solgun bir bebekmiş gibi sarsar-



dım, onu. Nihayet kendine gelirdi, sanki gözleri açık daldığı bir uykudan uyanmış gibi bakardı. Ancak o zaman beni tanır, nerede bulunduğumuzu anlardı. Ancak o zaman dehşete kapılırdı. Ancak o zaman ağlamaya başlar, beni sıkı sıkı bağrına basarak zar zar ve kısık bir sesle, "Hadi oğlum, beni eve götür!" derdi. Ve zar zar attığı ilk adımlardan sonra fısıldardı, "Tamam, geçti artık."

Annemi bulamadığım zamanlar da olurdu. Çaresizlik içinde bir köprüden ötekine deli gibi koşar, sonra

eve gelip gelmediğine bakmak için nefes nefese eve seğirtir, evde olmadığını anlayınca yeniden köprüye döner, basamaklardan aşağıya inip Elbe'nin kıyısında dört dönerdim. Biraz önce kendini köprüden aşağı atmış birini, suyun içinde uzun sopalarla arayan lastik botlar görürüm diye ödüm kopardı. Sonra kendimi yeniden eve sürükler umut ve umutsuzlukla dolu annemin yatağına uzanıp yorgunluktan bitkin düşmüş olarak dalardım uykuya. Gözlerimi açtığımda, yanımda oturmuş beni bağına basarken görürdüm. "Neredeydin?" diye sorardım, mutlu ve şaşkın. Bilmezdi. Kendi, kendine şaşırarak sallardı başını. Sonra gülümsemeye çalışır ve yine fısıltıyla, "Tamam geçti artık," derdi.

Bir gün öğleden sonra, oynamaya diye evden çıkıp gizlice Doktor Zimmermann'ın muayenehanesine gittim ve ona her şeyi anlattım. Uçları kalkık kalın bıyığını nikotinden sararmış parmaklarının arasında kıvrırken beni sevecenlikle dinliyordu. Sonra, "Annen çok fazla çalışıyor. Sinirleri sağlıklı değil. Bu krizler yazın patlayan fırtınalar gibi ağır ve kısadır. Doğanın yeniden dengesini bulması için bunların olması şart. Sonrasında hava daha temiz ve sağlıklı hale gelir."

Doktora kuşkuyla bakıyordum.

"İnsan da doğanın bir parçası," dedi.

"Ama herkes köprüden aşağı atlamak istemiyor," diye itiraz ettim söylediklerine.

"Hayır, iyi ki istemiyor," diye yanıtladı beni. Saçlarımı okşadı.

"Annenin birkaç ay dinlenmesi lazım. Yakın bir yerlerde, örneğin Tharandt'ta, Weixdorf'ta ya da Langenbrück'de kafasını dinleyebilir. Sen de öğlenleri okuldan çıktıktan sonra, yanına gidebilir, ev ödevlerini orada yapabilirsin."

"Bunu kabul etmez," yanıtını verdim, "müşterilerden dolayı yapmaz bunu. Birkaç ay uzun bir süre."

"Bundan azı da kısa olur," diye yanıtladı beni. "Ama haklısın, yapmaz."

Suçluluk duygusu içinde:

"Benim yüzümden yapmayacak," dedim. "Benim yüzümden bu kadar yoruluyor. Paraya benim yüzümden ihtiyacı var."

Doktor beni kapıya kadar geçirirken omzuma dokundu:

"Sakın kendini suçlama, sen olmasaydın annen için her şey daha kötü olurdu."

"Anneme buraya geldiğimi söylemeyeceksiniz değil mi?"



"Hey, ne demek bu! Elbette söylemeyeceğim!"

"Gerçekten emin misiniz, günün birinde... kendisini köprüden at...?"

"Hayır," dedi doktor, "bunu yapacağını sanmıyorum. Bir an gelip gözü hiçbir şey görmese bile yüreği seni düşünecek." Gülümsedi. "Sen annenin koruyucu meleşisin."

Daha sonraları, doktorun bu son cümlelerini çok düşündüm. Bu sözler beni hem avuttu hem de üzdü. Artık elli yaşında bir adam olarak annemi bir sağlık merkezinde ziyaret ettiğim o günü anımsıyorum. Çok şey yaşanmıştı. Dresden harabeye dönmüştü. Annemle babam savaştan sağ çıkmışlardı. Uzun süre ayrı kalmıştık. Posta ve demiryolları uzun süre çalışmamıştı. Bir sağlık kuruluşunda gördüm onu. Yakında seksenine basacak olan ve hayatı çalışmak ve zorluklarla geçmiş olan annemin belleği zayıflamıştı, sürekli gözetim ve bakıma ihtiyacı vardı.

Dizlerinin üzerine yaydığı mendili durmaksızın açıyor sonra yine katlıyordu. Yüzüme baktı, şaşkın bir gülümseme vardı yüzünde, beni tanımış gibiydi, başını sallayıp sordu:

"Erich nerede?"



Bana oğlunu soruyordu! Yüreğim sıkıştı; aynı bir zamanlar, kendinden geçmiş halde köprünün üstünde durduğu o anlarda olduğu gibi.

"Gözü hiçbir şey görmese bile," demişti Doktor Zimmermann, "yüreği seni düşünecek."

İşte annemin gözleri beni bile unutmuştu; tek hedefi ve mutluluğunu! Ama sadece gözleri unutmuştu, yüreği değil.

FRANZ DAYIM MİLYONER OLUYOR

Bir önceki bölüm hiç eğlenceli değildi. Bir çocuğun derdi vardı ve o çocuk bendim. Sizlere anlatmamalı mıydım? Bence anlatmamam yanlış olurdu. Çünkü dolu veya orman yangını nasıl varsa dert de var. Kendimize mutlu bir dünya çizebiliriz, hiç kimsenin açlık çekmediği ve savaşmak zorunda kalmadığı bir dünya. O zaman bile akıllı hükümetler ve yürekli tedbirlerle de ortadan kaldırılamayacak dertler olacaktır. Bu dertler yokmuş gibi yapanlar ise yalancıdır.

Dünya, pembe gözlüklerle toz pembe görünür. Bu görüntü güzel olabilir ama sadece optik bir yanılmadır. Dünyanın toz pembeliği gözlüktendir, dünyadan değil. Bu ikisini birbirine karıştıranlar, günün birinde gözlerinden o gözlük alındığında, çok şaşıracaklar.

Bazı gözlükçüler de -yani bazı şair ve filozoflar da- insanlara kara camlı gözlükler satar; bu kez de dün-



ya, bir gözyaşı vadisine, umutsuz karanlıklara gömülmüş bir gezegene dönüşür. Güneş gözümüzü rahatsız etmesin diye bize koyu camlı gözlük satan biri, işini yapan dürüst bir tüccardır elbette. Ama biri kalkıp güneşin doğmadığına inanmamız için gözümüze koyu camlı gözlük oturtmak isterse o, sahtekârdan başkası değildir.

Hayat ne tozpembe ne de kapkara; hayat çok renkli. İnsanların iyisi de var, kötüsü de. Ama iyi insanlar bazen kötü, kötü insanlar da bazen iyi olabilirler. Bizler, hem gülebilir hem ağlayabiliriz; bazen sanki bir daha hiç gülemeyecekmişiz gibi ağlarız. Bazen de sanki daha önce hiç ağlamamış gibi güleriz. Bazen şanslıyızdır, bazen değil; bazen şanssızlıklar içinde şans yüzümüze güler. Böyle olmadığını söyleyen ukalanın tekidir. Biri karşımıza geçip iki kere iki beş eder derse ona kimse inanmaz, hepsi bu. Bence böyle biri ilginç fikirlerini bir yana bırakmalıdır. Eski gerçekler ilginç değildir ama gerçektir. Asıl mesele de budur.

Bir daha hiç gülemeyecekmiş gibi ağladım. Ve hiç ağlamamış gibi güldüm. "Tamam geçti," diyordu annem, gerçekten geçiyordu. Hemen hemen geçiyordu.

Hecht Caddesi, dar, renksiz ve kalabalık bir caddeydi. Dükkânlar ucuz olduğu için Franz amcamla Paul amcam, genç kasaplar olarak iş hayatına burada atılmışlardı. Tek pencereli iki dükkânın arasında sadece dar

bir araba yolu bulunmasına ve iki dükkânın sahibinin de soyadı Augustin olmasına rağmen kavgasız dövüşsüz geçinip gidiyorlardı. İkisi de becerikli, çalışkan, neşeli tiplerdi, herkes tarafından seviliyorlardı. Gömlekleri ve önlükleri bembeyaz, sosisleri, et salataları, jöleli etleri mükemmeldi. Sabahın köründen geç saatlere kadar tezgâhın arkasında olan Lina yengemle Marie yengem, arada bir neşeyle el sallarlardı birbirlerine.

Marie yengemin dört çocuğundan biri olan Hans, doğuştan kördü. Hep keyifli olan, yemeyi ve gülmeyi seven Hans, annesi ölünce körler yurduna yerleştirilmiş, orada sepet örmeyi ve piyano akort etmeyi öğrenmiş, daha çok genç yaşta Paul amcam tarafından yoksul bir kızla evlendirilmişti. Oğluyla ilgilenecek birisi lazımdı çünkü. Babasının gözbebeği olmadığı için görmeyen Hans'la ilgilenecek vakti yoktu.

Bir zamanlar tavşan ticareti yapan üç kardeş -Döbeln'de yaşayan en büyükleri Robert de- güçlü kuvvetli adamlardı. Ne kendilerini düşünüyorlardı ne de başkalarını. Akıllarında sadece işleri vardı. Belki de gün yirmi dört saat değil, kırk sekiz saat olsaydı söylenenleri dinleyebilirlerdi. Belki o zaman karıları, çocukları, kız ve erkek kardeşleri ya da kendi sağlıkları gibi küçük meseleler için biraz zaman bulabilirlerdi.

Fakat ne yapalım ki bir gün sadece yirmi dört saatti. Bu nedenle de üç kardeş hiç kimseye aldırılmıyordu, babalarına bile. Babaları astım hastasıydı, para sıkıntısı çekiyor, günlerinin sayılı olduğunu da biliyordu. Ama gururu, oğullarından yardım istemeye engeldi. Belki de, "Baba oğluna üzüm bağına bağışlamış, oğlu babasına bir salkım üzüm vermemiş," atasözünü hatırlamıştı adamcağız.

Döbeln'de yaşayan ve çok yoksul olan kız kardeşleri, anneme, babalarının çok kötü durumda olduğunu yazmışlardı. Annem, Hecht Caddesi'nde oturan Franz dayıma koşup bir şeyler yapması için yalvardı. Dayım anneme söz vermişti, sözünü de tuttu. Postayla birkaç kuruş gönderdi babasına, bir de selam ve sağlık dileklerini. Aslında kartı kendisi yazmamıştı! Karısı halletmişti bu işi. Oğulun babasına bir satır yazıp selam göndermek için zamanı yoktu. Çok geçmeden yaşlı adam ölünce dayım cenazeye katılmak için Döbeln'e gitti, bu konuda altta kalmak istemiyordu.

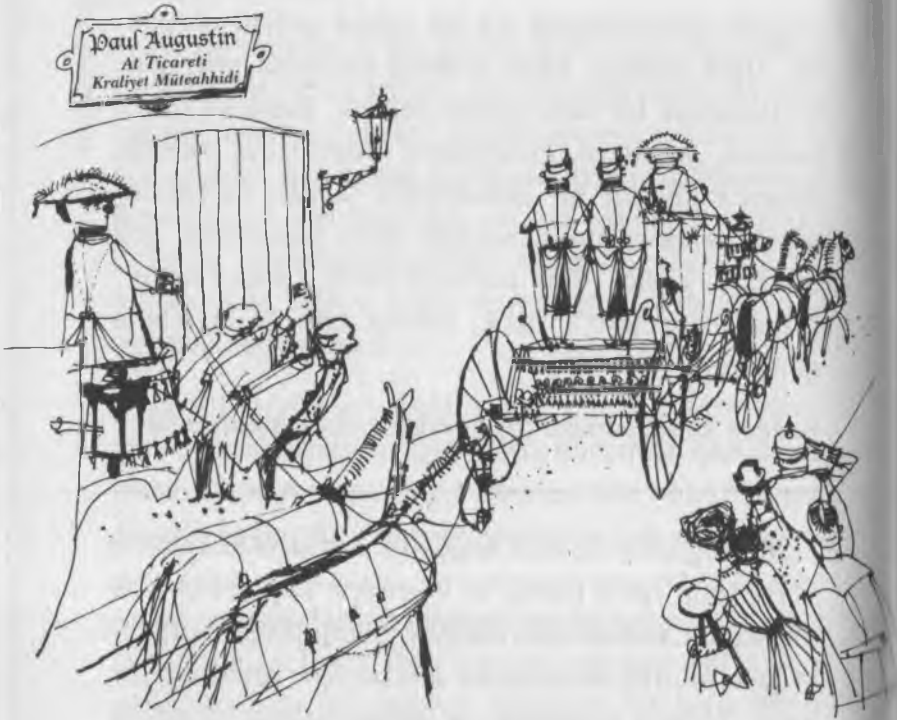
Ailedeki düğünlere, gümüş evlilik yıldönümlerine ama özellikle de cenaze törenlerine özel önem veriliyordu, mutlaka zaman yaratılır ve gidilirdi. Mezarlıklarda, tabut başlarında, redingot, silindir şapka ve gözyaşlarını silmek için mendiller eşliğinde bir araya gelirdi akrabalar. Gözler ve burun uçları kıpkırmızı olurdu. Hatta dökülen gözyaşları samimiydi!



Cenaze yemeklerinde de bir araya gelirdi akrabalar. Öğle yemeği, fazla abartılı olmayan ama yine de üzüntülü bir hava içinde yenirdi. Pasta ve kahve zamanı, yavaştan gülüşmeler duyulurdu. Konyak ikram edilirken bir zamanların tavşan tüccarları, siyah yeleklerinin cebindeki altın saatlerine göz atarlardı gizlice. Yine aceleleri vardı. "Hoşça kalın!" "Yine görüşelim!" "Yazık, sohbet tam da kıvamına gelmişti!"

Sadece kendi cenaze törenlerinde uzun kalabildiler.

Franz Augustin ile Paul Augustin, kasap dükkânlarını kârla satıp kesin olarak at ticaretine başladıklarında da Hecht Caddesi'nde oturmayı sürdürdüler. Buradaki evlerin arka avlularında ahırlar için yeterince yer vardı. Sadece sıcakkanlı ve safkan atların ticaretini yapan, sadece fayton ve binek atı yani iyilerin en iyisini alıp satan Paul dayım, birkaç yıl sonra kendisini "kraliyet müteahhidi" olarak adlandırmaya hak kazandı. Yeni unvanını ana kapının üzerindeki şirket tabelasına da yazdırmıştı; bu unvan, saray kuyumcusu gibi soylu bir anlam içeriyordu. Saray kuyumcusunun işi, en güzel pırlantalar ve incilerleydi. Paul dayım da en soylu atları sunuyordu saraya. Bu iş için on ahır yetiyordu ona. Bazen kralın kendisi gelirdi! Düşünsenize! O daracık, izbe Hecht Caddesi'ne gelirdi



kral! Yanında prensler, saray nazırı ve yakın koruması olurdu!

Ama ben, caddenin öbür tarafındaki avluda ve ahırlarda vakit geçirmeyi bin kez yeğliyor ve yüz kez daha sık yapıyordum bunu. Franz dayım, "Kraliyet müteahhidi" olamayacak kadar kabaydı. Eğer saraya girip çıkmak zorunda kalsaydı kim bilir Saksonya Kralı III. Friedrich August'la nasıl konuşur, kralın omzunu na-

sıl dürterdi! Bu durumda saray nazırıyla kralın emir subayı kesinlikle baygınlık geçirirlerdi. Fakat olağanüstü kaba Franz dayım, kız kardeşlerinin alay etmek için "Bay Baron" dedikleri olağanüstü kibar Paul dayımdan daha çok hoşuma giderdi benim. Franz dayımın işçileri ve atları arasında kendimi evimde gibi hissediyordum.

Dar avlunun uzun kenarına sıralanmış ahşap ahırlarda yaklaşık otuz at kalıyordu; Danimarka, Doğu Prusya, Oldenburg, Holstein ve geniş sağırlı, açık renk uzun yelesi, boylu poslu soğukkanlı Flaman atlarıydı bunlar. Çalışanlar ahırlara yüzlerce kilo saman, yulaf, kıyılmış hayvan yemi ve kovalarla yüzlerce litre temiz su taşıyorlardı. Atların ne kadar çok yiyip içtiğini görseniz şaşırırdınız. Kocaman nallarıyla toprağı dövüp duran atlar, sırtlarına konan sinekleri uzun kuyruklarıyla kamçılıyarak kovalıyor, ahırdan ahıra kişneyerek kalpten selamlar gönderiyorlardı birbirlerine. Yanlarına yaklaştığımda başlarını çevirir, anlaşılması olanaksız gözleriyle yabancı ve sabırlı bakarlardı yüzüme. Bazen kocaman başlarını öne arkaya, bazen de iki yana sallarlardı. Ama ben dillerini anlamıyordum. S'leri söylemeyen Danimarkalı cılız işçi başı Rasmus, ahırlara uğrayıp bütün atları tek tek kontrol ederdi. Her zaman işi başından aşkın olan Bruno dayım, şişman veterinerin yanında dolaşırdı topallayarak.

Atların hastalıkları da bizimkilere benzer: Grip, bağırsak koliği gibi hastalıkların atlarda da adları aynı. Ayrıca ruam, mauke, sakağı, spat gibi at hastalıkları da var; bunların hepsi çok tehlikeli hastalıklar. Biz insanlar, öksürükten, nezleden, boğaz ağrısından, kabakulaktan veya kolikten ölmeyiz. Fakat atlar, tarih öncesine ait bu otoburlar, bu hastalıklardan ölebilir. Yedikleri saman fazla ıslaksa karınları hemen balon gibi şişer, vücutları bıçak saplanmış gibi ağrılarla sarsılır, bağırsakları düğümlenebilir ve ölüm ahırın kapısını çalar. Terledikleri zaman soğuk su içerlerse öksürmeye başlarlar, bezler şişer, burun delikleri akar, ateş çıkar, bronşlar hırıldar, gözler cansızlaşır ve ölüm yine dayanmıştır ahırın kapısına. Bazen şişman veteriner zamanında gelir. Bazen geldiğinde çok geçtir artık. Sonra hayvanın kadavrasını bertaraf edecek görevli, arabayla gelip ölü hayvanı götürür; derisi, nalları ve kılları değerlendirilecektir.

Herhangi bir atın ölümü, para kaybına neden olduğu için üzüntü yaratır, bunu dışında pek bir şey hissedilmezdi. Bunda şaşılacak bir şey yok çünkü atlar ailenin atları değildi. Daha çok, Dresden'de birkaç gün ve tam pansiyon kalan dört ayaklı otel müşterilerine benziyorlardı. Sonra ya bir malikâneye ya bira fabrikasına ya da askeri kışlaya gitmek üzere yeniden başlıyorlardı yolculuğa. Bazen de hayvan leşlerinin yok edildiği yerde son buluyordu yolculukları. Otel-

ciler müşterilerinden biri öldü diye ağlamaz, kimseye göstermeden arka merdivenden taşırılar dışarıya.

Son derece rahatsız, tutucu tarzda döşenmiş konut, içinde artık başka bir ustanın gezindiği, pirzola hazırlayıp satırın geniş kısmıyla dövdüğü kasap dükânının üst katındaydı. Evde Erzgebirge bölgesinden gelen Frieda idare ediyordu işleri; çelimsiz, sessiz fakat enerjik bir hizmetçiydi. Yemek pişiriyor, bulaşık, çamaşır yıkıyor, evi temizliyor ve kuzenim Dora'ya annelik yapıyordu. Çünkü Lina yengemin kızına ayıracak zamanı yoktu.

Lina yengem, bu hususta herhangi bir eğitim almamış olmasına rağmen şirketin müdürü olmuştu ve sabahın köründen geç saatlere kadar büroda kalıyordu. Çünkü Franz dayım çekler, tedarikçi hesapları, vergiler, ücretler, ödeme sürelerinin uzatılması, hastalık sigortası aidatları, banka hesapları ve benzer küçük işlerle uğraşmazdı. Karısına, "Bunlarla sen ilgilen!" demişti ve o da ilgileniyordu. Eğer dayım, "Bu akşam saat altıda Kreuz Kilisesi'nden atla!" dese yengem atlardı; hatta yukarıda kulede dayıma, üzerinde, "Sevgili Franz! Sekiz dakika geç atladığım için özür dilerim fakat defterleri kontrol ettiğim için geciktim. Seni seven karın Lina," yazılı bir pusula bırakırdı. Neyse ki dayımın aklına, karısını kilise ku-



lesinden atlatmak gelmemişti yoksa şirket müdürsüz kalacaktı! Bu, aptallık olurdu ve dayım Franz, hiç de aptal değildi.

Şirketin bürosu, avlunun sonunda, ahırların arasında, arka taraftaki küçük bir binanın zemin katındaydı. Lina yengem burada çalışıyor, şirketi buradan yönetiyordu. Burada tedarikçilerle görüşüyor, işçilere haftalıklarını burada dağıtıyor, çekleri burada düzenliyor, muhasebeyi burada yapıyordu. Müfettiş, burada yengemin kayıtlarını kontrol ederdi. Arkada duvara gömülü çelik kasanın anahtarı yengemdeydi. Anahtar destesi ve cüzdanı önlüğünün önünde sallanırdı her zaman. Kalemimi ise saçlarına sokardı. Çok kararlıydı, kimse onu kandıramazdı. Dünyada yüreğini hoplatan tek kişi vardı: "Bey!" Kendisi yokken kocasına böyle derdi. Birliktelerse veya dayım telefondaysa, "Franz," derdi. "Evet Franz. / Tabii Franz. / Aynen Franz. / Elbette Franz." Kocasıyla konuşurken başka zamanlar capcanlı olan sesi küçük bir kız çocuğu gibi duyulurdu.

Dayım karısından bir şey istediği zaman, nerede olursa olsun sadece, "Kadın!" diye bağırır ve anında yanıt gelirdi yengemden, "Efendim Franz?" Yengem dayımın sesini duyduğunda, hayatı söz konusuymuş gibi koşardı. Sadece, "Bugün Rasmus'la Flensburg'a pazara gideceğim. Bana yirmi bin Mark ver! Yüzlük

banknotlar halinde!" demesi yeterdi. Yengem hemen önlüğünü çıkarır ve koşarak gider, bir saat geçmeden bankadan dönmüş olurdu; iki yüz adet yüz Markla. Daha sonra "villa"da oturmaya başladıklarında onun yerine bankaya ben gitmeye başladım. Fakat banka kuryeliği yaptığım döneme henüz gelmedik.

Franz dayım, pazarlardan ve mezatlardan döndüğünde, atlar Neustadt yük istasyonunda vagonlardan indirilir, kiralanmış işçiler tarafından Dammweg boyunca sürülür, Bischof Meydanı'ndan geçirilerek Hecht Caddesi'ne getirilirdi. Ve böylece dayımın günleri başlamış olurdu. Yük vagonlarında yaptıkları yolculuk nedeniyle iyice yıpranmış olan canlı metalar önce besiye çekilirdi.

Birkaç gün sonra avluya müşteriler dolmaya başlar, panayır yeri gibi olurdu ortalık. Atlardan anlayan, cüzdanı dolu bir sürü önemli insan gelirdi: Yanlarında çavuşlarıyla subaylar, malikâne sahipleri, büyük çiftçiler, bira fabrikalarının yöneticileri, nakliyeciler, çöp toplama bölümünden belediye görevlileri, Fund kardeşlere ait mandıradan bazı yetkililer. Çevreye göz atan biri, burada at değil, şişman erkekler satılıyor izlenimi edinirdi! Bruno dayım, elinde puro kutusu, topallayarak oradan oraya koşuşturur, gelenlere Havana purosunu ikram ederdi. Çevredeki binaların arka

pencerelerinde meraklı kadınlar ve çocuklar yerlerini alır, bir yandan gösterinin tadını çıkarır, bir yandan da başrol oyuncusu, atların efendisi Franz Augustin'i beklerlerdi. Ve sonunda Franz dayım, dudaklarının arasında purosunu, başında hafif eğik kahverengi şık melon şapkası olduğu halde, bambudan kalın değneğini elinde sallayarak ve sürekli gülümseyerek kapıdan girince daha önce onu hiç görmemiş olanlar bile hemen anlardı, "Evet, işte o! Şimdi beni kandıracak ama ben onun bana kestane doruyu hediye ettiğini sanacağım!" Bu adama karşı, bu büyük özgüvene karşı böylesine neşeli bir doğallığa karşı yapılacak hiçbir şey yoktu. Bir iki tokalaştıktan, bir iki kişinin omzuna hafifçe vurduktan sonra lakayt tavrı ve iri cüssesiyle kalabalığın arasında dolaşmaya başlar, ne zaman bir yerde dursa hemen etrafına kalabalık toplanırdı. Emirlerine herkes uyuyordu: İşçiler, atlar ve müşteriler!

Bütün yürüyüş şekillerinde kalabalığın önünden geçirilen atlar, alıcılar tarafından büyük bir dikkatle incelenirdi. Atların dizginlerini iyice kısa tutan işçiler, avluda, bir aşağı bir yukarı yürürlerdi atlarla birlikte. Özellikle inatçı atları Rasmus yürütürdü. Dizgini onun elindeyse en inatçı hayvan bile koyun gibi uysallaşırdı. Franz dayım bazen kırbacını şaklatır, ama çoğunlukla büyük beyaz mendilini sallardı; o an varyete sanatçısına dönüşürdü sanki. Rüzgârda



bayrakmışcasına takırdayan mendil en tembел atları bile harekete geçirirdi.

Yürütölen atlarla ilgilenen müşteriler, bu kez hayvanların ağızlarına ve ayak bileklerine bakarlardı. Dayım fiyatı söyler, fazla pazarlık yapmazdı. Alışveriş sıkı sıkı el sıkışarak bağlanırdı. Benim, tokalaşma seslerini dinlemekten acırdı avuç içlerim. Lina yengem saçlarının arasından kalemini çıkarıp alıcının ismini not ederdi. Aslında buna pek gerek de yoktu çünkü el sıkışma bir tür yemin yerine geçiyordu. Verdiği sözü tutmayan birinin tüccar olarak varlığı biterdi. Bunu kimse göze alamazdı.



Bazen dayım o kadar çok at getirirdi ki yarısını başka ahırlara örneğin kardeşi Paul'ün veya arkadaşı ticari danışman Gabler'in ahırına yerleştirmek zorunda kalırdı. Böyle zamanlarda atların müşterilere gösterilmesi günler sürer ve binanın ön cephesindeki meyhane epeyce hareketli olurdu. Puro dumanını makasla bile kesmek mümkün değildi. Gürültü ve kaba kahkahalar sokaklara kadar taşardı. Franz dayım sünger gibi içmesine rağmen hiç sarhoş olmazdı. Bruno dayımı, dördüncü şnapstan sonra, küfeyle taşımak gerekirdi evine. Lina yengem hiç içmez, sessizce ve kararlılıkla, satılan atların paralarını toplardı; yüzlük, beş yüzlük, binlik banknotlar halinde. Etraftakilerin tombul cüzdanları görünür biçimde zayıflardı. Yengem makbuzları yazıp kalemını yeniden saçlarına gömer, sonra para destelerini, bürodaki kasaya götürürdü.

İnsanlar, "Franz Augustin," derlerdi, "deli gibi para kazanıyor!" Deli gibi mi? Dayımı tanımıyorlardı. Aslında söylemek istedikleri tam da bu değildi. Gizliden gizliye onunla gurur bile duyuyorlardı. Biri çıkıp Hecht Caddesi'nde de milyoner olunabileceğini göstermişti dünyaya! Onun başarı hanesine yazıyorlardı bunu. Dayımın başarısı onların masalıydı. Masal yazmayı sürdürüyorlardı. "Bu kadar zengin olan biri," diyorlardı, "zenginliğini göstermek zorunda! Şatoda oturması lazım. Hecht Caddesi'nden gitmeli, Hecht Caddesi'ne bunu borçlu."

"Ne saçma!" diye homurdanırdı dayım. "Dükkânın üstündeki evimiz bana yetiyor. Zaten evde olduğum zamanlar sayılı." Ama Hecht Mahallesi ondan daha güçlüydü, sonunda dayıma boyun eğdirdi.



Franz Augustin, Anton Caddesi'nde 1 nolu evi satın aldı. "Ev" demek pek doğru değil aslında. İki katlı geniş bir villaydı söz konusu olan. Kocaman ağaçların gölgelediği, neredeyse bir park kadar büyük bahçesinin dar kenarı, okula giderken her gün geçtiğim,

tiyatro binasıyla, "durgun su" ve "azgın dalgalar" isimli iki fiskiyenin yer aldığı, kalabalığa rağmen törenselliğini kaybetmemiş Albert Meydanı'na bitişikti.

Büyük villayla küçük bir parkı andıran bahçesine, yaşlı ve yüksek ağaçların dışında bir limonluk, iki küçük köşk, bir ahır, araba garajı ve arabacı dairesi olan ek bir bina dahildi. Arabacı dairesine yerleşen Frieda, evi tek başına çekip çeviriyordu. Artık emrinde bir hizmetçiyle bir bahçıvan da vardı. Frieda, sanki iki katlı villalarda doğup büyümüş gibi ilk günden



itibaren yeni görevlerinin üstesinden başarıyla gelmesini bilmişti. Oysa Lina yengem zorlanıyordu. Hanımefendi olmak istemiyordu, olmadı da. Frieda gibi yengem de Erzgebirgeliydi; babaları aynı taş kömürü ocağında kazmacı olarak çalışmışlardı.

ALBERT MEYDANI'NDAKİ VİLLA

Königsbrücker Caddesi'ndeki evimiz, Franz dayımların Anton Caddesi'ndeki villasına çok yakındı. Villada kendini yabancı hisseden yengem, onu ziyaret ettiğimiz zamanlar çok seviniyordu. Havanın güzel olduğu günler, villaya öğleden sonra giderdim. Dayım, herhangi bir hızlı trenle seyahat ediyor olurdu. Hecht Caddesi'ndeki büroda masasına kurulan yengem, fatura ve makbuz yazardı durmaksızın. Kuzenim Dora okul arkadaşlarından birine giderdi. Böylece ev de bahçe de bana kalırdı.

En çok bahçe duvarına oturup Albert Meydanı'ndaki yaşamı ve hareketi izlemek hoşuma gidiyordu. Altstadt'a, Weissen Hirsch'e, Neustadt istasyonuna, Klotsche ve Hellerau'a giden tramvaylar, sanki ben oradayım diye, hemen önümde duruyor, yüzlerce insan, bir şeyler göreyim diye inip biniyorlardı. Kamyonlar,

faytonlar, arabalar, yayalar, ellerinden geleni yapıyorlardı benim için. Meydandaki iki fıskiye, su sanatları gösterisi sunuyordu adeta. İtfaiye boru öttürüp çan çalarak ve son hızla geçiyordu önümden. Talimden dönen askerler marş söyleyerek uygun adım dönüyorlardı kışlarına. Meydana, saraya ait lüks bir fayton giriyordu. Beyaz üniformasıyla dondurmacı, köşede, beş ve on kuruşluk kâğıthelvası satıyordu. Bira arabası yüz litrelik bir fıçıyı düşürmüştü, dört bir yandan meraklılar geliyordu koşarak. Albert Meydanı sahneydi. Ben, yaseminler ve ağaçlar arasındaki locamda oturuyor ve seyretmeye doyamıyordum.

Bazen arkamdan omzuma dokunan Frieda, "Sana kahve getirdim!" derdi. Demir çardağın gölgesi ve serinliği altına oturur, prensler gibi tıknırdım. Daha sonra frenküzümlerini, vişneleri inceler, mevsim sonbaharsa uzun çamaşır sopasıyla ceviz ağacından ceviz düşürürdüm yere. Bazen koşarak karşıdaki zerzevatçıya gider Frieda'nın istediği şeyleri alıp gelirdim: Dereotu, kesme şeker, soğan, soğancık, çavdar ekmeği... Dükkânın hemen yanındaki bahçenin içinde, yarı gizlenmiş gibi duran küçük bir ev vardı. Bahçe kapısındaki tabelada, "Gustav Nieritz bu evde yaşamış ve ölmüştür," yazılıydı. Öğretmen ve müfettiş olan Gustav Nieritz, ayrıca birçok çocuk kitabının yazarıydı. Ben, bu kitapların hepsini okumuştum. Anton Caddesi'ndeki bu küçük evde 1876 yılında öl-

müştü Nieritz. Zamanında Dresdenli çağdaşı ressam Ludwig Richter'den daha az ünlü değildi. Ludwig Richter bugün de sevilip sayılıyor, oysa Gustav Nieritz'i kimse tanımıyor artık. Kimin kalıcı olacağına zaman karar veriyor. Çoğu kez doğru oluyor zamanın kararı.

Akşamları da yürüyerek "villa"ya giderdik, özellikle Franz dayım evde olmadığı zamanlar. Dayım evde yokken Lina yengem, kızı Dora yanında olmasına rağmen kendini yalnız hisseder, akşam yemeğinde ona eşlik ettiğimiz zamanlar mutlu olurdu. Kendi kafasından değişik sandviçler yapmakta usta olan Frieda, ciğer salamlı veya jambonlu sandviçlerden bir tane bile kalsa incinirdi. Kimse onu incitmek istemediği için elimizden geldiğince yiyorduk.

Keyifli akşamlardı. Duvarda, kanepenin hemen üstünde, resim galerisinde bulunan bir tablounun kopyası asılıydı; atın yanında, elinde fenerle yaşlı bir arabacı resmedilmişti bu tabloda. Dresden'in Trachau semtinde yaşamış olan empresyonist ressam Hofmann'ın, para kazanmak için Zwinger'de kopyaladığı bu tabloyu Lina yengem, villaya taşındıkları zaman hediye etmişti dayıma. "Tablo mu?" demişti dayım burnunu kıvrarak. "Neyse bence hava hoş, üstünde bir at resmi olduğuna göre!"

Eğer dayım seyahatte değilse villada geçirdiğimiz akşamlar huzursuzdu. Evde olduğu için değil; Tanrı korusun! Seyahatte değilse meyhanelerde ve şarap evlerinde oturur, diğer erkeklerle çakırkeyf olana kadar içer, garsonlarla flört eder ve at satardı. Fakat her an eve gelme olasılığı vardı! Dünyada imkânsız olan hiçbir şey yoktur, o nedenle mutfakta otururduk.

Mutfak güzel ve genişti. Neden olmasın? Kendi evimizde de otururduk mutfakta. Frieda'nın sandviçleri mutfakta da oturma odasında olduğu kadar lezzetliydi. Yine de yanlış bir şeyler vardı. Lina yengemin bize de bulaştırdığı korkunun tedirginliğiyle mutfak masasının başında otururduk. Büyük ev bomboştu, yengem kendi evinde misafir gibi dururdu. Mutfakta oturur ve kulaklarımızı tavşanlar gibi dikerdik. Gelecek miydi, gelmeyecek miydi? Belli değildi. Genellikle gelmezdi. Ama bazen de geleceği tutardı.

Önce bahçe kapısının sertçe çarpıldığını duyardık, Frieda, "Bey geliyor!" derdi. Sonra kapı açılır, metal çerçeveli renkli camların zangırdadığını duyardık. Yengem korku ve sevinçten kendinden geçmiş halde, "Bey geliyor!" diye bağırdı. O sırada koridorda bir aslan, "Kadın!" diye böğürdü. Aynı anda, "Efendim Franz!" yanıtını veren yengem, ok gibi fırlardı mutfaktan. Frieda ve Dora'yla birlikte, atların efendisinin sabırsızlanarak uzattığı şapka ve bastonu almak için merdiven

boşluğuna koştururlardı. Dayımın uzattıklarını büyük bir gayretle alır, üçü birden paltosunu çıkarmasına yardım eder, bastonu, şapkayı ve paltoyu dolaba asıp salonun kapısını açmak ve ışığı yakmak için onun önünden hızlı adımlarla yürürlerdi koridorda.

Franz dayım oflayarak kanepeye oturup bir bacağına uzatırdı. Önünde diz çöken yengem, ayakkabılarından birini çıkarırdı. Yengemin yanına diz çöken Frieda, kanepenin altından dayımın terliklerini alırdı. Yengem diğer ayakkabıyı çıkarırken Frieda, dayımın ayaklarına terliklerini sokardı. Bu arada babasının, "Puro!" diye homurdandığı duyan Dora, çalışma odasına koşar puro ve kibrit kutusunu alıp hızla döner, kutunun kapağını açıp babasına sunar, dayım purosunu aldıktan sonra kutuyu masaya koyar ve kibriti hazır ederdi. Franz dayım puronun ucunu ısırarak kopartıp haliya tükürdükten sonra, yanan kibriti uzatırdı babasına.

Üçü, Franz dayımın çevresinde el pençe divan, dizlerinin üzerinde durur, ağzına bakar, emirlerini beklerlerdi; Cengiz Han'ın etrafındaki köleler gibi. Önce hiçbir şey söylemez, üçü dizlerinin üzerinde beklerken purosunu tütürür, beyazlamaya başlamış bıyıklarını sıvazlardı. Bu haliyle karnı doymuş haydutlara benziyordu. Sonra, "Ne var ne yok?" diye sorardı. Lina yenge rapor verir, dayım homurdanırdı. "Bir şey yemek ister misi-



niz?" diye sorardı Frieda. "Yedim," diye homurdanırdı dayım. "Traube'de dostum Gaeblerle birlikte yedik." "Bir kadeh şarap?" diye sorardı kızı. "Olabilir," derdi dayım lütufta bulunuyormuş gibi, "ama acele et! Biraz sonra çıkacağım." Bu kez büfeye ve şarap mahzenine doğru koşuşturma başladı.

Bir süredir mutfakta sessizce oturuyorduk. Annem, yüzünde alaycı bir ifadeyle gülümsüyordu, babam ise kızgındı. Ben zaman zaman bir sandviç indiriyordum mideme. Salonda neler olduğunu ezberle biliyorduk. Sadece komedinin bu akşam üç olasılıktan hangisiyle sonuçlanacağı belli değildi.

Ya Franz dayım evden çıkacak ve üç köle, açılmış şarap şişesiyle mutfağa dönecekti; bu durumda biz, vilлада biraz daha zaman geçerebilecektik. Ya da dayım evde kalacaktı; bu durumda Frieda mutfağa yalnız gelecek, biraz utanarak bizi arka kapıdan çıkaracaktı. Böyle zamanlarda çakıl döşeli yolda hırsızmışız gibi ses çıkarmadan yürür ve bahçe kapısı gıcırdayınca yerimizde sıçrardık. En dramatik olanı komedinin üçüncü finali idi. Bu da sık sık yaşanırdı.

Bazen dayım yengemi yan gözle süzer ve kuşkulu ama kayıtsız bir tavırla, "Evde birileri mi var?" diye sorardı. Lina yengemin burnu bembeyaz kesilir ve sivrilirdi. Dayımın sorusunun ardından gelen sessizlik de yanıtı ve dayım sorardı:

"Kim? Hadi, konuş bakalım!"

"Ah," derdi yengem, kireç gibi yüzüyle gülümseyerek, "Kästnerler buradalar."

"Peki, neredeler?" diye sorardı dayım eğilerek ve tehdit edercesine. "Sana neredeler diye sordum!"

"Mutfakta Franz."

İşte o anda fırtına kopardı, öfkeden deliye dönen dayım:

"Mutfakta mı?" diye böğürürdü. "Aklınızı mı kaçırdınız siz?"

Ayağa kalkar, puroyu masaya fırlatır, öfkeden oflayıp puflar, büyük ve ağır adımlarla koridorda yürürdü. Ne yazık ki ayaklarında terlik olurdu hep. Bu sahne çizmeyle çok daha etkili olacaktı.

Sonra mutfak kapısını hızla iter, bizleri tepeden tırnağa süzer, ellerini kaldırıp iki yana açar, derin bir nefes alır ve öfke içinde bağırırdı:

"Size böyle davranılmasına neden izin veriyorsunuz?"

Annem soğuk ve yavaş sesle, "Seni rahatsız etmek istemedik, Franz," derdi. Dayım tek bir el işaretiyle annemin söyledikleri siler atardı.

"Kim bu evde," diye bağırmaya başlardı, "akrabalarımın beni rahatsız ettiğini söylüyor? İnanılır gibi değil!"

Sonra ihtiyatlarını savaşa sokan bir komutan gibi kollarını uzatır, "Hemen salona geliyorsunuz," diye emrederdi. "Hadi, çabuk olun! Yoksa yazılı davetiye mi göndermem gerekiyor? İda! Emil! Erich! Hadi! Acele edin biraz!"

Ağır adımlarla önden yürürdü. Biz, çekinerek izlerdik onu. Yakılmaya götürülen zavallı günahkârlar gibiydik. "Kadın!" diye kükrerdi, "Frieda, Dora!" diye devam ederdi kükremesine. "İki şişe şarap açın! Puro getirin! Yiyecek bir şeyler çıkarın!"

Üç köle anında gözden kaybolurdu. "Biz mutfakta yedik," derdi annem.

"Öyleyse bir kez daha yersiniz!" diye bağıırdı öfkeyle. "Hadi oturun artık! Hadi, Emil bir puro al!"

"Teşekkür ederim," derdi babam, "kendi purom var!"

İkisinin oynadığı eski bir oyundu bu. "Al!" diye emrederdi dayım. "Bu kadar iyisini bir daha bulamazsın!"

"İzninle o zaman," diye uzanırdı babam kutuya, biraz çekinerek. Herkes lambanın altındaki masaya oturduktan, yiyecek ve içecek ikram edildikten sonra dayım ellerini ovuşturarak, "Evet, şimdi keyfimize bakalım!" diye bağıırdı. "Hadi alsana oğlum. Hiçbir şey yemiyorsun!" diye önüme sürerdi yiyecekleri. Neyse ki o zamanlar bugünkünden daha fazla yiyordum.

Masanın huzuru bozulmasını diye sandviçleri birbiri ardına mideme indiriyordum. Dora'yla göz göze gelince keyifle göz kırparı. Frieda boşalan şarap kadehlerini doldururdu. Dayım yine çocukluklarını geçirdikleri Kleinpelsen'den, tavşan ticaretinden söz eder, her zaman olduğu gibi annemin gammazcının teki olduğuna getirirdi lafı. Annem ne kadar sinirlenirse dayım o kadar keyiflenir, kadıncağızı patlama noktasına getirdikten sonra konuya ilgisini yitirir ve yengemle konuşmaya başlardı. Sonra aniden ayağa kalkıp yüksek sesle esner ve yatmaya gideceğini söylerdi. "Rahatsız olmayın," diye homurdanıp giderdi. Bazen tavrı çok daha net olur, büyük bir rahatlıkla, "Evet. Artık gidebilirsiniz," derdi bize. Evet, Franz dayım, kendine özgü biriydi. Ve çelik gibi sinirleri vardı.

Gündüzleri villada ve bahçede vakit geçirdiğim için zaman zaman bana da ayak işleri gördürürlerdi. Verilen her türlü görevi aynı dakiklik ve güvenilirlikle yerine getiriyordum. Yaklaşık on yaşındayken Lina yengemin sol kolu olmuştu, aslında sol ayağı da diyebiliriz. Yengem yıllarca kasapta, daha sonra da ahırlarda ve avluda sürekli ayakta kaldığı için bacakları ağırlaşmış ve yorulmuştu. O nedenle yürümek yerine oturmaya yeğliyordu. Ben de o yaşta bir çocuğa verilmemesi gereken görevleri yerine getiriyor,



sözleşmeleri onaylatıyor, protesto çekilecek senetleri notere götürüyordum. Büyük at satışlarından sonra elde edilen parayı bankaya götüren de bendim.

Dresdner Bank'a gittiğimde, sıra bana geldiğinde, yengemle birlikte sayarak yerleştirdiğimiz para destelerini çantadan çıkarmaya başlayınca diğer müşterilerin şaşkınlıkla bakan gözlerini hiçbir zaman unutmaya-
cağım. Artık sayma sırası veznedardaydı. Banknotları deste haline getirip bantladıktan sonra bir yere not ediyor, ben de kendi hesabımla karşılaştırıyordum. Beş bin Mark, on bin Mark, on beş bin Mark, yirmi bin Mark, yirmi beş bin Mark, otuz bin Mark, evet

hatta bazen kırk bin Mark ve daha fazlası! Arkamda ve yanımda işlemlerinin yapılmasını bekleyen müşteriler şaşkınlıktan sabırsızlanmayı unutuyorlardı.

Bazen veznedarın hesabıyla benimki uyuşmazdı, bu durumda veznedar hatanın kimde olduğunu bilirdi; kendisinde tabii ki. Benim hesabım hep doğru çıkar-
dı. O nedenle veznedar yeniden saymaya başlardı pa-
raları. Sonunda gururla çıkardım bankadan; elimde
makbuz ve boşalmış para çantası olurdu.

Yengem bana övgüler yağdırır, makbuzu çekmeceye
kilitler, ödül niyetine beş, bazen de on Mark verirdi.
Durup dururken cüzdanına davrandığı da olurdu.
Lina yengem iyi kalpli, sevecen bir kadındı; sadece
bana para verdiği için değil.

Günlerden bir gün, defalarca saymasına rağmen iki
yüz Mark eksik çıktığını fark etmişti. Hesap doğruydu.
Eksik olan paraydı. Para hiçbir yerde yoktu. Hiçbir
yerde mi? Bu olamazdı. Neredeydi para? Ve sonra ka-
çınılmaz ikinci soru köşeyi döndü: İki yüz Markı kim
çaldı? Hırsız kim? Kim şüpheli? Franz dayımla Lina
yengem bu meseleyi yalnız görüşmüşler ve önce evde
yaşayanlardan kimlerin parayı almış olamayacaklarını
saptamışlardı. Bu iyi bir yöntemdi. İnsanın şansı var-
sa bu yöntemle hırsız dımdızlak çıkardı ortada.

Dayımla yengem biraz düşündükten sonra, kuşklar iki kişi üzerinde toplanmıştı: Hizmetçi kız Meta ve ben. İlk önce Meta'nın ifadesi alınmış, kız, kutsal saydığı her şey üzerine yemin ederek parayı kendisinin almadığını söyleyince ona inanmak zorunda kalmışlardı. Yengemin beni sorgulamak dışında bir çaresi kalmamıştı. Görüşme çok kısa sürdü, kadıncağz sözünü bitirmeden çekip gittim. Anneme olanları anlatınca, "Yazık. Aslında çok iyi insanlardı," dedi. Bizim için mesele böylece kapanmış oluyordu.

Birkaç gün sonra Lina yengem parayı bir çekmecede bulmuş. Belli ki buraya parayı kendi koymuş, sonra kafası daha önemli işlerle meşgul olduğu için unutmuştu. Önce elçi olarak Dora çaldı kapımızı. Olanları anlatıp ailesinin yürekten selamlarını getirdi.

"Senin suçun yok," dedi annem Dora'ya, "ama hemen gitsen daha iyi olur." Bir gün sonra da Frieda geldi; annem uygun bir dille kapıyı gösterdiği için fazla kalmadan çıktı evden. Ertesi gün, varis ağırları nedeniyle merdivenleri ahlayıp puflayarak çıkan Lina yengem dayandı kapıya. "Boş ver Lina," dedi annem, "bilirsin seni severim. Fakat oğlumun hırsız olabileceğini düşünen biri, benim için bitmiştir."

Böyle dedi ve kadının yüzüne kapadı kapıyı.

Ertesi gün evimizin önünde duran faytondan Franz dayım indi! Ev numarasının doğru olup olmadığını kontrol ettikten sonra sokak kapısından girdiğini gördük. Çok geçmeden daire kapımızın önündeydi, hayatında ilk kez çalışıyordu kapımızı. Kapıyı açan annem, "Hayret!" dedi önce. "Ne istiyorsun?"

"Nerede oturduğunuzu görmek!" diye homurdandı dayım. "Beni içeri almayacak mısın?"

"Hayır!" yanıtını verdi annem. Ama dayım annemi kenara itip içeri girmişti bile. Önüne geçip yolunu kesmek isteyen anneme, "Saçmalama İda!" diye bağırды, mahcup olduğu anlaşılıyordu. Annemi buharlı silindir gibi itiyordu önünde.

İki kardeşin Paul Schurig'in odasında yaptıkları görüşme oldukça gürültülü geçmişti. Mutfakta oturmuş bağır்தılarını dinliyordum. Tutkulu bir kavga düetiydi; annemin öfkeli sesi giderek üstünlük kazanmıştı. Giderken kocaman mendiliyle alındaki terleri silen dayım, görünür biçimde hafiflemişti. Daire kapısının önünde bir kez daha durup, "Eviniz güzelmiş!" dedi ve gitti.

"Özür diledi," açıklamasını yaptı annem. "Olup biteni unutmamızı ve yakında onları ziyaret etmemizi istedi."

Bu arada mutfak penceresinden eğilip ağabeyine bakmıştı. Dayımın arabaya bindiğini, freni gevşettiğini, dizginleri kaldırıp ağzını şaklattıktan sonra hareket ettiğini duyduk.

“Ne diyorsun?” Bana sormuştu soruyu, “Olanları unutamam mı?”

“Bence olabilir,” diye yanıtladım.

“Tamam öyleyse,” dedi annem.

“Sanırım en iyisi bu. Ne de olsa o benim ağbim.”

Böylece her şey eski düzenine girdi. Yine bahçe duvarına oturup Albert Meydanı'nı izliyor, yine bahçedeki çardakta kahve içiyor, yine çantalar dolusu para taşıyordum bankaya. Para ve çekleri taşıdığım çanta, zaman zaman iyice şişkinleşirdi. Bugünlerden birinde elimdeki çantayı gören yaşlı bahçıvan söylenmeye başladı:

“Eline ne geçiyor bilmek isterim! Bir şnitzelden fazlasını yiyemez, başına bir şapkadan fazlasını takamaz ve mezarda para harcaması olanaksız; nasılsa kurtlar onu bedava kemirecekler.”

“Dayımdaki hırs,” diye yanıt verdim yaşlı adama. Bahçıvan yüzünü buruşturup devam etti konuşma-

sına, "Hırsmış! Bu sözcüğü duyunca tepem atıyor! Adam kendi villasında sadece birkaç saat uyuyabiliyor. Evin bir bahçesi olduğunun bile farkında değil. Hayatı boyunca bir gün bile tatil yapmadı. Mezara girip üzerine toprak örtülmediği sürece rahat etmeyecek."

"Ölümden çok fazla söz ediyorsunuz," diye bir saptama yaptım. Dudaklarının arasındaki izmariti toprağa atıp kazmayla iyice kıydı.

"Bunda şaşılacak bir şey yok, benim baba mesleğim mezarlık bahçıvanlığı."

Yaşlı adam haklıydı. Franz dayımla Lina yengem saçma bir hayat sürdürüyor, koşturmaktan neredeyse soluk alamıyorlardı. Bahçelerindeki çiçekleri bile seyretmeye zamanları yoktu. Giderek zenginleşmişlerdi. İyi de ne için? Bir keresinde doktor yengemi Bad Elster'e, kür tatiline göndermişti. Yengem on gün sonra geri döndü; bir türlü rahat edememiş, rüyasında hastalanan atlar, protesto edilen senetler görmüş sık sık. Dora tatilde bizimle yolculuk yapar, bizimle gezerdi. Tatili gereksiz bulan dayım, "Biz çocukken Baltık Denizi'ne mi gittik?" diye sorardı öfkeyle. "Bu yeni moda saçmalık da ne?" Dora on beş yaşına geldiğinde Lozan, Cenevre ya da Grenoble'a değil, dindar bir topluluğun kurduğu disipliniyle ünlü Herrnhut'taki bir yatılı okula gönderilmişti. Zavallı

Dora okulu bitirip eve döndüğünde solgun, bezgin ve ürkekti.

Yirmi yaşına gelince dayımın onay verdiği bir tüccarla evlenen Dora, ilk çocuğunu doğururken öldü. Franz adını verdikleri oğlan, anneanesi ve dedesinin yanında büyüdü. Bu arada enflasyon dayımların servetini silip süpürmüştü. Ama dayım pes etmedi. Bir süre sonra ailenin refah seviyesi yine yükseldi. Ama çok geçmeden dayımın sonu geldi, koca adam bir ağaç gibi devrilip öldü. Yeterince para bıraktığı için villada oturmaya devam eden yengem, torunu Franz'ı Frieda'nın yardımıyla el bebek gül bebek yetiştirmişti. Sarı saçlı ve mavi gözlü torunu, hayatının sonuna kadar Dora'yı hatırlattı yengeme!



Yengemin hayatının sonuna kadar değil, torununun hayatının sonuna kadar. Yengemin torunu Franz, tıp öğrencisi ve hekim subay adayı olarak, 1945 yılında, çöküşten kısa süre önce, Alman ordularının Macaristan'dan çekilmesi esnasında, arkasında genç bir kadın ve yengeme bir daha açılmamak üzere kapanmış iki çift mavi gözü hatırlatacak sarı saçlı mavi gözlü küçük bir erkek çocuk bırakarak öldü. Bundan sonra Lina yengem de fazla yaşamadı ve hayata veda etti.

Acaba 1910 yılında Franz dayım, Hollanda'ya gitmek için bindiği hızlı trende yolculardan birinin yanına yaklaşp, "Rahatsız ettiğim için özür dilerim, Bay Augustin! Ben başmelek Mikail'im, size her şeyi yanlış yaptığınızı iletmekle görevlendirildim!" deseydi acaba işe yarar mıydı? "Beni rahat bırakın!" diye homurdanırdı dayım. Karşısındaki ısrarını sürdürüp kendisine verilen görevin önemli olduğunu, kendinin gerçekten başmelek Mikail olduğunu söyleseydi dayım, olasılıkla şapkasını gözlerinin üzerine indirip şöyle derdi:

"Başka bir şey de olabilirdi. Bence bir sakıncası yok!"

İKİ FARKLI BAY LEHMANN

Dördüncü sınıftan sonra arkadaşlarımla yaklaşık yarısı Tieck Caddesi'nden ayrılmış ve Paskalya'dan sonra, yüksek öğrenime hazırlayan çeşitli liselerin ilk sınıflarında yerlerini almışlardı, başlarında rengârenk şapkalarıyla hepsi çok gururluydu. Bunlar okulun en iyi öğrencileri değillerdi ama içlerinden en aptal olanlar böyle olduğunu sanıyorlardı. Öğrencilerin yaklaşık yarısını oluşturan bizler, Tieck Caddesi'ndeki okulda kalmıştık ama zekâ bakımından kesinlikle geride değildik. Aslında hepimiz, yüksek okula gidip gitmeyeceğimiz sorusunun, bizim tarafımızdan değil, babalarımızın cüzdanları tarafından yanıtlandırılmış çok iyi biliyorduk. Yanlış yerden verilmiş bir yanıtı. Bu durumun çocuk kalbimde acı ve kırgınlık kalıntısı bıraktığını söylemeliyim. Hayat, hiç adil değildi; bunu daha o yaşlarda öğrenmiştik.



Diğer sınıfta da renkli şapkalar dünyasına geçen çocuklar olduğu için iki sınıf birleştirilip bir sınıf haline getirilmişti. Sınıf öğretmenimiz öğrenciler arasında korkunç bir üne sahip olan Bay Lehmann'dı. Bize söylendiğine göre, onun bir yılda öğrettiklerini başka okullarda çocuklar iki yılda öğreniyorlardı. Bu duyumun hiç de abartılı olmadığını kısa süre içinde anladık. Ayrıca her hafta bir sopa kırdığını da duymuştuk. Bu konuda da abartı olmadığı ortaya çıktı. Onu tanımadan önce adını duyunca titriyorduk, onu tanıdıktan sonra titrememiz daha da arttı. Bize, başımızdan ve popomuzdan dumanlar çıkana kadar, hükmediyordu!

Öğrenmen Lehmann şaka yapmaz, şakadan da anlamazdı. Ödev vererek eziyet ederdi, öyle çok ödev verirdi ki kendimizden geçerdik. İşlediği konularla, yaptırdığı diktelerle ve bin bir çeşit sınavla eziyet ederdi; öyle ki en çalışkan, en iyi öğrencilerin bile sınırları bozulurdu. Sınıfa girip karakış soğukluğuyla, "Defterlerinizi çıkarın!" dediğinde hepimiz en yakın fare deliğine kaçmak isterdik; ama hiç fare deliği yoktu, hele otuz çocuğun kaçabileceği gibi bir delik! Ve her hafta bir sopa kırdığı da yarı yarıya doğruydu; haftada iki sopa kırıyordu.

Öğretmenimiz Bay Lehmann günlük öfke patlamalarına abone olmuştu. Tembel, yaramaz, aptal, sessiz,

korkak, inatçı, fısıltıyla konuşan, ağlayan, çaresiz öğrenciler karşısında öfkesine egemen olamazdı. Hangimiz bu saydıklarımın biri olmadık ki? Seçim öğretmen Lehmann'ındı.

Yüzümüze patlattığı tokatlardan yanaklarımız şişerdi. Eline sopayı alır, ellerimizi uzatmamızı söyler, avuçlarımız mayalı hamur gibi kabarıp acıdan hissizleşene kadar beş kez, on kez vururdu. Bununla yetinmez -insanın çocukken de iki eli olduğundan- diğer elimizi uzattırırdı. Korkudan avuçlarını kapatanların yumruklarına ve parmaklarına vururdu. Yarım düzine çocuğun ilk sıraya yanyana yatmalarını emreder, altı küçük çocuğun oluşturduğu korkunç koro havayı sarsana -bu arada bizler kulaklarımızı tıkardık- kadar, bütün kıçlara eşit miktarda inerdi sopa. Tahtaya kalkanlar sorduğu soruya yanıt veremediklerinde baldırları ve dizin iç tarafını hedefler, dönenlere daha kötü girişirdi. Bazen sopası uzunlamasına ikiye ayrılır, bazen ortadan kırılırdı. Bu parçalar, kafalarımızın üzerinden ıslık çalarak uçardı havada. Böyle zamanlarda teneffüse kadar tokatla idare ederdi, Lehmann'ın elleri ikiye ayrılmazdı hiç! Sonraki derse elinde yeni sopasıyla gelirdi.

O zamanlar hademedem, tütüncüden puro seçmiş gibi keyifle sopa seçen öğretmenler vardı. Bazıları infazdan önce sopalarını ıslatırlardı daha çok acıtsın

diye. Dayak atmaktan ince bir zevk duyan alçaklardan bunlar. Öğretmen Lehmann bu alçaklardan değildi. Onlardan daha az bayağıydı ama daha tehlikeliydi. Acı vermekten zevk aldığı için değil, çaresizlikten dövüyordu bizi. Onun anladığını bizim nasıl anlamadığımızı anlamıyordu. Onu anlamamamızı anlayamıyordu. Bu nedenle kendini kaybediyor, bu nedenle kendinden geçiyor, sinirlerine hâkim olamıyor, kudurmuş gibi saldırıyordu sağa sola. Bazen tımarhaneye benziyordu sınıf.

Anne babalar sık sık müdüre koşup tehditler ve göz yaşları eşliğinde şikâyetçi olurlardı Lehmann'dan. Çocukların bedensel ve ruhsal zarar gördüklerinin belirtildiği doktor raporları getirir, tazminat davası açacaklarını söylerlerdi. Müdür ellerini ovuştururdu; anlatılanların hepsini biliyordu, bizlerden ailelerimizden çok önce biliyordu her şeyi. Meslektaşıyla konuşacağı sözünü verir ve her defasında görüşme şu sözlerle son bulurdu, "Bu korkunç bir şey çünkü Bay Lehmann benim en iyi öğretmenim." Söylediği doğru değildi elbette.

Bay Lehmann, becerikli, çalışkan, akıllı biriydi, bizlerden becerikli, çalışkan akıllı öğrenciler yapmak istiyordu. Amacı mükemmeldi. Bu amaca ulaşmak için izlediği yol iğrençti. Becerikli, çalışkan ve akıllı bu adam, iyi bir öğretmen değildi, aslında öğretmen

değildi. Çünkü onda eğitimcilerin en önemli erdemi olan sabır yoktu. Kayıtsızlığa varan ve verimsizliğe yol açan sabırdan söz etmiyorum. Sözünü ettiğim şey, anlayış, mizah, sebatan oluşan gerçek sabır. Lehmann öğretmen değil, elinde tabanca ve kırbaç olan bir hayvan terbiyecisiydi. Sınıfı yırtıcı hayvan kafesine dönüştürmüştü.

Kafeste, otuz çocuğun yani otuz tembel, düzenbaz, inatçı ve yırtıcı hayvanın karşısında olmadığı zamanlar çok farklı bir insandı. O zaman gerçek Lehmann çıkıyordu ortaya. Ben bu gerçek Lehmann'ı tanıdım; günlerden bir gün ve tam bir gün boyunca. Lehmann'ın öğrencilerinden üçünün, korkunç dayaklardan okul bitmeden bir yıl önce kurtulacakları ortaya çıkmıştı: Johannes Müller, arkadaşım Hans Ludewig ve ben.

Öğretmenlik semineri için hazırlık sınıfına kabul sınavını büyük bir başarıyla geçmiştik. Profesörler sahip olduğumuz bilgileri şaşkınlıkla karşılamışlardı. Başarımızı nasıl bir hayvan terbiyecisine borçlu olduğumuzu bilmedikleri için takdir duygularını, hayvan terbiyecisi yerine yanlış adrese yani bizlere ifade etmişlerdi. Fakat Lehmann da sonuçtan gurur duymuş gibiydi, sopası o zamandan beri üçümüzü es geçiyordu.

Teneffüslerden birinde bahçede yanıma gelen Lehmann:

"Pazar günü benimle Saksonya İsviçresi'ne gelmek ister misin?" diye sordu. Şaşkınlıktan öylece kalakalmıştım. "Akşam döneriz," diye devam etti. "Annenle babana selam söyle benden ve izin verip veremeyeceklerini sor! Sabah tam sekizde Merkez İstasyonun kubbeli salonunda buluşuruz."

"Memnuniyetle," yanıtını verdim, biraz sıkılarak.

"Yanına spor ayakkabını al!"

"Spor ayakkabısı mı?"

"Biraz tırmanacağız."

"Tırmanmak mı?"

"Evet, kumtaşı kayalıkları tehlikeli değil."

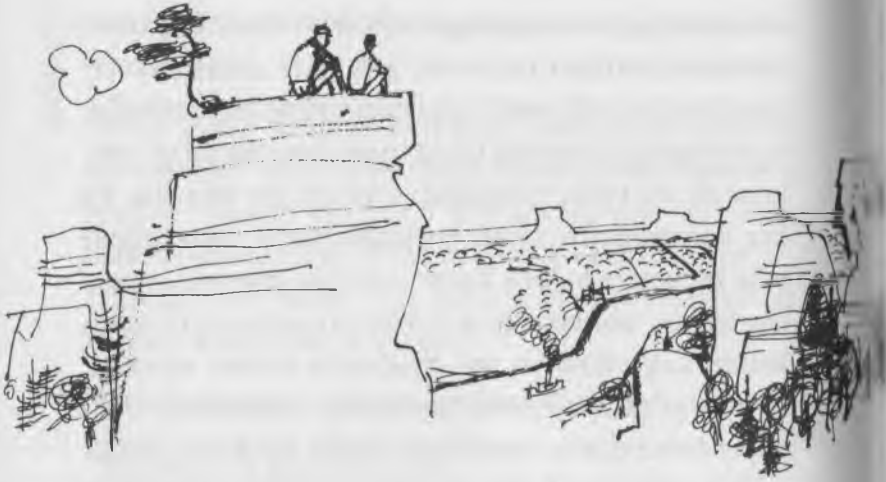
Başını salladı, sandviçinden bir ısırık alıp gitti. Yanıma geldiğini gören çocuklar, gelen buz kırıcısıymış gibi oradan hemen uzaklaşmışlardı. "Ne istiyormuş?" diye sordu arkadaşım Ludewig. Olan biteni anlatınca başını iki yana sallarken şöyle dedi:

"Harika! Senin sırt çantanda spor ayakkabısı, onunkinde sopa!"

Az çok dikey kumtaşı kayalıklarına, duvar kâğıdının üzerinde yürüyen bir sinek gibi iyice yapışarak tırmandınız mı hiç? Ayak uçlarınızı çatlaklar ve yarıklara yerleştirip yukarıda bir sonraki dar çıkıntıları yoklayarak sol eliniz tutunacak yeni bir yer bulunca, bu kez sol ayağınızı, ayak parmaklarınızla basacağınız ufak bir zemin bulana kadar yukarıya çekerek... Vücut ağırlığınızı sol tarafınıza verdikten sonra aynı hareketleri sağ eliniz ve sağ ayağınızla tekrar ederek... Yirmi beş santim, yirmi beş santim tırmanarak... Nihayet biraz durup soluklanacağınız bir kaya çıkıntısıyla karşılaşana kadar on, on beş metre tırmandınız mı? Sonra aynı sakinlik ve dikkatle bir sonraki dikey duvara tırmandınız mı? Henüz böyle bir şey denemediniz mi? Meraklıları uyarıyorum.

Yukarıda, bodur, eğik bir çam ağacının kök saldıği küçük zirvede biraz dinlenmiştik. Elbe vadisi güneşli pusun içinde pırıldıyordu. Hayaletleri andıran tuhaf kayalar, kocaman kafalı tek gözlü devler, ufuk nöbetçileri gibi duruyordu dimdik. Sıcak kokuyordu ortalık. Aşağıda vadide bir yerlerde, çizmelerimizi, ceketlerimizi ve sırt çantalarımızı bırakmıştık. Oraya dönmek zorundaydık. Kendime gerçekten acıyordum.

Usta tırmanıcı Bay Lehmann -bu yeteneğini daha önce bilmiyordum- çevredeki kayalıkları avucunun içi gibi biliyordu. Tırmanırken çeşitli taktiklerle beni



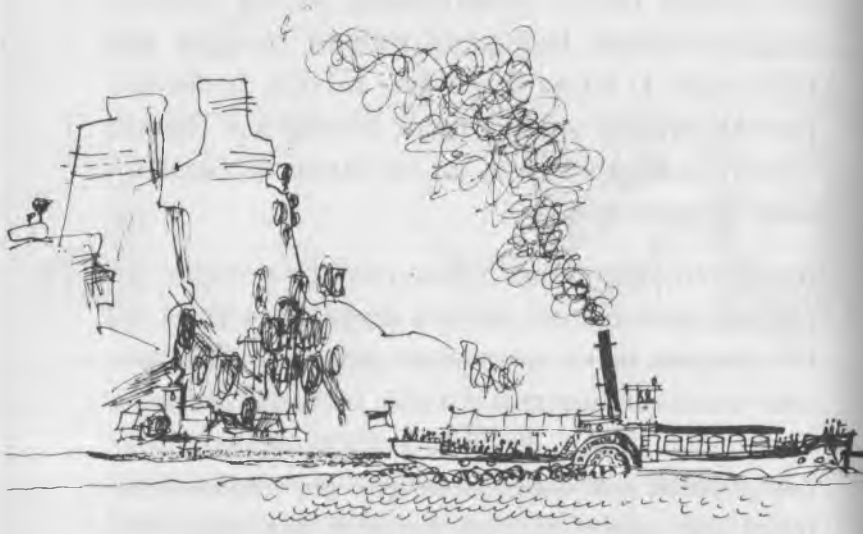
yönlendirmiş, birkaç kez de ipe bağlamıştı. Fakat rahat tırmandığımız bir bölüm hariç, doğada yaptığımız bu tırmanıştan hoşlanmamıştım. Duyduğum korku, biraz olsun keyif almamı engelliyordu. Ne kadar harika olursa olsun, zirveden görünen manzaranın keyfini çıkaramıyordum çünkü içimden dönüşü düşünüyor ve inişin çıkıştan daha zor olacağından korkuyordum. Haklı çıktım.

Karasinekler, en azından dikey duvarlarda dolaşanlar, bizden daha iyi durumdalar, özellikle inişte. Onlar aşağıya başları önde inerler. İnsanlar, dikey duvarlarda aşağıya inerken de başlarını yukarıda tutmak zorundalar. İnsanın bütün dikkati, aşağıda bir sonraki tutunacak yeri, görmeden santim san-

tim yoklayan ayaklarında toplanır. Ayağınızın deydiği, kumtaşından oluşmuş gözenekli ve yıpranmış bir sonraki çıkıntı, ayakkabınızın altında ufalanıp ayağınız havada kaldığında kalbiniz duracak gibi olur; neyse ki bir an için. Böyle anlarda, gözleriniz, parmak uçlarına yardım etmek istediği için başınızı eğmeye kalkışabilirsiniz. Bu tehlikeyle karşılaşmayı kimseye önermem.

Kayalıktan aşağıya baktığımda neler hissettiğimi bugün bile anımsıyorum, altımda uzanan incecik bir yolun üzerinde bebek oyuncakları gibi duran ceketlerimizi ve sırt çantalarımızı görmüş, korkudan gözlerimi kapamıştım. Başım dönüyor, kulaklarım uğulduyordu. Duracak gibi olan kalbim çok geç olmadan görevini anımsamış, yeniden çarpmaya başlamıştı. Sonunda sırt çantalarımızı bıraktığımız yere sağ salim ulaştık; şu an 1957 yılında, yaşadıklarımı anlatıyor olmamdan da anlaşılıyor böyle olduğu. Hayatımın o zaman pamuk ipliğine bağlı olduğunu iddia etmek pek uygun olmaz çünkü ortada iplik falan yoktu.

Kayanın dibinde çizmelerimizi ve ceketlerimizi giydikten sonra Bay Lehmann bir harita üzerinde henüz çıkmadığı zirveleri gösterdi, sayıları fazla değildi. Dediğine göre, bu zirveler tehlikeliymiş, hayatımı tehlikeye atmak istemiyormuş. Sırt çantalarımızı sırtımıza aldık.



"Peki," diye sordum, "bu gezintileri hep yalnız mı yaparsınız?" Gülmeye çalıştı; çok kolay olduğunu söyleyemem çünkü bu konuda hiç antrenmanlı değildi.

"Evet," dedi. "Ben yalnız bir gezginim."

Öğleden sonrası daha keyifliydi. Spor ayakkabılarımızı sırt çantalarımızdan çıkarmadık. Artık kayaların üzerinde jimnastik yapmıyor, kretase dönemine ait tortul kayaçları seyrediyorduk. Bunlar, binlerce



yıl önce gün ışığına çıkmış, çok eski zamanlara ait deniz tabanı üzerinde yürüdüğümüzün tanıklarıydı; kumtaşı içindeki midye izleri de. Kayaların, su, buz ve ateş hakkında anlatacak çok heyecanlı öyküleri vardı. Lehmann taşları duyabiliyor, kuşların dillerinden anlıyor, yabani hayvanların izlerini inceliyor, bütün otları isimleriyle biliyordu. Bana yosunların içinde küçük şapkalı küf mantarlarını göstermişti; bu küçük şapkalar daha sonra düşüyorlarmış. Karnımızı

doyururken yeşilin çeşitliliğine ve açan yumuşacık çiçeklere hayran kaldık. Doğa, Lehmann'ın önünde açılmış bir kitap gibi duruyor, Lehmann bana o kitap-tan bölümler okuyordu.

Bodenbach-Tetschen'den aşağıya doğru yüzerek gelen çarklı geminin güvertesinde, bu kez tarih sayfalarını karıştırmaya başladı. Daha bir saat önce gemimizin demir attığı Bohemya'dan, Bohemya kralı Ottokar ve IV. Karl'dan, Kutsal Roma İmparatorluğu'na karşı uzun yıllar savaşmış Jan Hus'un taraftarları Hussitlerden, uğursuz kilise savaşlarından, Prusya ile Avusturya arasındaki korkunç ve iflah olmaz çekişmelerden, Genç Çekler'den, Tuna monarşisinin parçalanma tehlikesinden söz ediyor, sık sık Avrupa'nın intihar girişiminde bulunduğunu söylerken yüzü hüzünleniyordu. Avrupa için daha iyi düşünceleri ifade edenler ukala damgasını yiyorlardı. Böylece Avrupa'nın, intihar etme yönündeki hastalıklı planı, günün birinde nihayet gerçekleşecekti. Sonra akşam güneşinde altın rengine batmış kuleleriyle önümüze çıkan Dresden'i işaret ederek, "Avrupa orada!" dedi alçak sesle.

Augustus Köprüsü'nde bu güzel gün için Lehmann'a teşekkür ederken bir kez daha gülümsemeyi denedi; bu kez az daha başarıyordu.

"Çok verimli bir özel öğretmen olurdum ben," diye

söze başladı, "üç dört çocuğa evlerde ders veren bir öğretmen ve gezi rehberi olarak başarılı olabilirdim. Otuz öğrencinin yirmi beşi bana fazla."

Böyle söyleyerek gitti. Arkasından bakıyordum.

Ansızın durup geri döndü.

"Tırmanma işi büyük hataydı," dedi. "Senin için senden daha çok korktum."

"Yine de güzel bir gündü Bay Lehmann."

"O zaman tamam, oğlum."

Yalnız gezgin, bu kez gerçekten gitmişti. Yalnız yürüyordu. Yalnız oturuyordu. Yalnız yaşıyordu. Ve sınıfında kendisine yirmi beşi fazla gelen otuz öğrencisi vardı.

ANNEM, SUDA VE KARADA

Kayalar, nehirler ve çayırlardan söz ettiğimiz için dağlarda yankılansın diye, boruyu dudaklarıma götürüp anneme övgülerimi, olanca gücümle havaya fırlatmak istiyorum. Dört bir yandan yanıt veriyor yankı; yüz av borusu ve davul, Bayan Kästner'in şerefine övgülerime katılıyor. Dereler ve şelaleler de katıldılar konsere, köy yollarında kazlar, demirci dükkânlarının önündeki çekiçler, yoncaların arasındaki arılar, yamaçtan inen inekler, değirmenler ve kereste atölyeleri, vadinin üzerinde patlayan gök gürültüsü, gübre yığınlarının ve kilise kulelerinin üzerinde eşinen horozlar ve akşam vakti küçük lokantalarda açılıp kapanan bira muslukları. Göletteki ördekler vaklayarak alkış tutuyor, kurbağalar bravo diye vraklıyor ve guguk kuşu uzaklardan bağıyor ismini. Sabana koşulmuş atlar bile işlerinden başlarını kaldırıp tepelere doğru yürüyen tuhaf çifte bakıyor, kişneyerek iyi yolculuklar diliyorlar.

Ülkeyi şarkı söyleyerek dağ tepe dolaşan güneşten yanmış bu iki kişi kim? Kim, çıraklar gibi mataradan lıkr lıkr su içiyor? Tepelerde ve vadilerde mola verip haşlanmış yumurtayla kahvaltı eden, güzel görüntüleri tatlı niyetine gözleriyle yiyen iki kişi kim? Kim, fırtına yağmur demeden sırtlarında pelerinleri, başlarında kapşonlarıyla bıkip usanmadan ormanlarda dolaşılıyor? Akşamları lokantada sıcak çorba içtikten sonra harika bir yorgunluk içinde rengârenk kareli köylü yataklarına serilip yatan iki kişi kim?

Bayan Kästner, bana duyduğu sevgiden dolayı, uzun geziler ve yürüyüşler yapmayı keyif haline getirmişti; insanın hem ruhuna hem sağlığına hizmet eden bu eğlenceli aktiviteyi hiç aksatmadan sürdürdü. Uzun yürüyüşlere ve gezilere başladığımızda ben yaklaşık sekiz yaşındaydım. Önce kendine her türlü hava koşuluna uygun yeşil çuhadan bir giysi diktirdi, terzinin çok şaşırdığını anımsıyorum. Hazır alsaydı daha ucuza gelirdi ama buna benzer bir giysi satılmıyordu. O yıllarda kadınlar yürüyüş yapmazlardı, yürüyüş yapmak moda değildi. Eteğin boyu, zamanın koşulları gereği, neredeyse bileklerine kadardı! Şapkacı Bayan Waehner annemin isteğine göre bir çuha şapka yapmıştı; geniş kenarlı, iki adet çatal biçiminde iğneyle saçta sabitlenen yeşil renkli bir şapkaydı bu. Şapkacı da şaşırmıştı. Birer de yağmurluk almıştık yeşil renkli. Şaşırmayı çoktan unutmuş olan babam, büyük bir

gayretle yırtılmaz malzemedden iki yeşil sırt çantası yapmıştı bizim için; küçüğü benimdi. Kısa süre içinde en iyi ve yeşil biçimde hazır olmuştuk.

Hiçbir eksliğimiz kalmamıştı, gerekli olan her şeyimiz vardı. Demirle güçlendirilmiş iki dağ bastonu, bir matara, yağ, salam, yumurta, tuz, şeker ve karabiber için kutular, bezelye çorbası ve başka çorbalar için bir yemek kabı, bir ispirto ocağı, iki çatal kaşık. Yürüyüş botlarımızın bakımını yapmak için vidala yağı bile almıştı annem. Bir gün nemli ve çamurlu bir alanda piknik yaparken vidala yağının kutusuyla ekmeğimize sürmek için yanımızda bulunan yağ kutusu karıştı. Daha ilk lokmada vidala yağını ekmeğe sürmenin önerilecek bir şey olmadığını anlamıştık. Aslında tadı konusunda tartışılabilirdi. Ama vidala yağının yiyecek maddesi olup olmadığı sorusunun yanıtı tekti. En azından o zamandan beri ben böyle düşünüyorum. Aksi yöndeki iddiaları kesinlikle reddetmek durumundayım.

Yürüyüş yapmaya hazırdık, tek eksliğimiz yürüyüş yapmayı öğrenmekti. Yürüyüş yaptığımız yıllar çiraklık yıllarımızdı. Başlangıçta, insanın herhangi bir kavşakta doğru hedefe götüren doğru yolu bileceğine inanıyorduk. Fakat kim bilir kaç kez, dört ya da beş saatlik yürüyüşten sonra sabah yürümeye başladığımız noktaya geldiğimizi şaşkınlık içinde görünce



Avrupalıların içgüdülerinden kuşku duymaya başladık. Nihayetinde biz Kızılderili değildik. Yönümüzü güneşin durumuna göre tayin etmek de işe yaramıyordu. Özellikle ağaçlardan ve bulutlardan güneşi göremediğimiz zamanlar!

O nedenle, uzakları, haritalar ve yirmi beş bin ölçekli haritalarla aramaya başladık; zamanla kusursuz sonuçlara ulaştığımızı söylemeliyim. Ayaklarımızın su toplaması, soluksuz kalma, sırt ağrısı gibi olumsuzlukların üstesinden de kısa sürede geldik. Hiçbir şeye boyun eğmiyorduk. İlerlemiş ve ileri seviyeye gelmiştik. Sonunda yürüyüş yapmanın bütün numaralarını öğrendik. Çok fazla yorulmadan günde kırk, hatta elli kilometre bırakıyorduk arkamızda. Böylece Thüringen, Saksonya, Bohemya ve Silezya'nın bir bölümünü dolaştık. Yüksekliği bin iki yüz metre olan dağlara ağır adımlarla tırmanıyorduk; daha yüksekleri olsa onlara da tırmanırdık. Özellikle hoşumuza giden yerlerde kendimize bir gün dinlenme ısmarlıyoruz

ve kediler gibi mırıl mırıl tembellik ediyorduk. Sonra planladığımız gibi bir hafta, bazen on beş gün boyunca devam ediyorduk geziye. Bazen bize kuzenim Dora da eşlik ediyordu ama onsuz yürüyüş yapmaktan daha çok hoşlanıyorduk diyebilirim. Uzun yürüyüşler bizim tecrübeli ayaklarımız için küçük gezintiler gibiydi. Doğayla aramızda zorluk yoktu artık. Nehirler, rüzgâr, bulutlar ve biz uyum içindeydik. Harikaydı. Ayrıca da sağlıklıydı; tırnaktan tepeye, tepeden tırnağa kadar. Biz Latinlerin söylediği gibi: Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur.

Böylece Thüringen ormanını, Lausitz dağlarını, Saksonya İsviçresi'ni, Bohemya'nın orta yükseklikteki sıradağlarını, Erzgebirge'yi, Isergebirge'yi fethediyor ve bu arada, "O, geniş vadiler, o dağlar, o güzel ve yeşil orman!" şarkısını söylüyorduk. Jeschken'den Fichtel Dağı'na, Rosttrappe'den Milleschauer'e kadar bütün zirvelere ve zirveciklere çıkmıştık. Harabeler, manastırlar, kaleler, müzeler, katedraller, şatolar, hac kiliseleri, rokoko bahçeler seriliyordu önümüzde ve biz törensel bir tavırla inceliyorduk hepsini. Sonra ülkeyi baştan aşağı dolaşmaya devam ediyorduk; yeşil çuha giysiler içinde kuaför Bayan Kästner ve oğlu. Bazen rengârenk bantlanmış udumu da yanıma alıyordum, o zaman şarkılar daha iyi duyuluyordu.

"Dışarıda, her zaman aldatılmış dünya geçiyor son hızla önümüzden," diye bağıryorduk. Bu dizelerin yazarı von Eicherdorf ölmemiş olsaydı bizden çok memnun kalacağı kesin. Romantizmin bizim gibi iki mutlu torunu zor bulunurdu.

Günün birinde, hâlâ hayatta olan bir beyefendiyle karşılaştık; o da böyle düşünüyordu. Saksonya İsviçresi'ne yaptığımız uzun bir gezinin ardından Lincke'sche Bad'da mola vermiştik. Burası, von Eihendorf'un romantik meslektaşısı yüksek mahkeme üri üyesi E.T.A. Hoffmann sayesinde ünlenmiş olan Elbe kıyısında bahçeli bir lokantaydı. Hemen köşeyi dönünce Königsbrücken Caddesi'ne varacaktık ama hem susamıştık hem de canımız henüz eve gitmek istemiyordu. Kendimize zaman ayırıp soğuk limonatalarımızı içtik. Garson kadına hesabı ödedikten sonra kahkahalar atmaya başlamıştık çünkü artık elimizde -tabii cüzdanda da- sadece bir adet madeni para kalmıştı; bir bakır kuruş! "Altın Saksı"nın tam ortasında! (Bu cümleyle E.T.A. Hoffmann'ın "Altın Saksı" adlı masalına gönderme yapıldığını sadece bilgili kişiler anlayacak.)

Yanımızdaki masada oturan bey, neden bu kadar neşeli olduğumuzu sordu. Neşemizin nedenini söyleyince anneme evlenme teklif etti. ABD'de zengin olmuş bir Almanmış. Amerika'ya götürmek için bir eş

arıyormuş kendine. Annem, aradığı kadınmış, bunu hemen anlamış. Bu arada, aradığı eşin yanı sıra benim gibi uyanık ve eğlenceli bir çocuğa sahip olmak eşine rastlanamayacak bir şansmış. Giderek artan neşemiz onu frenleyecek yerde daha da gayrete getirmişti. Annemin bir kocaya, benim de bir babaya sahip olmamız onu hiç rahatsız etmemişti. Bu tür şeylerin yeterli para ve iyi niyete halledilebileceğini söylüyordu. Adamcağızı ikimizle evlenme ve bizi Amerika'ya götürme niyetinden vazgeçirmek olanaksızdı. Kaçmaktan başka çaremiz kalmamıştı. Bizler deneyimli yürüyüşçülerdik; yürüme konusunda o beyden çok daha iyi olmamız doğaldı. Adam bizi gözden kaybetti. Böylece ondan kurtulmuş ve Alman imparatorluğuna bağışlanmış olduk.

Eğer adamdan hızlı yürümeseydik belki de ben bugün Amerikalı bir yazar olarak tanınacaktım veya Almanca bildiğim için Kuzey Ren Westfalya veya Bavyera'da Coca-Cola, Chrysler ya da Paramount'un genel temsilcisi olacaktım! Bu durumda tabii 1917 yılında Lincke'schen Bad'da nöbetçi kulübesinde nöbet tutmak zorunda kalmayacaktım! Belki de o zaman Amerikan askeri olacaktım! Çünkü bu çılğın dünyada kimsenin askerlik yapmayacağı kadar uzaklara gitme, o kadar hızlı yürüme olanağı yok. Neyse şimdi bunun sırası değil.

Babam, ev işleri konusunda neredeyse annemden daha titizdi. Biz yaptığımız gezilerden dönmeden önce Marsilya sabunu, sidol ve yer cilası içinde yüzmeye başlıyordu. Vahşi bir savaşçı gibi bin bir çeşit bez, bin bir çeşit fırçayla saldırıyordu evin üzerine; küçük bir toz zerresini bile affetmiyordu. Gece yarısına kadar esip gürlüyordu evde. Gündüzleri bavul fabrikasında çalıştığı için evi temizlemek ve güzelleştirmek için zamanı yoktu. Yan komşularımız Grütznernerler ve Stefanlar, babamın gürültüsünden uyuyamazlar, "Ha, demek gezginler yarın eve dönüyorlar!" diye tahminde bulunurlardı.

Her defasında aynı şey olurdu. Koridora girdiğimiz gibi kendimizi olduğumuzdan daha kir pas içinde hissederdik. Kapı kolları, ocak ve sobanın kapakları pırıl pırıldı. Camlar ışık saçıyordu. Yerler ayna gibiydi, isteseydik kendimizi görebilirdik. Ama istemezdik, serseri gibi görüldüğümüzü biliyorduk. Tek çare vardı: Hemen kendimizi küvete atmak.

Kentte yaşayan uygar insanlara biraz benzedikten sonra caddeleri haberci olarak dolaşır ve müşterilere kuaför İda Kästner'in tatilden döndüğü haberini verirdim. Sonraki günlerde bütün dükkân sahibi kadınlar ve tezgâhtarlar, tezgâhlarının arkasında yenilenmiş görüne kadar saçlar kesilir, ondüle yapılır, masaj uygulanır, saçlar yıkanır. Hepsi kuaförlerine sadık

kalmışlardı. Bir keresinde annemle tatilde olduğumuz için düğün bile ertelenmişti; tüketim kooperatifinde tezgâhtarlık yapan gelin ısrar etmişti bu tavrında.

Biz eve döndükten sonra akşam işten gelen babam, bisikletini bodruma koyup mutfağa gelir ve hoşnutlukla, "Ha, geldiniz demek!" derdi. Sadece bu kadar, bir şey söylemesine de gerek yoktu zaten; konuşmak bizim işimizdi çünkü.

Annemin müşterilerini dikkate almamız gerektiği için gezilerimiz iki haftadan daha uzun olamıyor ama yaz tatillerini uzatıyorduk. Tatil günlerinde, günün yarısını, hatta bazen bütününü Dresden ormanlarının içindeki göllerde veya Klotzsche-Königswald'deki Kral Friedrich August kaplıcasında geçiriyorduk. Aptal yüzme hocasının yaptırdığı yüzme çalışmasının da, yüzme kemeri takıp yengeç gibi yüzme hareketleri yapmanın da bana bir yararı olmamıştı ama yüzmeyi, kimseye fark ettirmeden, kendi kendime öğrenerek oldukça iyi bir yüzücü olmuşum.

Annem, kıyıda veya yüzme bilmeyenler için hazırlanmış havuzda dikilip çaresizlik içinde bana bakıyor ama sadece bir tutam saçımı görebiliyordu. Bu duruma dayanamadığı için sonunda yüzme öğrenmeye karar verdi. O yıllarda kadın mayolarının nasıl olduğunu biliyor musunuz? Hayır mı? İyi ki bilmiyorsunuz! O zamanın kadın mayoları naylondan patates

çuvallarına benziyordu; tek fark renkli ve paçalarının uzun oluşuydu. Günümüzün kafaya iyi oturan bone-
lerinin yerine kadınlar, kırmızı lastikten kabarık aşçı
şapkaları takarlardı. Yürekler acısı bir görüntü.

Bu çılgın ve rahatsız kostüm içinde Weixdorf göleti-
ne giren annem, suya sırtüstü yatmış, birkaç enerjik
hareket yapmış, bir şey söylemek için ağzını açmış
ve batmıştı! Ne söylemek istediğini bilmiyorum. Bir-
kaç saniye sonra öfke içinde su yüzeyine çıkmasının
ardından o sözlerin ağzından istemeden çıktığına
eminim. Evlatlık görevi ve nezaket kuralları gereğin-
ce annemin ağzından çıkanları burada tekrar etmem
olanaksız. Aslında ne söylemiş olabileceğini gelecek
kuşaklar tahmin edebilir. Bilindiği gibi gelecek ku-
şaklar her zaman haklıdır. Ancak şunu söylemeliyim:
Annem, benim burada tekrar edemediğim o sözleri,
yuttuğu çok miktarda gölet suyunu geri çıkardıktan
sonra benim desteğimle kıyıya yürürken söylemişti.

Bu deneyimden sonra bir daha yüzme girişiminde
bulunmayan anneme, direkleri olmayan bu element
boyun eğmediğine göre sonuçlarına da katlanacaktı.
Onu tanıyan herkes için apaçık bir gerçektir bu. An-
nem, buna benzemez nice elementlerle başa çıkmıştı!
Su, gönülsüz davranıyorsa eğer İda Kästner bir daha
ona selam bile vermezdi.

Kral Friedrich August Kaplıcası'nda, krala ayrılmış Saksonya tacıyla süslü bir soyunma kabininin dışında -kralın çok seyrek kullandığı bu kabin, kalabalık zamanlarda para karşılığında kral olmayanlara da kiralanıyordu- yıllarca sansasyon yaratmayı sürdürmüş, en az kral kabini kadar ünlü biri daha vardı: Bay Müller. İsveçli olan Bay Müller, kendi buluşu olan açık hava jimnastiğine, kendi adını vermişti. Küçük siyah bir sakalı ve küçük beyaz bir mayosu olan Bay Müller, atletik vücutlu, bronz tenliydi. Eğer bugün o haliyle hayatta olabilseydi mutlaka Mister Universum seçilirdi.

Bay Müller, yeni yüzyılın tartışmasız en güzel erkeği idi. İsveç alçakgönüllülüğüne rağmen kendi de aynı fikirdeydi. Erkekler bölümü -kadınlarla erkekler ayrılmışlardı, annemle sadece lokantada (ah, kızarmış sosis ve patates salatası!) buluşabiliyorduk- yani biz erkekler, Bay Müller'in Bay Müller hakkındaki düşüncesine koşulsuz katılıyor, açık havada, yeşillikler içinde jimnastik yapmanın güzelleştirici olduğunu gördüğümüz için coşku ve umutla çabalıyorduk. Bir fotoğraf var: Mayolarımızla arka arkaya dizilmişiz; Bay Müller en arkada, ben en öndeyim. Neredeyse İsveçli kadar güzel görünüyorum. Sadece bıyığım yok, bir de epeyce kısayım ondan.

Kadınlar, Bay Müller'e duyulan hayranlık konusunda

bizden geri kalmak isterler mi, geri kalırlar mı? Açık hava jimnastiğinin babası ve hocası olduğu için Bay Müller, kadınlar cennetine girebilen tek kişiydi. Dresdenli kadınlar spor giysileriyle çimenleri titreterek jimnastik yapıyorlardı. Ama İsveçli güzelliğinden hiçbir şey kaybetmiyor, Havva'nın kızlarından ve annelerinden kurtulabildiği zamanlarda, dinlenmek için biz erkeklere jimnastik yaptırıyordu.

Yüzmeyle kavgalı olan annem bisikletle anlaştı. Lina yengem Dora'ya bir bisiklet armağan etmişti. Ben,



bisiklete binmeyi babamın bisikletiyle öğrenmiştim. Zamanla bisiklet turları yaparak tatil programını daha da renklendirme düşüncesi ortaya çıkınca annem Seidel & Neuman'dan yepyeni bir kadın bisikleti alıp merakla seleye oturdu. Babam sıkı sıkı seleden tutuyor sağa sola yalpalayarak giden karısının yanında gayretle koşuyor, bu arada nefes nefese emirler veriyordu. Bisiklet sürme denemelerine sadece babam değil, başarı da eşlik ediyordu. Çok geçmeden bisikletle gezi yapmanın önünde hiçbir engel kalmamıştı. Babam bisikletini bana vermiş, seleyi mümkün olduğunca indirip bol şanslar dilemişti.

Şansa her zaman ihtiyaç vardır. Düz yollar ve hafif yokuşlarda söz etmeye degecek bir zorluk yaşamıyorduk. Bir keresinde Mordgrund Köprüsü'nden Weissen Hirsche'e kadar, çok dik olduğu için yokuşu bisikletleri yedeğimize alarak çıkmıştık. Sonra yeniden bisikletlerimize atlayıp Bühlau'a pedal çevirip Heide'ye saptık. Niyetimiz Ullersdorfer Mühle'de kahve içip peynirli pasta yemekti. Yoksa Saksonya'da yapılan ve ne yazık ki insanlığın geri kalanı tarafından bilinmeyen özel bir pasta mı vardı aklımızda? Belki ikisini de yiyecektik; öyle de yaptık zaten. Ama annemin canı sikkındı, sadece papatya çayı içti. Biraz önce hemen karşıda bir köy evinin bahçe çitine çarpmıştı bisikletiyle. Bahçe çiti de cesur bisikletçi de hafif hasar görmüştü. Küçük bir aksilikti ama büyük

korku yaratmış, kahve ve pasta keyfini bozmuştu. Yokuş aşağı inerken arka frene basmayı unutan annem, hem kendini hem bisikleti suçluyordu.

İlk başta rastlantı, talihsizlik ve acemilik gibi görünen şeyin zamanla kural olduğu ortaya çıktı. Annem arka frene basmayı her defasında unutuyordu! Yol yokuş aşağı gitmeye başlar başlamaz annem, Pireneler'den aşağı inen Tour de France yarışçısı gibi fırlayıp gidiyordu.

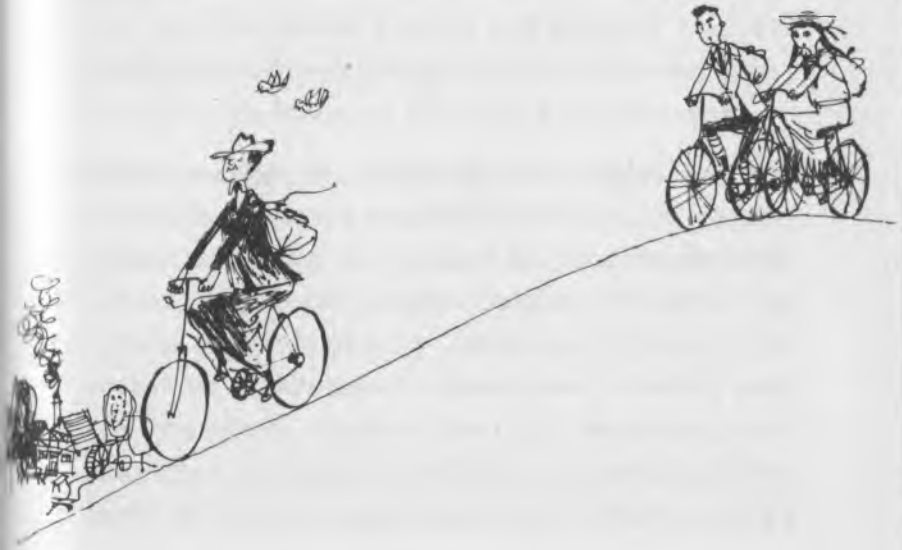
Dora'yla ben arkasından yetişiyor ve onu yokuşun sonunda bisikletinin yanında, yüzü bembeyaz buluyorduk ve her defasında, "Yine unuttum!" diyordu. Çok tehlikeliydi.

Augustusburg'tan Ermannsdorf'a giden dik yoldan öyle bir hızla inmişti ki Dora'yla kalbimiz duracaktı neredeyse. Bu kez de bir şey olmamıştı. Belki de arkasında hep koruyucu bir melek vardı. Ama bisiklet turlarımız giderek korku gezisi halini almaya başlamıştı, rüyalarımıza bile girebilirdi. Bazen dağın ortasında zıplayıp bisikleti bırakır, bazen dümeni yol hendeklerine kırar kendisi de düşerdi. Ve her defasında ucuz atlatırdı. Ama hem annemin hem bizim sinirlerimiz giderek gevşedi. Tatil günlerinin anlamı bu olmamalıydı. Böylece ayağımızı pedaldan çekip kunduracının atlarına bindik! Yani yine tabana kuvvet gezmeye başladık, annemin bisikleti de bodrumu

boyladı. Nasılsa ayakkabılarda unutulabilecek arka fren yoktu.

Eğer modern bir ruh profesörü olsaydım bu konuyla ilgili derin derin düşünüp meslek dergilerinden birinde, "Bir Kompleks Olarak Arka Fren, Bir Yorum Denemesi" başlığı altında bir makale yayınlar, şu saptamalarda bulunurdum: "Daha önce sözünü ettiğim hasta Bayan K. için genelde hayatta olduğu gibi özel olarak bisiklet sürerken de sadece yokuş yukarı çıkmak vardı. Bu kadının, kendi yaşadığı düş kırıklıklarından sonra, umut vaat eden oğlu nedeniyle durup dinlenmeden doldurduğu bitmez tükenmez hırsına, yokuş aşağı kavramı tamamen yabancıydı, hedefleriyle uyuşmuyordu. İda Kästner yokuş aşağı inme kavramını kesinlikle reddettiği ve bundan dolayı bu eylemin sonuçlarını düşünemediği için doğal olarak güvenlik önlemi almak gibi bir anlayıştan yoksundu. Örneğin bir bisiklet gezisi sırasında yokuş aşağı inmek zorunda kaldığında, bilinci, öğrendiği kuralları uygulamayı reddediyordu. Bu güvenlik kuralları, otomatik olarak bilinç eşiğinden bilinçaltına itiliyordu. Seidel&Naumann Şirketi mükemmel frenler imal ediyor olsa da Bayan İda Kästner bu frenlerin varlığını radikal biçimde reddettiğinden, tehlike anında kullanılmıyordu. Bayan Kästner ne yokuş aşağı inmeyi

ne de inişi frenleyecek hiçbir tekniği kabul edemedi. Aksi halde kendinin o büyüğü hep yukarı çıkma iradesini dolaylı olarak eleştirmiş ve bundan kuşku duymuş olacaktı. Bunun düşünülmesi bile olanaksızdı. Bayan Kästner, kendi iradesinden kuşku duymak yerine, dağların sadece çıkışlarının değil, inişlerinin de olduğundan kuşku duymayı yeğliyordu; her türlü tehlikeyi göze alarak gerçeklikten kuşku duymayı yeğliyordu.”





İyi ki ben, işi gereği ruhların derinliklerine inen biri değilim, o nedenle de bu türden kederli incelemeler ve yorumlamalar yapmama gerek yok. İnsanları anlatmak onları açıklamaktan daha çok ilgilendiriyor beni. Ama belki de aslında şaka niyetine yazdığım bir önceki paragrafta bir nebze de olsa gerçek vardır. Buna hiç şaşırımam.

Fakat kesin olan hepimizin bu korku gezilerinin son bulmasına çok sevindiğimizdi. Hem de mutlu sonla. Bu duruma en çok babam seviniyordu. Çünkü bisikletine kavuşmuştu; biz tatildeyken fabrikaya tramvayla gitmek zorunda değildi artık.

1914 YILI

Ben büyüyordum, annem de gençleşmiyordu tabii. Kuzenim Dora okulu bitirmiş, ben haylazlık çağına girmiştım. Dora saçlarını toplamaya başlamış, ben kızları, bu bastıbacak cinsi küçümsemeyi öğrenmiş-tim. Dora saçlarının biçimini değiştirmede, ben yeni edindiğim bu dünya görüşünden sonraları vazgeçtim. Ama Dora'yla birkaç yıl birbirimize yabancılaştık.

Daha sonraları, ben küçük bir çocuk olmaktan çıktığımda dostluğumuz yenilendi; Dora'nın, bir yandan gülmekten kırılıp bir yandan kız kılığına girmeme yardım ettiği o gün yeniden bulduk birbirimizi. Öğretmen okulunda yapılan törenlerden birinde profesörleri ve arkadaşlarımı eğlendirmek istedim; şaka çok başarılıydı. Okulun tören için süslenmiş spor salonuna, kız kılığında girdiğimde, hayatımda ilk kez böyle bir ilgi ve sevgiyle karşılaştım! Fakat sarı örgü

saçlarım ve vatkalı bulüzümle yüksek barda hareket yapmaya başlayınca eteğim havalandı; etrafımı saran sevgi çemberi giderek seyrekleşti. Ama şimdi bunu anlatmanın sırası değil.

Vaftiz töreninden sonra, Lina yengemin zamanı olmadığı için Dora'ya tatillerde rehberlik ve eşlik etmek için annem görevlendirilmişti; yeğeniyle birçok kez Baltık Denizi'ne gittiler. Müritz'den bize bir sürü kart ve grup fotoğrafları gönderdiklerini anımsıyorum.

Annemin yeğeniyle tatilde olduğu haftalar, eğer okulda değilsem zamanımı Albert Meydanı'ndaki villada geçiriyordum. Akşamları babam da fabrikadan çıkıp oraya geliyordu. Frieda ve yengemle birlikte mutfakta yemeğimizi yiyor, bin bir iltifatla uğurlanana kadar evimize gitmiyorduk. Franz dayıma göre, kızıyla kız kardeşinin Baltık Denizi'nde sürtmeleri düpedüz saçmalıktı. Fakat yengem bir adım bile geri atmıyordu. Kendisi için bu yürekliliği gösteremeyen zavallı kadın, kızı Dora için belli sınırlarda da olsa tavrında ısrar edebiliyordu.

Odalarımızdan birini kiralayan öğretmen Paul Schurig de en az babam ve benim kadar annemin yokluğunu hissediyordu. Evet, evde kadın yoktu. Ben annemi özlüyordum fakat haylazlık yıllarında hiçbir erkek çocuğu bunu kabullenmez. Kabullenmek yerine dişlerini sıkar.

Okul tatilleri benimdi, bu konuda değişiklik olmamıştı. Bazen saçını topuz yapmış Dora da katılıyordu bize. Fakat Bohemya'ya geziler yaptığımız ve akşamları herhangi bir köy otelinde yatak savaşıları gerçekleştirdiğimiz o güzel zamanlar geride kalmıştı; bir daha da geri gelmedi. Altın çağ yerini gümüş çağa bırakmıştı ama bu çağın da kendi görkemi vardı.

Annem kırk yaşındaydı artık; o yıllarda, kırk yaşına gelmiş insanlar günümüzde olduğundan epeyce yaşlı sayılırdı. Bugün daha uzun genç kalabiliyor insanlar, ömür uzadı. İnsanların boyları da uzadı. Belli ki insanlığın gelişimi uzunlamasına oluyor. Bu gelişmenin tek yanlı olduğunu kabul etmek gerekir, böyle olduğunu her gün yeniden saptayabiliriz. En uzun baraj, en uzun uçuş mesafesi, en uzun ömür, en uzun Noel keki, en uzun alışveriş caddesi, en uzun sentetik lif, en uzun film, en uzun konferans... Bu, zamanla en uzun sabrın bile sınırlarına dayanıyor.

Annem giderek yaşlanmış, gezilerimiz giderek kısalmıştı. Günübürlük gezilerle sınırlamıştık kendimizi, bu gezileri de yeterince güzel buluyor ve sevinç duyuyorduk. Tramvayla hangi yöne giderseniz gidin, hangi istasyonda inerseniz inin, örneğin Pillnitz veya Weinböhla'da, Hainsberg veya Weizig'de, Klotzsche veya Plaunschen Grund'ta, hep doğanın derinliklerinde,

mutluluğun tam ortasında buluyordunuz kendinizi. Her istasyonda duran herhangi bir trene bindiğinizde yarım saat sonra büyük kentten uzaklaştığınızı hissederdiniz, sanki günlerden beri buralardaymışsınız gibi bir his dolardı ruhunuza. Wehlen, Königstein, Kipsdorf, Langebrücke, Rosswein, Gottleuba, Tharandt, Freiberg, Meissen nerede inerseniz inin bayramdı adeta. *Çizmeli Kedi* masal değildi, her adımda yedi mil gidiyorduk.

Küçük istasyonlardan birinden çıktığımız gibi kendi çizmelerimiz kullanmak zorundaydık. Ama biz yürüyüş yapmayı kaynağından öğrenmiştik, ayaklarımızı nasıl basacağımızı biliyorduk. Diğer yürüyüşçüler oflayıp puflarken, boncuk boncuk terlerken biz adeta gezinti yapıyorduk. Büyük sırt çantasını artık ben taşıyordum! Böyle olmuştu. Annem de kabul etmişti bunu.

1914 yılının yaz tatilinde elini cebine atmaktan çekinmeyen Lina yengem, annemi, beni ve Dora'yı Baltık Denizi'ne tatile gönderdi. Bu benim ilk uzun yolculuğumdu; sırt çantası yerine ilk kez iki bavul taşıyordum. Bu değişikliğin çok hoşuma gittiğini söyleyemem. Bavul taşımaktan hiç hoşlanmıyorum, kollarım uzuyormuş gibi kötü bir duyguya kapılıyorum çünkü. Uzun kola neden ihtiyacım olsun? Kollarım yeterince

uzun zaten, çocukken de daha fazla uzamasını istemiyordum.

Stettiner İstasyonu'na kadar "ikinci sınıf" bir fayton tutmuştuk. Bavulların arasından bakarken imparatorluk başkenti Berlin'in küçücük bir köşesini görmüştüm ilk kez. Mecklenburg'un mısır tarlalarından, yonca otlaklarından geçerken şaşkınlıkla fark ettim: Tepelerin ve dağların olmadığı bir yerd burası. Ufuk çizgisi cetvelle çizilmiş gibiydi. Dünya, üzerinde ineklerin gezindiği tahta gibi dümdüz bir yerd. Burada yürüyüş yapmak istemezdim.

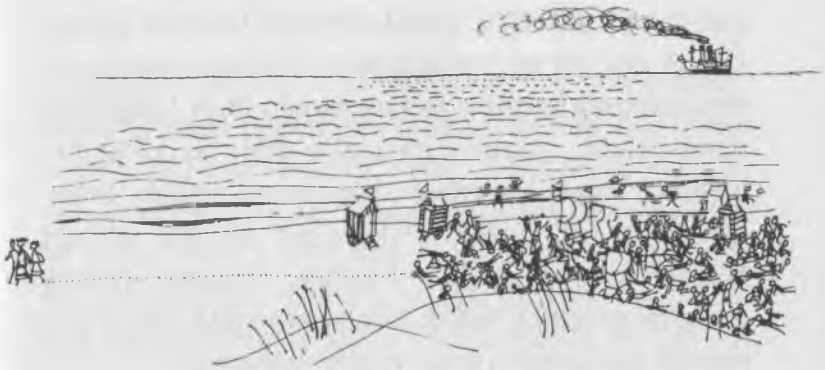


Rostock, limanı, gemileri, tekneleri, direkleri, dokları, vinçleriyle hoşuma gitmişti. Hele Rövershagen denen bir istasyonda indikten sonra geyik ve karcaların karşıdan karşıya geçtiği, çizgili yavrularıyla bir yaban domuzu çifti gördüğümüz koyu yeşil bir ormanlık yoldan yürümemiz gerektiğinde, Kuzey Almanya düzlükleriyle barıştım. Ormanda ilk kez ardiç görüyordum. Ellerim boştu, eşyalarımızı arabacı akşama kaldığımız yere getirecekti. Ağaçların yüksek dallarını sallayan rüzgâr, deniz kokuyordu, havada deniz tadı vardı. Burada dünya bizim oralardan farklıydı ama bizim oralar kadar güzeldi.

Bir saat sonra, kıyıdaki otların oramı buramı çizmesine aldırmadan kumulların arasında dikilmiş denize, cam yeşili, mavinin tonları ve gümüş parlaklığından oluşan bu sınırsız ve insanın soluğunu kesen devasa aynaya bakıyordum. Gözlerim korkmuştu ama kutsal bir korkuydu bu. Sonra gözü olmayan sonsuzluğa ilk bakışı gözyaşlarım bulanıklaştırdı. Deniz büyük, kör, tekinsiz ve gizem doluydu. Dibinde alabora olmuş gemiler yatıyordu ve saçlarına yosunlar dolanmış ölü denizciler. Batık kent Vineta da suların altında; caddelerinde yüzerken dolaşan deniz kızlarının, hiç ihtiyaçları olmadığı halde şapka ve ayakkabı vitrinlerine baktıkları batık kent. Uzaklarda ufukta önce bir duman belirmişti, sonra bir baca, en sonunda da geminin kendisi çünkü dünya yuvarlaktı, hatta deniz de.

Çevreleri dantel şeritlerle çevrili dalgalar tekdüze ve ıslak çarpıyordu kıyıya. Dalgalar, kumun üzerinde soluk jelatinli balıklara dönüşen parlak denizanelerini, fısıldaşan midyeleri, içlerinde, adeta cam tabutlarda yatar gibi on binlerce yıl öncesinden kalan sinek ve böcek fosillerini taşıyan altın sarısı kehribar taşlarını tükürüyorlardı kıyıya.

Bunlar, rıhtımın hemen yanındaki satış kulübesinde, müdümerikleri, kum kürekleri, lastik toplar, hasır şapkalar ve dünkü gazetelerin arasında anı olarak satılıyorlardı. Fakat devasa denizin kıyısındaki manzara komikti. Kentlerden kaçan insanlar, bu sonsuz su kütesinin karşısında Hamburg, Dresden ve Berlin'de olduğundan daha dip dibe oturuyorlardı. Hayvan nakil arasına tıktırılmışlardı sanki; zırlı zırlı terliyor,



korkunç gürültüler çıkarıyorlardı. Sahilin bu bölümünün sağ ve solu boştu. Kumullar boştu. Ormanlar ve çalılıklar boştu. Tatil zamanı deniz kıyısındaki evler kiralıktı. Evlerin çatıları yoktu bu iyiydi. Kapıları yoktu, bu hiç de hoş değildi. Komşular yepyenyidi, evlerde kapı olmayısı bu yepyeni merak için bulunmamış nimetti. İnsan koyuna benziyor, sürü olarak hareket ediyordu.

Biz, sürü, öğle ve akşam yemeği yemek için pansiyonlara çekildiği saatlerde iniyorduk sahile, denize veya rıhtıma. Günün diğer saatlerinde yürüyüşe çıkıyor, gezintiler yapıyor örneğin kıyı boyunca yürüyerek Graal ve Arendsee'ye kadar uzanıyorduk. Sonra kömür fırınlarından geçerek taze süt içip yabanmersini yiyebileceğimiz ıssız orman evlerini dolaşıyorduk. Bir keresinde ödünç aldığımız bisikletlere atlayıp Rostock fundalıklarını geçerek Warnemünde'ye gittik, burada tatil otlığına yayılmış insan sürüsü Müritz'dekinden çok daha kalabalıktı. Sanki sürüdeki binlerce hayvan kesilip dev bir kızartma tavaasına konmuşcasına güneşin altında yanıyor, zaman zaman öbür taraflarına dönüyorlardı, gönüllü pırzolalar gibi. İki kilometre boyunca insan kızartması kokuyordu ortalık. Bisikletlerimizi çevirip ıssız Heide'ye geri döndük. (Annem Mecklenburg'ta yeniden bisiklete binmeye cesaret edebilmişti çünkü Baltık Denizi kıyısında dağ yoktu, burada bisikletlerin arka frenleri işlevsizdi.)

Denizin kıyısında dünya, en çok yıldızlı gecelerde güzeldi. Başımızın üzerinde bizim oralarda olduğundan daha çok yıldız parıltıyor, göz kırptıyordu, ışıltı ışıltı gökyüzü. Ay ışığı denizin üzerine gümüş bir halı gibi serilmişti. Dalgalar, kıyıyı o hiç bitmeyen ritimleriyle dövüyor, karşı kıyıda Gjedser'den deniz feneri, bu kıyıya titrek ışıklar gönderiyordu, henüz bilmediğim Danimarka'nın selamıydı bu. Rıhtımda oturuyorduk. Bilmediğimiz çok şey vardı, susuyorduk. Ansızın uzaklardan gelen bir opera müziği çalındı kulağımıza, giderek yakınlaşıyordu. Kâğıt fenerlerle süslenmiş bir kıyı gemisi, çok sevilen ve ucuz "Denizde ay ışığı gezisi"nden dönüyordu. Gemi sallanarak rıhtımın başında durdu. Gemiden inen birkaç düzine tatilci gürültüyle ve gülerek geçtiler oturdumuz bankın önünden. Kısa süre sonra kahkahalar kumulların arkasında kayboldu. Deniz, ay ve yıldızlarla baş başa kalmıştık yine.

1 Ağustos 1914'te, tatil mutluluğunun tam ortasındaiken Alman imparatoru seferberlik ilan etti. Ölüm, başına miğferini takmış, savaş, eline meşalesini almış, mahşerin atlıları, ahırlardan atları çıkarmışlardı. Ve kader, karınca sürüsünü andıran Avrupa'nın üzerine postallarıyla basmıştı. Ay ışığı gezileri son buldu, plaj sandalyelerinde kimse oturmuyordu. Herkes ba-

vullarını toplamıştı. Herkes evine dönmek istiyordu. Artık durmak yoktu.

Göz açıp kapayınca kadar son taşıtlar bile kiralanmıştı. Bavullarımızı yüklenip ormandan yürüyerek geçmekten başka çaremiz yoktu. Bu kez karşıdan karşıya geçen geyikler ya da yaban domuzları görmedik. Hayvanlar saklanmıştı. Tasını tarağını toplamış, çoluğu çocuğuyla yuvarlanıyordu insan seli. Sanki arkamızda depresyon olmuş gibi kaçıyorduk. Orman, binlerce insanın birbirine çarptığı, birbirini ezdiği yeşil bir perondu sanki. Herkesin tek istediği bir an önce gitmekti!

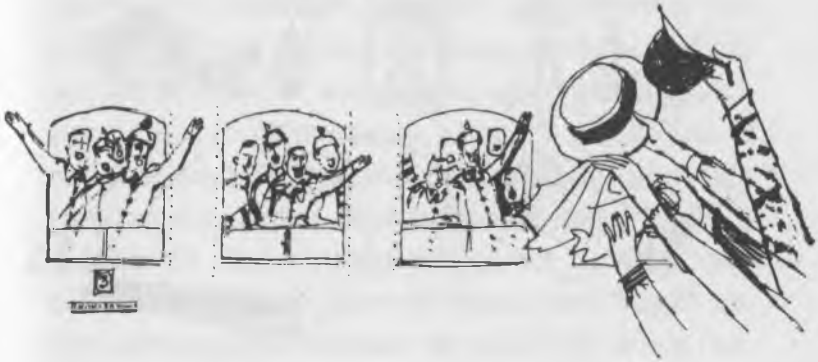
Trende iğne atsan yere düşmezdi, bütün trenlerde iğne atsan yere düşmezdi. Berlin, cadı kazanını andırıyordu. İlk yedekler, çiçekler ve karton kutularla kışlalara yürümeye başlamışlardı bile. El sallıyor, "Fransa'yı yenip muzaffer olmak istiyoruz ve cesur kahramanlar olarak ölmek!" diye marşlar söylüyorlardı. Gazeteler özel baskı yapmıştı. Her köşeye seferberlik emri ve yeni bildirimler yapıştırılmıştı, herkes birbiriyle konuşuyordu. Karınca sürüsü çılgın bir galeyana kapılmıştı, sürüyü polis düzene sokuyordu.

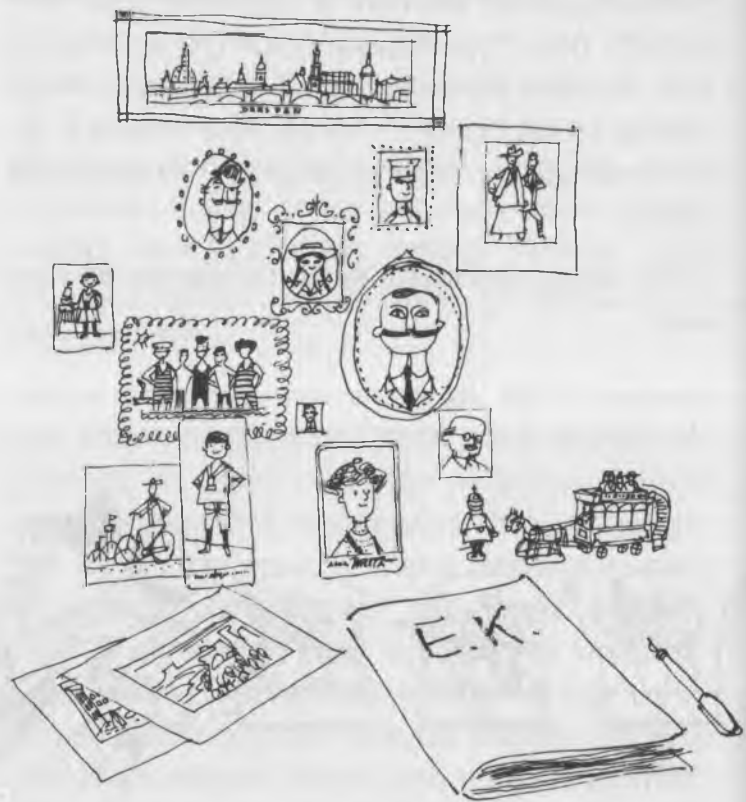
Ara istasyonda özel trenler buhar salarak bekliyordu. Bavullarla birlikte annemi bir kompartıman penceresinden trenin içine ittikten sonra Doray'la ben de tırmandık. Yolda trenimiz askeri birlikleri batıya taşı-

yan sevkiyat trenleriyle karşılaşıyordu. Pencerelerden pankartlar sallayan askerler, "Nöbette güçlü ve güvenilir nöbetçileri Rhein'in!" diye marşlar söylüyorlardı.

Tatilden kaçanlar askerlere el sallayarak yanıt veriyorlardı. Dora, "Şimdi babam daha çok at satacak," dedi. Sonunda kan ter içinde ve yorgunluktan bitkin düşmüş olarak Dresden'e vardık. Paul Schurig'le vedalaşmak için son anda yetişmiştik. O da çağrılmıştı askere.

Dünya Savaşı başlamıştı. Bu çocukluğumun da sonu oldu.





SON SÖZ

Çalışma tamamlandı, kitap bitti. Amaçladığımı yapmayı başardım mı bilmiyorum. Biraz önce "Son" yazmış olan hiç kimse planladığına ulaşip ulaşmadığını bilemez. Çünkü hâlâ inşa ettiği evin dibinde duruyordur. Eksik olan mesafedir. Sözcüklerden inşa ettiği bu evde iyi yaşanıp yaşanamayacağını ise bilmiyordur. Ben, küçük bir çocuğun günümüzden yarım yüzyıl önce nasıl yaşadığını anlatmak istiyordum ve anlattım. Anıların ülkesinden çocukluğumu gün ışığına çıkarmak istedim. Orpheus, ölümler ülkesi Hades'te Oridike'nin elini tuttuğunda, görevi onun yüzüne bakmamaktı. Benim görevim bunun tersi miydi? Benim sadece geriye bakmam bir adım bile ileriye bakmamam mı gerekiyordu? Bunu yapamazdım, zaten yapmak da istemedim.

Pencerenin önünde oturup kitabımı yazarken mevsimler ve aylar geçip gitti bahçemden. Bazen camı çaldılar, dışarı çıkıp onlarla sohbet ettim. Hava hakkında konuştuk. Mevsimler bu konuyu sever; kardeşler, geç gelen don, yeşil frenküzümlerinin donması, az kokan leylaklar, güller ve yağmur üzerine sohbet ettik. Konuşulacak konu hep vardır.

Dün Ağustos çaldı penceremi. Keyifliydi, biraz Temmuz'a atıp tuttu, bunu her yıl yapar ve yine acelesi vardı. Topraktan bir kırmızı turp çekip çıkardı, çiçeklenen fasulyelerimi beğenmedi, onun suçu değilmiş, dalya çiçeklerini domatesleri övdü. Sonra var gücüyle turpu ısırıp hemen tükürdü yere; odun gibiymiş. "Başka bir tane deneyin!" dedim. Ama çoktan çitin üstünden atlamıştı, sadece, "Eylül'e benden selam söyleyin! Beni utandırmayın!" dediğini duydum. "Söylerim!" diye bağırdım arkasından. Ayların hep acelesi vardır. Yılların daha çok. En acelesi olanlar da on yıllardır. Sadece anılar sabırlı davranır bize, özellikle de biz onlara sabırlı davranırsak.

Anılar vardır, insan onları, aynı savaş zamanlarında definelerin gizlendiği gibi öyle iyi gömer ki sonra kendi de bulamaz. Anılar vardır, uğur parası gibi hep yanımızda taşırız. Bunlar sadece bizim için değerlidir. Gururla ve gizlice gösterdiğimiz biri, belki de şöyle

diyecektir, "Aman Tanrım, bir kuruş! Bunu saklıyor musunuz? Bu küflü bakırı neden saklıyorsunuz?" Bizim anılarımızla yabancı kulaklar arasında bazı yanlış anlamaların olması mümkün. Bunu yenilerde, akşamları terasta kedilerime birkaç bölüm okuduğumda fark ettim.

Siyah frak içine beyaz gömlek giymiş gibi duran kedilerimin en genci Anna, beni fazla dinlemedi; o daha okunanları anlamıyor. Dişbudak ağaçlarından birine çıkıp dallardan birine oturdu saçma bir iddiayı kazanmak isteyen küçük bir şef garsona benziyordu.

Pola, Butschi ve Lollo, okuduklarımı sabırla dinlediler. Bazen mırıldandılar. Bazen esnediler, ne yazık ki patileriyle ağızlarını kapatmadan. Pola birkaç kez kulağının arkasını kaşdı. Ben biraz sinirli dosyayı kapatıp masanın üzerine koyduğumda, "Çamaşırhane, çamaşır katlama bölümünü çıkarmalısınız," dedi Pola.



"Neden?" diye sordum. Sesim biraz öfkeliydi çünkü kirli çamaşırları, temiz, çakı gibi ütülü, mis gibi kokan çamaşırlara dönüştürme merasimine yürekten bağlıydım. Bu işleri yaparken anneme öyle çok yarıdım etmişim ki! Çamaşır ipleri, çamaşır mandalları, çamaşır sepeti, Scheinhof Caddesi'nde kömürcü Wendt'in oradaki kurutma yerinde güneş ve rüzgâr, yatak çarşaflarının katlanmadan önce üzerlerine su serilmesi, filleri andıran mandalların gıcırdayıp düşmesi, kolun geri atması ve tutulması, bütün bu bemyaz çamaşır dünyasını yok mu etmeliydim? Siyah bir angora kedisi yüzünden hem de...

"Pola çok haklı," dedi, yedi kilo gelen gri tüylü kedi Butschi.

"Beyaz çamaşırları bırakın! Yoksa üzerlerine yatarız sonra da siz kızarsınız."

"Ya da kolunuz acıyana kadar döversiniz bizi," dedi Lollo tekleyerek, kendisi İranlı bir bayandı.

"Sizi kolum acıyana kadar döver miyim?" diye sordum öfke içinde.

"Hayır," diye yanıtladı Pola, "ama bizi hep böyle tehdit ediyorsunuz, bu da yeterince kötü."

"Kar gibi beyaz çamaşırları çıkarın!" dedi Butschi, bu arada kuyruğuyla terasın kiremitlerine vuruyordu.

"Yoksa yine olay çıkacak," açıklamasında bulundu Lolla, "aynı kısa süre önce beyaz gömlekleriniz nedeniyle olay çıktığı gibi. Aslında dolap kapısının açık olması ve evin önünde dururken yağmur yağması bizim suçumuz değildi!"

"Tanrı aşkına!" diye bağırdım. "Gerçek çamaşırlarla kâğıda yazılmış olan çamaşırlar aynı şey değil! Dışarıda yağmurdan sıırıslam olmuş gerçek kediler, o kirli halleriyle, beyaz çamaşırların üzerine yatamazlar!"

"Bu kılı kırk yarmaktan başka bir şey değil," görüşünü bildiren Pola, bir yandan da temizlenmeye girişmişti. Altın sarısı gözlerini bana dikmiş bakan Lollo, "Tipik insan işte!" dedi can sıkıntısıyla.

"Çamaşır çamaşırdır. Dayak da dayak. Bizi kandırmazsınız."

Sonra üçü birden gerindikten sonra çimenlerin üzerinde dolaşmaya başladı. Butschi bir kez daha dönüp şöyle dedi:

"Kitabınızda en azından fareler olsaydı! Kâğıt üzerindeki de yerim ben! Ama insanlar kibar ve düşüncesizler. Bu kediler için yeni bir şey değil."

Yarı yoldan yine döndü:

"Bu gece biraz geç geleceğim," diye başladı sözlerine.



“Bu gece dolunay var. Benim için gereksiz endişelere kapılmayın!”

Bunları söyledikten sonra o da gözden kayboldu. Hareket eden otlardan ne yöne gittiği anlaşılabilirdi. Üç ev ötede bugünlerde en iyi arkadaşı oturuyor.

Evet sonunda çamaşır bölümünü kitaptan çıkardım. Kedilerin öne sürdüğü gerekçelerle değil ama özünde haklı olabiliyorlardı. Onlara uğur paralarımın birini göstermişim yani sadece benim için değerli olan bir şeyi... Şimdi onu yine cebime koyuyordum. Biraz üzüldüm. Fakat bütün mesleklerin bazı sıkıntıları var. Çamaşırlar yerine kedilerin hoşuna gitsin diye birkaç fare ekleyebilirdim aslında. Ama yapamam; kedilere duyduğum sevgi bile bana bunu yaptıramaz. Çünkü

anı yazmanın iki yasası var. Birincisi, birçok anınızı yazmayabilirsiniz, hatta bir çoğunu çıkarmak zorunda kalırsınız. İkincisi, anılarınıza hiçbir şey ekleyemezsiniz, bir fare bile.

Biraz önce bahçemin çimenlerinin üzerinde gezdim, çitin önünde durdum biraz. Dışarıda çoban ve Spitz cinsi siyah köpeği, meleyen koyun sürüsünü geçiriyordu önümden. Minicik paskalya kuzuları birkaç ay içinde büyük koyunlara dönüşmüştü. Biz insanlarda bu süreç daha uzun sürüyor. Yolun kenarında küçük bir erkek çocuğu dikilmiş, topallayan, hoplayıp zıplayan sürüyü izliyor, bu arada düşen çorabını çekiyordu yukarı. Sonra koyunların yanında devam etti yürümeye.

Yirmi adım sonra bir kez daha durdu çünkü çorapları yine düşmüştü, çocuk onları yukarı çekmek zorundaydı. Çitin üzerinden eğilip merakla arkasından baktım çocuğun. Koyunlar epey ilerlemişlerdi, o da sürüye yetişmek istiyordu. Bize çorap malzemesi sağlayan koyunlar kendileri çorap giyemez. Belki de gördüklerinden daha akıllılar çünkü çorabınız yoksa düşmez.

Küçük çocuk seraların orada yine durdu, çoraplarını çekti bir kez daha yukarı. Ama bu kez kızmıştı. Sonra

hızla köşeyi döndü. Benim tahminime göre, Geller Caddesi'ne kadar düşmemiştir çorapları. Buraları iyi bilirim. Ah, o çoraplar! Ah, o anılar! Ben küçük bir çocukken annem bana çorapların yanında siyah yuvarlak lastik bantlar da alırdı fakat...

Korkmayın sevgili okurlar, sustum. Çorap bölümü yok, lastik bant bölümü de. İşimi tamamladım. Kitap bitti. Son, nokta!

Kitapla ilgili düşüncelerim:

.....

.....

.....